

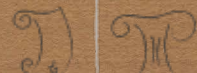
ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

41.53.42.φ2.0026

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΜΙΝΩΤΟΥ

ΙΟΝΙΟΣ

ΑΣΟΛΟΓΙΑ

ΕΤΟΣ ΣΤ' 1932

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ 57-58-59 ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΑΧ. 5

ΑΘΗΝΑΙ-ΜΑΡΤΙΟΣ

ΙΟΝΙΟΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΒΡΙΚΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΚΤΟΙ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟ ΙΤΑΛΙΑ

Ἐκεῖνος πού θά κοιτάξει μέ κάποια προσοχή τὸ χάρτη τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος (Magna Grecia) δηλ. τῆς σημερινῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας, εἶναι ἀδύνατο νά μὴ σκεφθεῖ ἄθελα του μέ συγκίνηση τὴν περίοδο τοῦ με-
γαλείου της. Καί τί νά πρωτοξεχωρίσει κανεῖς; Τὴν Παρθενόνη τῶν χρό-
νων ἐκείνων, πού σήμερον εἶναι γνωστή σέ μᾶς μέ τὸνομα Νάπολη, τὴν
Παρθενόνη μέ τὴν γαλανή της θάλασσα, τὴ φημισμένη γιὰ τίς Σειρήνες της
καί γιὰ τὸ τρομερό της Βεζούβιο, πού στάθηκε μιά μέρα ἡ καταστροφή καί ὁ
χαμός τῆς ξακουστῆς Πομπηΐας καί τοῦ Ἡράκλειου; Ἡ τὸ Κάπρι, μέ τὸ
«Κυανοῦν Σπήλαιο» του. Πιὸ κεῖ ἡ Κύμη μέ τὸ ἄντρο τῆς Σιβίλλας πού
τόσο θυμίζει τοὺς Δελφούς μας. Πιὸ κάτω ἀκόμη ἡ Παῖστος μέ τοὺς δωρι-
κοὺς ναοὺς της, πού ὑπάρχουν ἀκόμη, ὅπως π. χ. ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος.
Ἀμέσως κατόπιν ἡ Καλαβρία, μέ τὴ Σύβαρι καί τὴν Κροτόνα, πόλεις ξακου-
σμένες γιὰ τὸν πλοῦτο τους, καί περισσότερον ἰσχύον γιὰ τίς φιλοσοφικές
τους σχολές τίς διευθυνόμενες ἀπὸ μεγάλους σοφοὺς π. χ. τὸν Πυθαγόρα κ. ἄ.
Φτάνομε ἔπειτα μεταξὺ Σκύλλας καί Χάρυδης, ὅπου ἦταν τὸ ξακουσμένο
σπήλαιο μέ τίς Νεραίδες, καί περνάμε στὴ δοξασμένη Τρινακρία (Σικελία)
πού ἦταν ὄχι εὐκαταφρόνητῃ ἀντίπαλος καί τῆς Ἑλλάδος ἀκόμη γιὰ τὸ μεγα-
λεῖο τῆς τέχνης της καί τὸν πλοῦτο τῶν διαφόρων βασιλείων της — ὅπως οἱ
Συρακοῦσες μέ τὸ θαυμαστό τους θέατρο. Ἡ Τρινακρία ἐθεωρεῖτο τόσο πολὺ
γειτονική μέ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ὥστε λέγανε πὺς τὰ νερά τοῦ Ἀλφειοῦ
περνοῦσαν ἀπὸ κάποια μυστηριώδη δίοδο κάτω ἀπὸ τὴ θάλασσα καί ἐνώνοντο
μέ τὰ νερά τῆς Σικελικῆς Ἀρεθούσας. Ἐκεῖ βρισκόμε καί τὸν Ἀρχιμήδη.
Ὑστερ' ἀπὸ τὴν Τρινακρία, ἀναβαίνοντας τὸ Ἰόνιο πέλαγος, πρὸς τίς ἀνα-
τολικὰς ἀχτὲς τίς Καλαβρίας, βλέπομε τὸν Τάραντα, πού ἀμύλλῃ στὸν πο-
λιτισμὸ μέ τὴ Ρώμη. Προχωρώντας πρὸς βορρᾶν πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θά-
λασσαν συναντάμε τὴν Ἀπουλία (ἀρχαία Ἰαπυγία), πού μιά παλιὰ παρά-
δοσις λέει, πὺς ἐκεῖ ἀποβιβάστηκε ὁ Διομήδης γυρίζοντας ἀπὸ τὸν Τρωϊκὸ
πόλεμο καί ἔχτισε τὸ Κανύσιο τὴ δίγλωσση αὐτὴ πόλι, ὅπου μιλοῦσαν τὴν ἐλ-
ληνικὴν καί τὴ Μεσσαπικὴ γλῶσσα, σύγχρονη τῆς Ἑτρουσκικῆς.

Μιά χώρα πλουσία τόσο σὲ ἱστορικές ἀναμνήσεις δὲν μπορούσε νά μὴ
συγκρατῇ μέσα στοὺς αἰῶνες τὰ ἔχνη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καί ἰδίως
τὴ γλῶσσα πού μιλοῦσαν οἱ κάτοικοί της, παρ' ὅλο πὺς οἱ διαφορὲς καί ἀλ-
λεπαλλήλες καταχτήσεις τῆς ἄφησαν ξένα στοιχεῖα.

Ἔτσι βρισκόμε σ' ὅλες τίς διαλέκτους τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας λείψανα
τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας. Μέσα στοὺς σοφοὺς γλωσσολόγους πού βοή-
θῃσαν τὰ λείψανα τῆς γλώσσας μας ἐκεῖ, εἶναι καί ὁ σπουδαῖος Γερμανὸς Ρόλφς,
ὁ ὁποῖος δημοσίευσε ἐτοιμολογικὸ λεξικόν, γιὰ ὅλες τίς ἑλληνικές λέξεις πού
βρίσκονται στὶς διαλέκτους τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας. Ὅμως εἶναι καί γεω-
γραφικὰ σημεῖα ἀπομονωμένα ὅπου ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα διατηρεῖται συμπα-

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

“ΙΟΝΙΟΥ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ,”

Ἐτησίαι	Δραχ. 50
Ἐξάμηνος	25
Ἐτησία ἐξωτερικοῦ δολλάρια 2	

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ: ΜΑΡ. ΜΙΝΩΤΟΥ

*Εμβάσματα, συνδρομασία καὶ
ὅ, τι ἄλλο σχετικὸν μετὰ τὸ περιο-
δικὸν στέλλονται στὴ διεύθυνση:

Καν Μαρ. Μινώτου,
Κόδρου 5—Ἀθῆναι

Διαφημῆσεις: Ὀλόκληρος σελὶς ἐξαφύλλου δραχ. 350
Ἡμίσεια 200

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι στὴ Νότιο Ἰταλία . .

Θ. Βρίκου

Ποιήματα

Ἀπὸ τὸ «Ἐρωτικὸν» . . . . .
Στοχασμοὶ τῆς μοναξιάς . . . . .
Ποτὲ καὶ πάντα . . . . .

Μ. Μαλακῶση
Ι. Ζερβοῦ
Μαρίνου Σιγούρου

Ἐρωτικὸν εἰκοσιτετράωρον . . . . .
Μερικὲς σκέψεις γιὰ τὴ κριτικὴν στὴ σημε-
ρινὴ γαλλικὴ λογοτεχνία (τέλος) . . . . .
Λαογραφικὰ ἐπίθετα τῆς Θεοτόκου . . . . .
Ἡ Φυγὴ (δράμα) (τέλος) . . . . .

Βελ. Φρεξη
Ἀντρέα Μιραμπέλ
Ν. Β. Τωμαδάκη
Αλ. Βεϊνόγλου

Ἑσπανιστικὰ σημειώματα

Ἀνέκδοτο ὕμνον γιὰ τὴν Ἑνωσὴν τῆς Ἑπα-
νήσου (Στὸ ἀρχεῖο τοῦ κόντε Διον. Ρώμα)
Ὁ Καποδίστριας καὶ ὁ Θεῖος . . . . .
Bibliographie Ioniennē . . . . .
Οἱ Κολοκοτρωναῖοι στὴ Ζάκυνθο . . . . .
Ἑθνικαὶ ὑπηρεσίαι δύο ἐπιφανῶν γυναικῶν

Μαριέττας Μινώτου
Κώστα Πασαγιάνη
Α. Παπαγιαννοπούλου
Α. Γατοπούλου
† Διον. Σωμερίτη

Διάφορα.—Βιβλιοκρισίαι: Μιχ. Ροδᾶ: «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ
Κρυστάλη» ἀπὸ τὸν Ρήγα Γκόλφη. — Μ. Μαλακῶση: «Ἀντίφωνα»
ἀπὸ τὸν Α.—Νέα βιβλία.—Ἐφημερίδες καὶ Περιοδικά.

Ἡ νέα διεύθυνσις τῆς «Ἰονίου Ἀνθολογίας» καὶ τῆς Κας
Μαριέττας Μινώτου εἶναι ὁδὸς Κόδρου 5. — Ἀθῆναι.

Il nuovo indirizzo dell' «Antologia Ionia» e della sua Direttrice
Signora Marietta Minotto è via Kodrou 5. — Atene.

Οἱ προπληρώνοντες τὴν συνδρομὴν των (δραχ. 50) ἔχουν δικαίωμα
στὶς 240 χρονιάτικες σελίδες τοῦ περιοδικοῦ καὶ σὲ ἓν ὥραϊο βιβλίον
δωρεάν. — Παρακαλοῦνται ὅσοι ἔχουν προπληρώσει καὶ δὲν τὸ ἔχουν
λάβει ἀκόμη, νά μᾶς τὸ γράψουν. — Θὰ τὸ λάβουν ἀμέσως.

6ον ΕΤΟΣ

Μὲ τὸ τεῦχος αὐτὸ ἡ «Ἰόνιος Ἀνθολογία» μπαίνει στὸ 6ο ἔτος
τῆς ἐκδόσεώς της. — Εὐχαριστοῦμε θερμὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς συνδρογᾶτες
μας καὶ συνδρομητὰς γιὰ τὴν ὑποστήριξίν των. — Στὸ διάστημα
αὐτὸ ἡ κυκλοφορία ἔχει διπλασιασθεῖ, πράγμα πού μᾶς δίνει νέες
δυνάμεις γιὰ τὴ βελτίωσιν τῆς ἐκδόσεώς της.

Λόγῳ ὑπερβολικῆς ἐργασίας στὸ τυπογραφεῖο τῆς «Ἰονίου Ἀνθο-
λογίας» καθυστέρησε ἡ ἐκδοσις τοῦ τωρινοῦ τεύχους. — Δὲν μπόρεσαν
ἔτσι νά μπουῖν ὠραϊότατα ἀρθρα καὶ μελέτες ἐκλεκτῶν συνδρογᾶτων
μας. — Θὰ τὸ ἐπανορθώσουμε στὸ ἄλλο τεῦχος.

Ο. Ε' τόμος τῆς Ἀνθολογίας 1931—220 σελίδες, δεμένους, τιμᾶται δραχ. 75.

Σχετικά τώρα με τη μελέτη του Γκαμπριέλι, που είναι στον 3ο τόμο των «Νεοελληνικών Μελετών», θα πούμε πως μαζί με το λεξικό του Λεφόνς, συμπεριλαμβάνει όλα τα στοιχεία των ελληνικών διαλέκτων της 'Απουλίας. Για την κάθε λέξη με ετυμολογία αποδεικνύει την προέλευσή της, κλασσική ή μεσαιωνική. Το έργο του αυτό είναι η πρώτη καταγραφή των ζωντανών ακόμη λευφάνων της Σαλεντινής ελληνικότητας. 'Ο Γκαμπριέλι υπόσχεται μια μελλοντική του μελέτη, που να προσθέτει τα βιβλιογραφικά στοιχεία που περιμάζεψεν ο Ρόλφς.

**

Και τώρα ή σειρά μας. Ποιό ενδιαφέρον δείξαμεν έμεις οι 'Ελληνες για τις διαλέκτους αυτές, ύστερ' από τον τόσο κόπο και μελέτη που κατέβαλαν οι ξένοι;

Πάνε είκοσι χρόνια τώρα που το περιοδικό «'Ελληνισμός» του Νεοκλή Καζάξη, έστειλε ξεπίτρες στην Σαλεντινή Χερσόνησο τον καθηγητή Καρολίδη. 'Ο Καρολίδης σέ μια σειράν άρθρων παρουσίασε στους αναγνώστες του περιοδικού την πραγματική κατάσταση των ελληνικών διαλέκτων. Στις αρχές του περασμένου αιώνα οι ελληνόφωνες κομποπόλεις της Σαλεντινής ήσαν δεκαφτά. Τώρα όμως δεν απόμεινάν παρά πάνω από έφτα ή οχτώ—ή Καλημέρα, τὸ Μαρτάνο, ή Στεργατιά, τὸ Ζολλίνο, τὸ Καριλιάνο, τὸ Σολέτο καὶ 'Οτραντο κτλ.

Σαλεντινοὶ ποιητὲς εἶναι πολλοί, μερικοὶ μάλιστα καθόλου εὐκαταφρόνητοι, ὅπως ἄξανα ὁ Βίτο Παλουμπος, σπουδαῖος φιλόλογος καὶ λαογράφος, πού πέθανε στὰ 1918. 'Ο Παλουμπος γνώριζε καλὰ τὴ νεοελληνική. Αὐτὸ τὸν διευκόλυνε πολὺ στὴν ἐργασία πού εἶχε καταπιαστῆ, γιατί ἦταν ὁ μόνος πού μπορούσε νὰ γράφει μὲ ἑλληνικὰ ψηφία τῇ Σαλεντινῇ διάλεκτο, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι γράφανε μὲ λατινικά. 'Ο Παλουμπος ἔγραψε πάρα πολλὰ ποιήματα. Ἀπὸ ξένα, μετέφρασε τὸ Κ ο ρ ά κ ι τοῦ 'Εδγαρ Πόε. 'Ηλθε καὶ στὴν Ἀθήνα ὅπου ἔκαμε καὶ διάλεξε στὸν Παρνασσό. Εἶχα τὴν εὐχαρίστηση νὰ τὸν γνωρίσω προσωπικά καὶ νὰ καταλάβω τὰ ἀδελφικά αἰσθήματα πού ἔτρεφε γιὰ τὴν 'Ελλάδα.

Οἱ Σαλεντινοὶ ἐπίσης παρ' ὅλο πού εἶνε Ἰταλοί, αἰσθάνονται ἰδιαίτερη περηφάνεια γιὰ τὴ γλῶσσα τους πού ἀπορρέει κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴν 'Ελληνική. Στὰ γειτονικά μὲ τὴ Σαλεντινὴ μέρη, εἶναι γνωστὸ πόσον ἐνδιαφέροντο γιὰ τὴν ἔκβαση τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912 καὶ πόση χαρὰ ἐξεδήλωναν γιὰ τὴς ἑλληνικὲς νίκες. Ἀπὸ τοὺς ζωντανούς ποιητὲς εἶναι ὁ Ἀπρίλε. 'Ο Ἀπρίλε εἶναι ἀπὸ τὴν Καλημέρα, πόλι πού μπορεῖ νὰ καυχήθῃ πὼς ἔβγαλε ὄχι λίγους ποιητὲς. 'Ο Ἀπρίλε εἶναι δημοφιλέστατος στὴν πατρίδα του. Ἐνα του ποῖημα ἀφιερωμένο στὴ μητέρα του τραγουδιέται στοὺς δρόμους ἀπὸ τοὺς Σαλεντινοὺς. Γιὰ νὰ πάρουν μιὰν ἰδέα τῆς Σαλεντινῆς γλῶσσας καὶ ποίησης οἱ ἀναγνώστες τῆς «'Ιονίου Ἀνθολογίας», παραθέτω παρὰ κάτω ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιήματα τοῦ Ἀπρίλε πού γράφηκε δῶ καὶ λίγα χρόνια γιὰ τοὺς γάμους τοῦ ἀδελφου τῆς Ἰταλίας μὲ τὴν Πριγκίπισσα Μαρία.

γέστερη καὶ σὲ καλύτερα κατάσταση ἀπὸ τὰλλα μέρη. Ἐκεῖ πρέπει ν' ἀναζητήσωμε ἄλλου τὴν αἰτίαν. Μιά τέτια περίπτωση εἶναι γιὰ τὴν Μπόβα, τὸ νοτιώτερο μέρος τῆς Καλαβρίας, ὅπου ἡ σημερινὴ της ὁμιλουμένη μοιάζει περισσότερο μὲ τὴν ἀρχαία μας. Καὶ οἱ διαφορὲς πού χωρίζουν τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀπὸ τῆς Μπόβας, ἐξηγοῦνται ἀπὸ τὸ πέρασμα τόσο χρόνου, — αἰώνων ὁλόκληρων. Τὸ μέρος ἐκεῖνο ἦταν ἀνέκαθεν ἀρρόσιτο σὲ ξένες ἐπιδρομές. Ἀπ' ἐναντίας, ἄλλου, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὼς ἡ καταπληκτικὴ αὐτὴ ὁμοιότητα προέρχεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν μεταναστῶν, πού κατὰ τὸν Μεσαῖωνα καὶ ἰδίως, ὕστερ' ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ Βυζαντίου, ἔφτασαν ἐκεῖ. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ὑπάγεται τὸ Ἑλληνόφωνο μέρος τῆς Σαλεντινῆς Χερσονήσου, πού βρίσκεται στὴν Ἀπουλία κάτω ἀπὸ τὸ Βρίνδιζι καὶ τὴν Λουπία (Lecce). Ἡ σκέψη μου αὐτὴ προήλθε μετὰ τὴν συγκριτικὴ μελέτη πού ἔκαμα καὶ τὴ σχέση πού βρήκα μεταξὺ τῶν διαλέκτων τῆς Σαλεντινῆς Χερσονήσου καὶ τῆς σύγχρονης δημοτικῆς Ἑλληνικῆς. Αὐτὸ θὰ τὸ ἀποδείξω πῶς κατὰ μ' ἕνα ποῖημα πού γράφτηκε τελευταία στὴν Ἑλληνοσαλεντινὴ γλῶσσα.

**

'Ο διάσημος καθηγητὴς Ἰωσήφ Γκαμπριέλι, γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Λιγκαίων στὴ Ρώμη, τελευταία ἀνήγγειλε δύο σχετικὲς μελέτες. 'Ο καθηγητὴς αὐτὸς ἔχει γεννηθῆι στὴν Καλημέρα τῆς Σαλεντινῆς καὶ ἐχτὸς τούτου ἀσχολεῖται πάντα γιὰ τὴς ὁμιλούμενες στὴ μεσημβρινὴ Ἰταλία ἑλλ. διαλέκτους.

'Η μία εἶναι τοῦ Γερμανοῦ Γεράρδου Ρόλφς «Etymologisches Wörterbuch der Unteritalienischer Gräzitat.» (Halle, Max Niemeyer Verlag 1930 in 8° pp XLVII 395) καὶ ἡ δεύτερη τοῦ Γκαμπριέλι εἶναι στὸν 3ο τόμο τῶν Βυζαντινῶν καὶ νεοελληνικῶν μελετῶν (Ρώμη Ἰνστιτούτο γιὰ τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπη), πού περιέχει μιὰ συλλογὴ ἀπὸ γλωσσολογικά καὶ λαογραφικά στοιχεία. Μέσα σ' αὐτὰ ἀξίζει νὰ σημειωθῇ τὸ Ἑλληνοσαλεντινὸ λεξικὸ τοῦ Πασκουάλε Λεφόνς πού γεννήθηκε στὴν Καλημέρα (1873—1925).

'Ο Γκαμπριέλι σχετικὰ μὲ τὴς παρὰ πάνω διαλέκτους λέει πὼς ὅσα δημοσιεύτηκαν γύρω σ' αὐτὲς κατὰ τὴν τελευταία ἑκατονταετία, στάθηκαν ἀφορμὴ σὲ ζωηρὲς φιλολογικὲς διαμάχες μεταξὺ τῶν Ἰταλῶν γλωσσολόγων Μέρλο καὶ Μπαττίστι καὶ τοῦ Ρόλφς. Οἱ δύο πρῶτοι, πιστοὶ στὴ γνώμη τοῦ Κομπάρετι καὶ Μορόζι (ὁ Μορόζι εἶναι ὁ συλλέκτης πολλῶν ἑλληνοσαλεντινῶν ποιημάτων) παραδέχονται τὴ Βυζαντινὴ προέλευση τῶν ἑλληνικῶν τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας, ἐνῶ ὁ Γερμανὸς γλωσσολόγος πιστεύει πὼς οἱ ἑλληνικαὶ διάλεκτοι εἶναι λείψανα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Πρέπει νὰ προσθέσωμε πὼς ὁ Ρόλφς ζοῦσε γιὰ καιρὸ στὴ Μεσημβρινὴν Ἰταλία ὡς συνεργάτης τοῦ μεγάλου γλωσσολογικοῦ Ἀτλαντα τοῦ Γιαβέρρη καὶ Γιούντι: Sprach und Sachatlas Italiens und Sudschweiz. Ἐτσι ἔλαβεν ἀφορμὴ νὰ γυρίσει ὅλες τὴς πόλεις καὶ κομποπόλεις τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ μάλιστα τῆς Καλαβρίας καὶ Ἀπουλίας, ὥστε τὸ ἔργο του μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς συντεταγμένο μὲ μεθοδικὴ ἀκρίβεια, γιατί περιέχει ὄχι μόνο τὸ γλωσσικὸ θησαυρὸ τῆς Σαλεντινῆς καὶ Καλαβρικῆς, μὰ ἀκόμη καὶ ὅλο τὸ σύγχρονο γλωσσολογικὸ ὕλικὸ πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ μὲ ὅλες τὴς παραλλαγὰς πού ὑπάρχουν. Ἡ βιβλιογραφία τοῦ Ρόλφς δημοσιεύτηκε κατὰ τὸ πλεῖστον στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του καὶ μπορεῖ νὰ πῇ ἀδίσταχτα κανεὶς πὼς εἶναι ἡ πληρέστερη. 'Ο Γκαμπριέλι παραδέχεται πὼς τὸ βιβλίον τοῦ Ρόλφς ἀξίζει τὸ θάνασμά καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη τῶν ἀσχολούμενων στὸ ζήτημα αὐτό.

ΤΟ ΚΑΛΩΣ - ΗΛΘΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟ - ΣΑΛΕΝΤΙΝΩΝ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΑΝ ΜΑΡΙΑΝ ΤΗΣ ΣΑΥΩΪ'ΑΣ

ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ GIUSEPPE APRILE

Καλῶς — ἦρτε ⁽¹⁾, φιούρο ⁽²⁾ — μα, ἄργουλο ⁽³⁾.

Ποῦ πᾶ ⁽⁴⁾ πρέγιον ⁽⁵⁾ ἐβαστᾶ ⁽⁶⁾

Χαιρεωμέστα ⁽⁷⁾ νά σοῦ δοῦμε

Πριγκηπέσσα μεσ' ἐμᾶ. ⁽⁸⁾

Οὔτο ⁽⁹⁾ πεῖ ⁽¹⁰⁾ οὔ ⁽¹¹⁾ ἐνὲ ⁽¹²⁾ ὅσῃν γλῶσσα — σου

Μᾶ ⁽¹³⁾ τοῦ ⁽¹⁴⁾ ἦν μιλοῦμε μετ,

Τούη ⁽¹⁵⁾ ἔνε ἡ γλῶσσα ποῦ μιλούσανε

Ἄττο ⁽¹⁶⁾ γένο — μα οἱ πρωνοί. ⁽¹⁷⁾

Κι' ἐμεῖ ἦν ἔχομεν γιὰ βάντο ⁽¹⁸⁾

Κάρα ⁽¹⁹⁾ — κάρᾳ τὴν κρατοῦμε,

Μὲ καρδιά μᾶ 'ς τούτην γλῶσσα,

Πριγκηπέσσα, σοῦ μιλοῦμε.

Πουδδιὰ ⁽²⁰⁾ ὁ Μᾶη ⁽²¹⁾ νὰ φέρη εἰς βόλο, ⁽²²⁾

Πάντα ἡ φέρκονουλα ⁽²³⁾ χωρίζει ⁽²⁴⁾

Κούντου ⁽²⁵⁾ ἐκείνη τ' ἄδδα ἔν εἶναι,

Μὲς ⁽²⁶⁾ τὰ χίλια ἦν ἐννωρίζει.

1) Καλῶς ἦρτε=Καλῶς ἤλθες. Τὸ θ γίνεται τ, τὸ ς στο τέλος τῆς λέξεως δὲν πᾶει.

2) Φιούρο (ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ (fiore)=ἄνθος.

3) Σὲ μερικὲς διαλέκτους τῆς κάτω Ἰταλίας λέγεται argulo ἀντὶ albergo, δέντρον.

4) Πᾶ=Πᾶν, κάθε.

5) Πρέγιον=Pregio, ἄξια.

6) Εἰβαστᾶ=βαστάς.

7) Χαιρεωμέστα=χαιρόμαστε.

8) Μεσ' ἐμᾶ=Μέσα σὲ μᾶς.

9) Οὔτο=Τοῦτο.

10) Πεῖ=εἰπεῖν.

11) Οὔ=δὲν.

12) Ἐνὲ=εἶναι.

13) Μᾶ. Ἰταλικᾶ, ἀλλά.

14) Τοῦ, ἀντὶ αὐτοῦ. Μὲ τὴ σημασία τοῦ ἐ δ ὦ.

15) Τούη=Τούτη.

16) Ἄττο=ἀπὸ τὸ.

17) Πρωνοί=πρόγονοι, προτείνον.

18) Βάντο=Λέξεις Ἰταλικῆ. Καύχημα, ἔπαινος. Τὸ κ μπρὸς ἀπὸ τὰ φωνήεντα e, i προ-φέρεται τσ. π.χ. Κ' ἐμεῖ=τσ' ἐμεῖ.

19) Κάρᾳ. Λέξεις Ἰταλικῆ, ἀγαπητή.

20) Πουδδιὰ=Πουλιὰ. Τὸ Ἰταλικὸ [gi] στὴν ἑλληνικὴ μετατρέπεται σὲ λι. Στὴ Σα-λεντινὴ γίνονται δύο δέλτα. Παρόμοια συμβαίνει καὶ στὴν ἰσπανικὴ γλῶσσα: Castilla προ-φέρεται Castiglia (Καστίλια), ἐνθ' στὴν Ἀργεντινὴ Castilla προφέρεται Καστίτζια.

21) Ὁ Μᾶη=ὁ Μᾶης.

22) Βόλο=Λέξεις Ἰταλικῆ, φτερούγιμα.

23) Φέρκονουλα. Ἔτσι ὀνομάζουν οἱ Σαλεντινοὶ ἓνα πουλὶ ποῦ διακρίνεται γιὰ τὸ γοργοπέταγμά του.

24) Χωρίζει=ἐξχωρίζει.

25) Κούντου ἐκείνη τ' ἄδδα ἔν εἶναι=ὅπως ἐκείνη τ' ἄλλα δὲν εἶναι. Κούντου, ἀπὸ τὸ λατινικὸ secundum=ὅπως.

26) Μὲς τὰ χίλια ἦν ἐννωρίζει=ἀνάμεσα ἀπὸ χίλια πουλιὰ τὴν γνωρίζεις.

Ἴου ⁽²⁴⁾ μᾶς φαίνεσαι ἄρτε ⁽²⁵⁾ ποῦ ἦρτε
Μὲς τὸ γένο—μα —ν—ἐσοῦ, ⁽²⁶⁾.

Ἄδδη ⁽²⁷⁾ κάλλιον ἔ σωζέστε ⁽²⁸⁾

Νὰ σπερέαμο ⁽²⁹⁾ ν' ἄρτη τοῦ. ⁽³⁰⁾

Ὡρηο ζήσει ⁽³¹⁾ ἔφικε ⁽³²⁾ ν' ἄρτη

Τόσον γένο ποῦ 'γαπᾶ :

Κάλλιο πάντα ν' ἄη ⁽³³⁾ νὰ ἡῶρη ⁽³⁴⁾

Πριγκηπέσσα 'μὲς ἐμᾶ !

Φιούρου πάντα ν' ἄη χιούσει ⁽³⁵⁾

Κεῖ ποῦ ὁ μάι — σου κανονεῖ, ⁽³⁶⁾

Μαῖ ⁽³⁷⁾ τραβάλιο ⁽³⁸⁾ ν' ἄη ἡ καρδιά σου,

Νὰ σ' ὦ ⁽³⁹⁾ μέλι τὸ ψωμί. ⁽⁴⁰⁾

Νὰ χιλιάσου οἱ χρόνοι πάννου—σου,

Τρίστα μάι μὴ σ' ὦ μία μέρα, ⁽⁴¹⁾

Ὁ Τεὸ ⁽⁴²⁾ νὰ σ' ὦχη, φιούρο—μα

Πάντα πάννου—σου τὴ χέρα.

Μετάφρασις :

"Ἄνθος, καλῶς μᾶς ἤλθες ! Δέντρο ποῦ κάθε χαρὰ βασταίνεις χαιρόμαστε Πριγκίπισσα κοντά μας νὰ σὲ δοῦμε. Αὐτὰ ποῦ σοῦ λέμε δὲν εἶναι στὴ γλῶσσα σου, ἐμεῖς ὅμως ἐδῶ ἔτσι μιλάμε.—Αὐτὴ εἶνε ἡ γλῶσσα ποῦ μιλοῦσαν οἱ πατέρες μας. Κι' ἐμεῖς περιφανευόμαστε γι' αὐτὴ, μὲ καὶ μὲ στὴν καρδιά μας τὴν φυλάμε, γι' αὐτὸ κιόλα Πριγκίπισσα σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα σοῦ μιλάμε. Ὁ Μᾶης ποῦ ἔρχεται φέρνει πουλιὰ μαζί του, μὰ ἀπ' ὅλα πιὸ καλὴ, ποῦ ἀνάμεσα σὲ χίλια τὴ γνωρίζεις, εἶναι ἡ φέ ρ κ ο υ λ α. Παρόμοια μ' αὐτὴ καὶ σὺ μᾶς φαίνεσαι, οὔτε πιστεύομε νάρθει ἄλλη καλὴτερε ἀπὸ σένα. Ὁμορφὴ ἀφῆσες ζωὴ γιὰ νάρθει ἐδῶ, ἀφῆσες τόνους ποῦ ἀγαπᾶς. Μακάρι Πριγκίπισσα καλύτερα ἀπὸ τὴν πατρίδα σου ἐδῶ νὰ περάσεις. Ὅπου τὰ μάτια σου κοιτᾶνε, τόπος δλάνθιστος νὰ εἶναι. Ποτὲ πόνο ἡ καρδιά σου νὰ μὴν ἔχει. Τὸ ψωμί ποῦ τρῶς νᾶναι γλυκὸ σὰ μέλι. Χίλια νᾶναι τὰ χρόνια σου. Ποτὲ οὔτε μὴ μέρα νὰ μὴν εἶσαι θλιμμένη. Ὁ Θεὸς νᾶχει πάντα τὸ χέρι του ἀπὸ πάνω σου.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΡΙΚΟΣ

24) Ἴου=Ὁυτως—ἔτσι.

25) Ἄρτε=Τὸ ἀρχαῖον ἄρτι. Τώρα.

26) Ἐσοῦ=ἐσὺ.

27) Ἄδδη κάλλιον—ἄλλη καλὴτερε.

28) Ἐ σωζέστε=δὲν μποροῦμε. Στὴ Σαλεντινὴ τὸ σῶζω ἔχει τὴ σημασία μπορῶ.

29) Νὰ σπερέαμο. Τὸ Ἰταλικὸ sperare. Ἐλπίζω.

30) Ἴδε σημ. 14.

31) Ὡρηο ζήσει=Ὡραία ζωὴ.

32) ἔφικε=ἀφῆσες.

33) νᾶη = νᾶχης.

34) νὰ ἡῶρη=νὰ εὐχέις.

35) χιούσει=Ἄμα τὸ νερὸ κοχλάζει.

36) Κεῖ ποῦ ὁ μάι σου κανονεῖ=Ἐκεῖ ποῦ τὸ μάτι σου κοιτάζει.

37) Μαῖ, τὸ Ἰταλικὸ maí=Ποτέ.

38) Τραβάλιο=Λέξεις Ἰταλικῆ. Πόνος, θλίψη.

39) Νὰ σ' ὦ=Νὰ σοῦ εἶναι.

40) Οἱ Σαλεντινοὶ τὸ ψ τὸ μετατρέπουν σὲ φσ. Ἔτσι ἀντὶ ψυχὴ, φουχὴ κ.τ.λ.

41) Τρίστα=Λέξεις Ἰταλικῆ. triste=Θλιμμένη.

42) Τεὸ=Θεός.

ΑΠΟ ΤΟ "ΕΡΩΤΙΚΟ,"

1

Ὅ,τι κι' ἂν θέλει ἄς πῇ γιὰ μᾶς ὁποῖος καλόβουλος κριτῆς
Μᾶς βλέπει ἀπόψε καὶ τοὺς δυὸ σά μέ δεμένα πόδια,
Ὁ κατεργάτης ὁ Ἔρωτας τερπνὰ μᾶς βάζει ἐμπόδια
Καὶ κρατημένοι ἔτσι σφιχτὰ τρικλίζουμε μεσοστρατίς.

2

Κόσμημα ἢ ροῦχο, φῶς μου, κοστίζει,
Γιὰ δὲν κοστίζει, ν' ἀδιαφορεῖς,
Ὅποιο μου δῶρο σὰ σὲ στολίζει,
Χάρη μου κάνεις νὰ τὸ φορεῖς.

3

Μέχουν συχνὰ πολλοὶ σπουδαῖοι κατηγορήσει
Πῶς γιὰ τὸν Ἔρωτα ρηχὰ φιλοσοφῶ.
Δὲν ξέρουν πῶς τὸ μερακλίδικο μεθύσι
Πάει πιὸ καλὰ μ' ἓνα ξυνόμηλο στιφὸ ...

4

Ὅχι ρόδα, ἀλλὰ πανσέδες θὰ ποθοῦσα νὰ μοῦ ἀφίσεις
Ἄν στοὶ σπῖτι μου ἀνθοφόρα κι' ἄλλοτε ξανανεβεῖς,
Λουλουδάκια τῆς ἀγάπης, δῶρα τῆς θλιμμένης φύσης,
Σὰν ἐτοῦτον τῆς καρδιᾶς μου ποῦνε σκοτινὰ μαβής.

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ

ΙΕ'.

Μὲ τ' ἀπαλὸ φῶς τῆς αὐγῆς
τὸ δρόμο τὸν καμπίσιο πῆρα,
ζητώντας τὰ καλὰ τῆς γῆς
ποῦ μοῦχε τάξει κάποια Μοίρα.

Κι ὅλο τραβοῦσα παραμπρός,
σὰ νάπερεπε μακρὰ νὰ φτάσω.
Καὶ σὰ νὰ μέβιαζε ὁ καιρὸς
παράστρατο ἤθελα νὰ πιάσω.

Ὁσπού, κακὴ ὥρα καὶ στιγμὴ,
καταμεσίς στὴν πλατεῖα στράτα
βρῆκα μπροστά μου ἓνα δρομὶ
μέσ' ἀπ' ἀγκάθια καὶ βάτα.

Κι ἔκαμα κεῖθε βιαστικὸς
χωράφια δρασκελώντας ἔρμα ...
Μ' ἀπὸ τὸν κόπο γνοιαστικὸς,
κατὰ τοῦ ἡλίου πιά τὸ γέρμα,

σὰ βρέθηκα μπρὸς σὲ γκρεμνὰ
εἶπα μεσόδρομα νὰ στρέψω
κι ὅσα μου διάβηκα—ξανά
στοὺς γυρισμὸ μου νὰ γυρέψω.

Μὰ ὅλα στοὺς δειλὶ εἶχαν σβυστεῖ.
Κι ὥς τίποτε δὲν εἶδα πίσω,
γιὰ παρηγόρια τὴν ψυχὴ
εἶπα μου τότες νὰ ρωτήσω :

—Κατὰ ποῦ πέφτ' ἡ ξεγνοιασιά
ποῦχα παιδὶ σὰν ἡμουν, πέ μου ;

—Ἀπέμεινε στὴν πλατωσιὰ
κι ἐπῆρε τὴν πνοὴ τ' ἀνέμου.

—Καὶ ποῦναι οἱ ἀγάπες κι οἱ χαρές ;
ποῦναι κι οἱ θλίψεις μου κι οἱ πόνοι ;

—Στὸν ποταμὸ κυλᾶν τοῦ χτέος
ποῦ ὅλα τὸ ρέμμα του σαρώνει.

—Καὶ ποῦ τῆς νιότης μου ἡ ζωὴ
μ' ὄριο ταξίδεψε καράβι ;

—Σὲ κάποιο ἀκρογιαλιὰ κρυφὴ
πνιγμένη ὁ Χρόνος τήνε θάβει.

—Κι ὅσα εἶχα βάλει μὲ τὸ νοῦ,
κι ὅσα εἶπε ὁ νοῦς μου πῶς θὰ φτιάξει ;

—Σὰ νέφια τραβήξαν ἄλλου
πρὶν νὰ τὰ ἰδεῖ καλοπροφτάξει.

—Ἀλλιά ! ὅσα πέρασα, ὦ ψυχὴ,
σὰν ἴσκιος διάβηκαν ὄνειρου !
σὰ φῶς τῆς γῆς ποῦχει χαθεῖ
σὲ βύθη ἀπόμακρα τοῦ ἀπείρου ...

Καὶ σόπασα. Μὰ ἓνας κρυφὸς
στοῦ εἶναι μου φωλιάζει τρόμος,
γιατὶ ὅσο πάει σβυεῖ τὸ φῶς
κι εἶναι πιὸ ἀνάβολου ὁ δρόμος.

I. ΖΕΡΒΟΣ

ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑ

Ὅχι, μὴν πείς πῶς μ' ἀγαπᾷς γιὰ πάντα, σὰν δὲν ξέρεις
τί σπόροι πέφτουν στὴν ψυχὴ κι' ἀγάπες νέες ἀνθίζουν...
μὴν πείς πῶς πλιά δὲν μ' ἀγαπᾷς, καὶ ἄθελα θὰ μὲ φέρεις
στὴ μνήμη σου σὰν τοῖς καημοὶ κ' οἱ πόθοι σὲ φλογίζουν.—
Σὲ θλίψη καὶ χαρὰ, κρυφὰ γυρνοῦν οἱ πεθαμένοι
κ' ἐπέθαναν οἱ ζωντανοὶ ποὺ εἶναι λησμονημένοι.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΟΡ

V

Γιὰ χάρη στὸ ζητῶ:
συμπάθησέ με, πλάϊ σου
μιὰ στιγμή νὰ καθήσω.—
Τὸ ἔργο ποὺ ἔπιασα, ἀργότερα
θὰ τὸ τελειώσω.

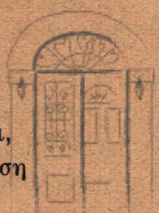
Μακρυνὰ ἀπὸ τὴ θωριά σου
δὲ γνωρίζει ἡ καρδιά μου
ἡσυχία καὶ ξανάσασμα,
κι' αὐτὴ πιά ἡ ἐργασία μου
σωμοὺς δὲν ἔχει:

μιὰν ἐργασία σὲ ἀπέραντη
θάλασσα πόνων. Σήμερα
σκορπᾷ στὸ παραθύρι μου
λαχτάρες, ψιθυρίσματα
τὸ καλοκαῖρι·

καὶ τραγουδᾷ οἱ μέλισσες
ἐπάνω στῶν περιβολιῶν
τ' ἀνθισμένα βασίλεια.
Ἐμπρὸς σου, αὐτὴ εἶνε ἡ ὥρα
ποὺ θὰ καθήσω

ἀκίνητος καὶ μέσα
τὴ σιωπηλὴν αὐτὴ
γαλήνῃ ποὺ σκορπιέται,
τῆς ζωῆς τὴν ἀποθέωση
θὰ τραγουδήσω.

Μετάφρ. ΑΝ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗ

ΕΡΩΤΙΚΟ ΕΙΚΟΣΙΤΕΤΡΑΩΡΟ...

Εἴταν ἡ ὥρα ποὺ τ' ἀστέρια σβύνανε στὸν οὐρανὸ καὶ ποὺ ἡ
ἀνατολὴ ἀνοίγε σὰν ἓνα κόκκινο τριαντάφυλλο.

Ἡ Λέλα, στηριγμένη στὰ κάγκελλα τῆς ταράτσας, ἔφερε τὸ
βλέμμα της ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη ἄκρῃ τοῦ μικροῦ κόλπου.

—Περίεργο νὰ μὴ φανεῖ ἀκόμη, συλλογιζόταν.

Καὶ περιμένοντας νὰ διακρίνει ἀπὸ μακρυνὰ τὸ βαπόρι, ποῦ φερενε
τὸ Στέργιο στὸ νησί, ἄφινε τὸ νοῦ της νὰ γυρίζει πίσω σ' ὅλες τὶς
χαρούμενες στιγμὲς τοῦ περασμένου, ζητώντας νὰ μεγαλώσει ἔτσι τὴ
γλυκειὰν ἀγωνία τῆς προσμονῆς.

Κ' οἱ ἀναμνήσεις οἱ παλιές γεννοῦσαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, πλέκον-
τας ἓνα μακρὺ μετάξινο κορδόνι στὸ θυμητικὸ τῆς μικρῆς Λέλας.

Σὲ λίγο ἀνέβηκε στὴν ταράτσα κι ἡ Ἀννιώ, μιὰ γυναικάρα ψηλὴ
σὰν κυπαρίσσι καὶ τόσο ἄσκημη ἡ φτωχιά, ποὺ λὲς καὶ δὲν εἴταν
ἄνθρωπος, μὰ ἓνα πολὺ περίεργο κατασκευάσμα. Τὰ μαλλιά της
ἀνάρια ἀφίνανε νὰ ξεχωρίζεται τὸ κοκκινωπὸ δέρμα τοῦ κρα-
νίου της, ἡ μύτη της σουβλερὴ μὲ δυὸ μακρόστενα ρουθούνια, τὰ
πόδια της παχιά, βαρύν, ἐλεφαντίσια. Καὶ τὰ μάτια της ἀλλοιθωρί-
ζανε τὸ πρωῒ, καθὼς ἀνοίγανε ὥστερ' ἀπὸ τὸν ὕπνο, ἰσορροπούσανε
κατὰ τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ πάλι ἀλλοιθωρίζανε, κουρασμένα καὶ
νησταγμένα. Μ' ὅλα τοῦτα, ὅμως, ἡ Ἀννιώ εἴταν ἓνας καλὸς ἄνθρω-
πος. Εἶχε μιὰ καρδιά, ποὺ μπορούσε νὰ χωρέσει ὁλόκληρη τὴν ἄνθρω-
πότητα, νὰ τὴ θερμάνει, νὰ τὴ γλυκάνει, νὰ τὴν παρηγορήσει. Ἀγα-
ποῦσε ὅλο τὸν κόσμον καὶ περισσότερο, φυσικά, τ' ἀφεντικά της, ποὺ
τοὺς εἴταν ἀφωσιωμένη, σὰν ἓνα γέρινο πιστὸ σκυλί.

Ἡ Ἀννιώ ζύγωσε μ' εὐγένεια τὴ μικρὴ της κυρία καὶ τὴν καλη-
μέρισε, ἀκουμπώντας κι αὐτὴ τὸ κορμί της στὰ κάγκελλα.

—Καλημέρα, Ἀννιώ, τῆς ἀποκρίθηκε χαμογελαστά ἡ Λέλα.

—Νόμιζα πὼς κοιμόσαστε ἀκόμη κυρία καὶ πῆγα νὰ σᾶς ξυπνή-
σω, καθὼς μοῦ παραγγείλατε χτές βράδυ. Τὴ ὥρα σηκωθήκατε; ρώτησε
ἡ Ἀννιώ βλέποντας τὴ Λέλα μὲ τὸ πρωῒνὸ τῆς ἀλλοιθωροῦ βλέμμα.

—Νωρίς, πολὺ νωρίς. Δὲν εἶχε φέξει ἀκόμη σὰ βγῆκα στὴν τα-
ράτσα, εἶπε ἡ Λέλα καὶ τίναξε τὸ κεφάλι της γιὰ νὰ ρίξει πίσω μιὰ
τοῦφα τῶν μαλλιῶν της ποὺ εἶχε κρεμαστῆ μπροστὰ στὰ μάτια της.

Καὶ ἄφηνε τὸ φῶναξ μὲ συγκίνηση, δείχνοντας πρὸς τὸ ἀκρωτήρι
τῶν Μυλων.

—Ἀννιώ! Βλέπεις; Τὸ βλέπεις; Ἐφτασε τὸ βαπόρι! Θέμου, τί καλά!

—Τὸ βαπόρι ποὺ φέρνει τὸν κύριο Στέργιο;

— Ἀμὲ ποῖο ἄλλο ; Τὶ περιμένω τόση ὥρα ; Γιατὶ νόμισες πὼς ἀνέβηκα ἀπὸ τὶς αὐγὲς στὴν ταράτσα ; Γιὰ νὰ πάρω φρέσκο ; εἶπε ἀστετυομένη ἡ Λέλα καὶ τέντωσε τὸ κορμὶ τῆς πάνω στὰ κάγκελλα.

— Ἀχ κυρία ! Προσέχετε ! Θὰ ζαλιστεῖτε, ἔκανε ἡ Ἀννὼ κι ἀγκάλιασε τὴ Λέλα ἀπὸ τὴ μέση.

Κ' ἡ Λέλα χτυποῦσε τὰ χέρια τῆς καὶ φώναζε τὸνομα τοῦ ξαδέρφου τῆς, βλέποντας τὸ βαπόρι, ποὺ καμαρωτὸ ἔσκιζε τὰ ἥσυχά νερὰ πλησιάζοντας ὁλοένα στὸ λιμάνι.

Ὑστερα, πηδώντας ἀπὸ τὴν πεζούλα, εἶπε στὴν Ἀννιώ :

— Τρέξε, γειά σου, στὸ σπίτι τοῦ γιατροῦ καὶ πές πὼς ἦρθε τὸ βαπόρι. Θέλει νὰ κατεβούμε μαζί στὴν ἀποβάθρα. Τρέξε!...

Ἡ ὑπηρετρία ἔκανε νὰ φύγει, μὰ τὴ σταμάτησε ἡ Λέλα λέγοντας :

— Περιμένε, στάσου Ἀννιώ. Θὰ περάσω ἐγὼ νὰ πάρω τὸν κύριο Ρούβα... Ἔνια σου ! Θέμου, δὲν ξέρω τί μοῦ γίνεται ! Ἀννιώ ! Ἀννιώ, φρόντισε νὰ ᾖ ὅλα ἔτοιμα σὰ θάρθουμε. Τὸ γάλα, τ' αὐγά, τὸ τραπέζι, ἀκοῦς Ἀννιώ ;

Καὶ χάθηκε μέσα στὴ σοφίτα.

Ὅσπου νὰ κατεβεῖ ἀπὸ τὴν ταράτσα ἡ Ἀννιώ, ἡ Λέλα εἶχε κιόλας ντυθεῖ. Φοροῦσε ἕνα πράσινο ἀπλὸ φορεματάκι κ' ἕνα ὁμοίochρωμο ψάθινο καπέλλο. Φεύγοντας ἔδινε παραγγελίες στὴν Ἀννιώ :

— Στρώσε ὁμορφα τὸ τραπέζι. Ἀνοίξε προσεχτικὰ τὸ κουτὶ μὲ τὸ βούτυρο καὶ βάλε τὰ τριαντάφυλλα, ποῦστειλε χτὲς ἡ Νίτσα στὴ μέση τοῦ τραπεζιοῦ. Ἀκοῦς, Ἀννιώ ;

— Μὰ ποῦ εἶναι τὰ τριαντάφυλλα, κυρία ; Δὲν τὰ εἶδα, ρώτησε ἡ ὑπηρετρία, ἀπλώνοντας τὸ λινὸ τραπεζομάντηλο μὲ τὸ φαρδὺ ἀζούρου.

— Ἀχ ! καημένη μὲ καθυστερεῖς .. Στὸ σαλόνι, μέσα στὸ θαλασσοὶ βάζο.

— Ἔνια σας, ἔνια σας, κυρία, μέινετε ἥσυχη, εἶπε ἡ Ἀννιώ.

Κ' ἡ Λέλα πλημμυρισμένη ἀπὸ χαρὰ κατέβηκε γρήγορα τὰ μαρμάρινα σκαλοπάτια τοῦ σπιτιοῦ καὶ βγῆκε στὴν αὐλὴ κ' ὕστερα στὸ δρόμο. Θὰ πῆγαινε πρῶτα στὸ σπίτι τοῦ γιατροῦ, θὰ τὸν ἔπαιρνε καὶ μαζί θὰ κατεβαίνανε στὴν παραλία γιὰ νὰ ὑποδεχτοῦνε τὸν ξενητεμένο ξάδερφο.

Μὰ δὲν πρόφτασε νὰ φτάσει στὸ γύρισμα τοῦ δρόμου κι ἀντίκρουσε τὸν κύριο Ρούβα νάρχεται ὅσο τοῦ εἶτανε δυνατό τρεχάτος.

— Καλημέρα Λέλα ! Ἐ ! γραμμὴ στὴν παραλία. Τὸ βαπόρι ἔφτασε, φώναξε ἀπὸ μακριὰ ὁ γιατρός, σηκώνοντας ψηλὰ τὸ ἐβένινο μπαστούνι του μὲ τὴν ἀσημένια σκαλιστὴ λαβή.

— Καλημέρα, γιατρέ, καλημέρα σας, ἀπάντησε ἡ Λέλα κι ὡς τὸν πλησίασε πῆρε τὸ χέρι του στὸ δικό τῆς καὶ τῶσφιξε μὲ ὅλη τὴν τὴ δύναμη.

Ὁ γιατρός, ποὺ ἤξιαιρε πόσο εἶταν εὐτυχισμένη τὴν ὥρα αὐτὴν ἡ προστατευομένη του, εἶπε :

— Ποιὸς σὲ πιάνει πάλι σήμερα πεταλουνδίτσα . . . Ποιὸς σὲ πιάνει ! Καὶ στὸ συμπαθητικὸ γεροντικὸ του πρόσωπο ἔλαμψε τὸ χαρακτηριστικὸ του χαμόγελο.

Ὡ ! τὸ χαμόγελο τοῦ γιατροῦ εἶταν ἕνα ἀληθινὸ ἀνέβασμα τῆς ἀγαθῆς του ψυχῆς στὰ κουρασμένα του μάτια. Ἡ φανταχτερότερη ἐκδήλωση τοῦ σεμποῦ κι ἀνυστερόβουλου χαρακτήρα του.

— Μόνο σεῖς, γιατρέ, μπορεῖτε νὰ μαντέψετε πόσο εἶμαι χαρούμενη σήμερα . . . Μὰ δὲν εἶναι δὰ μικρὸ πρᾶμα . . . ἔχουμε νὰ τόνε δοῦμε τρία ὁλόκληρα χρόνια . . . Κ' ἐσεῖς γιατρέ, θὰ χαίρεστε ὄχι λιγώτερο ἀπὸ μένα . . . Τὸ ξαίρω, τὸ ξαίρω πόσο τὸν ἀγαπᾶτε τὸ Στέργιό μας . . . Μήπως δὲν τόνε φωνάζετε παιδί σας ; εἶπε ἡ Λέλα κ' ἡ φωνὴ τῆς πιανόταν σὲ κάθε συλλαβὴ καὶ σὲ κάθε λέξη.

Κι ὁ κύριος Ρούβας, βαδίζοντα πλαῖ τῆς, ἔκανε συγκινημένος.

— Ἀχ ! ἂν ζοῦσε, Λέλα, ὁ καημένος ὁ παπποῦς . . .

Τὰ λόγια τοῦτα τοῦ κ. Ρούβα μελαγχολήσανε τὴ Λέλα, ποὺ πάντα στὴν ἀνάμνηση τοῦ μακαρίτη τοῦ παπποῦ συγκινοῦνταν βαθυά.

— Ναί . . . Ἄν ζοῦσε ὁ καημένος ὁ παπποῦς, ἂν ἀξιωνόταν νὰ μᾶς δεῖ τόσο μεγάλους καὶ τοὺς διό ! ἔκανε σκύβοντας θλιμένα τὸ στρογγυλὸ τῆς κεφάλι. Καὶ τὰ μυγδαλάτα μάτια τῆς δακρύσανε κρυφά. Ὁ γιατρός συλλογίστηκε πὼς δὲν ἔκανε φρόνιμα ν' ἀναφέρει πράματα θλιβερά κι ἄλλαξε ἀμέσως τὴ κουβέντα του.

— Νὰ δοῦμε πὼς θὰ φανεῖ τὸ νησί μας τοῦ Στέργιου, ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια ποῦχει νὰ τὸ δεῖ . . .

Ἡ Λέλα, σφίγγοντας τὶς καστανές τῆς βλεφαρίδες γιὰ νὰ στεγνώσει τὰ δακρυά τῆς, ἀπάντησε :

— Πῶς θέλετε νὰ τοῦ φανεῖ ; Ὁραῖο, ὅπως τὸ ἄφησε κι ὅπως δὰ εἶναι . . . Ψέματα, γιατρέ ; . . .

— Χμ . . . Πολὺ φοβοῦμαι . . . Αὐτὸς θὰ εἶναι πιά εὐρωπαϊὸς, ὁ μπρεμπάντης . . . Καὶ σὰν εὐρωπαϊὸς δὲ θὰ δίνει τόση σημασία στὴ μικρὴ μας ἐπαρχία. Ἔτσι κ' ἐγὼ . . . Σὰ γύρισα ἀπὸ τὸ Παρίσι ἡ πρώτη κουβέντα ποὺ εἶπα, πατώντας τὰ μάρμαρα τῆς παραλίας μας, εἶταν :

— « Πῶς θὰ ζήσω σ' αὐτὸν τὸν ἐρημότοπο ; » ἔκανε ὁ γιατρός δίνοντας στὴ φωνή του τὸν ὀνὸν εἰρωνικό.

— Ὁχι, δὰ κ' ἔτσι γιατρέ, εἶπε ἡ Λέλα μὴ βρίσκοντας ἄλλο ν' ἀπαντήσῃ. Καὶ φάνηκε σὰ νὰ πειράχτηκε μὲ τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Ρούβα. Μὰ δὲν τῶδειξε. Μάλιστα ξακολοιθοῦσε νὰ ἐπιμένει στὴν ἰδέα τῆς πρὸς τὸν ξάδερφο, ὅς ἐμποροῦσε παρὰ νὰ αἰσθάνεται μεγάλη ἀγάπη γιὰ τὸν παπποῦ, τοὺς κόους καὶ τὸς ἀναμνήσεις θὰ τοῦ φέρνει στὸ νοῦ. Μὲ τὴν κουβέντα εἶχανε φτάξῃ στὴν παραλία χωρὶς νὰ καταλάβουν καλά — καλά τὸ δρόμο. Τὸ βαπόρι δὲν εἶχε μπεῖ ἀκόμη στὸ λιμάνι. Ὁ κ. Ρούβας πρότεινε νὰ καθίσουνε σὲ κάποιο καφενεῖο. Θᾶ-

ταν, βέβαια, κουραστικό νὰ σουλατσάρουν πάνω—κάτω καὶ μάλιστα γιὰ τὸν ἴδιο, ποὺ τὶς τελευταῖες τοῦτες μέρες τὸν πειράζανε πολὺ ἐνοχλητικὰ οἱ ρευματισμοὶ του.

—Ναί, γιατρέ μου, νὰ καθίσουμε.

Τὸ γκαρσόνι ἔτρεξε εὐθύς.

—Τὶ νὰ πάrouμε; ρώτησε ὁ γιατρὸς τὴ Λέλα.

Καὶ κείνη χαμογελώντας τοῦ ἀπάντησε:

—Ἄς πάrouμε δυὸ λουκούμια κάνοντας κ' ἐμεῖς τοὺς ξένους.

Ὁ κ. Ρούβας γύρισε τὸ ἄσπρο του κεφάλι δεξιὰ κι ἀριστερὰ στὸ μάκρος τῆς παραλίας κ' ὕστερα βλέποντας τὴ Λέλα εἶπε:

—Πόσα χρόνια ἔχω νὰ βρεθῶ τέτοια ὥρα στὸ λιμάνι... Καὶ νὰ δεῖς Λέλα... Ξαίρω πολλοὺς ποὺ τό'χουν συνήθεια νὰ κατεβαίνουν ἐδῶ ξημερώματα, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δοῦν τὰ βαπόρια νὰ φτάνουν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, τὸ ἓνα πίσω τοῦ ἄλλου. Νὰ, κοίταξε λόγου χάριν, ἐκεῖ κάτω ἀνάμεσα στὴ μεσέα καὶ στὴν ἀριστερὴ πόρτα τοῦ καφενεῖου, ἓνα κύριο...

Ἡ Λέλα ἔστριψε ὁλόκληρη πάνω στὴν καρέκλα τῆς καὶ κοίταξε πρὸς τὸ μέρος, ποὺ τῆς ἔδειξε ὁ γιατρός.

—Ποιό; τὸν κύριο Ρώσση λέτε;

—Ναί, ὦραϊ! Ὁ κύριος αὐτὸς ξαίρει κατὰ γράμμα ὅλα τὰ δρομολόγια τῶν βαποριῶν, πὼς λέγανε τὸ ἓνα καὶ τ' ἄλλο πρὶν ὀναμαστοῦν ὅπως τὰ ξαίrouμε, σὲ ποιά ἐταιρεία ἀνήκουνε, πόσα μίλια τραβοῦνε, ποιοὶ εἶναι οἱ πλοίαρχοι κ' οἱ μηχανικοὶ τους κι ὅλες τὶς μικρολεπτομέρειες. Μόνῃ του εὐχαρίστηση νὰ παρακολουθεῖ τὴ λιμενικὴ μας κίνηση, χωρὶς ἐννοεῖται, νὰ 'χει κανένα συμφέρο... Εἶναι σχολάρχης, νομίζω.

—Μάλιστα... Τὸν εἶχα κ' ἐγὼ καθηγητὴ στὸ Παρθεναγωγεῖο, ἔκανε ἡ Λέλα κοιτάζοντας ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κ. Ρώσση, ποὺ πίνοντας μὲ μακαριότητα τὸν πρωῒνό του καφέ, χάδευε μὲ τὰ μάτια του μιὰ μιὰ τὶς μαοῦνες καὶ τὶς βάρκες, ποὺ πηγαινοερχόταν στὸ λιμάνι.

Καὶ σῶπασαν γιὰ ὥρα ἀρκετὴ. Ἡ πρωῒνὴ κίνηση τῆς παραλίας φαίνεται νὰ τοὺς εἶχε συναρπάσει. Μ' ἀληθινὰ τὸ φτάξιμο τοῦ βαποριοῦ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιόμορφες στιγμὲς τοῦ νησιώτικου λιμανιοῦ. Ἐπιβάτες, ποὺ θὰ ταξιδεύανε στὰ γύρω νησιά, μπαينوβγαίνανε στὰ παραθαλάσσια καφενεῖα. Βαστάζοι μεταφέρανε ἐμπορεύματα κι ἀποσκευὲς ἀπὸ τὴν παραλία στὶς μαοῦνες καὶ στὶς βάρκες. Βαρκάρηδες κνηγούσανε ξωπίσω τοὺς διαβάτες ρωτώντας τους μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ τους λαϊκὴ εὐγένεια ἂν εἶταν γιὰ ταξίδι. Λοῦστροι, ἀραδιασμένοι μπροστὰ στὸ πεζοδρόμιο, χτυπούσαν τὶς βαρεῖς τους βροῦτσες στὰ μπρουντζοστόλιστα κασέλια τους, κουλουροτῆδες καὶ μεταπράτες λουκουμιῶν διαλαλοῦσαν τὸ ἐμπορεῖμά τους καὶ τὰ γκαρσόνια, ὅλο καρδιὰ καὶ περιποίηση, σερβίρανε οὐρέλια καφέδες καὶ γλυκὰ τοῦ κουταλιοῦ, στοὺς πελάτες.

(Συνέχεια)

ANDRÉ MIRAMBEL

ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ*

Πιὸ ἱστορικὴ καὶ πιὸ ἐπιστημονικὴ εἶναι ἡ κριτικὴ τοῦ Γκουστάβ Λανσόν, ποὺ μένει κατ' ἐξοχὴ τὸ ὑπόδειγμα τῆς πανεπιστημιακῆς κριτικῆς. Ὁ Λανσὸν μεταχειρίστηκε κάθε ἐπιστημονικὸ μέσο ἔρευνας, κάθε ἔγγραφο γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν λογοτεχνικῶν γεγονότων, μὰ ἀναγνωρίζει πὼς, ὕστερα κι ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια ποὺ ἀφορᾷ τὸ βᾶθος τοῦ ἔργου, μένει θέση γιὰ τὴν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ τέχνη ποὺ ἀφορᾷ τὴ μορφή κ' ἐπιδοκιμάζεται μόνο ἀπὸ τὸ γούστο τοῦ φιλοτέχνου. Ὡστ' ἡ κριτικὴ εἶναι κ' ἐπιστῆμη καὶ τέχνη, μὰ πρέπει πάντα ἡ τέχνη νὰ ὑποτάσσεται στὴν ἐπιστῆμη. Τέτοια ἀντίληψη εἶναι, ἄς ποῦμε, ἐκ τῶν προτέρων, καὶ θὰ φανεῖ ἴσως θεωρητικὴ, μὰ πρέπει νὰ τὴν κρίνουμε σὰν ἀναγκαῖα ἀντίδραση ἐναντίοις λίγῳ στενὲς θεωρίαις τοῦ Ταίν, ποὺ ἀποκλειστικὰ δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψη του παρὰ «τὴ φυλὴ, τὸ περιβάλλο καὶ τὴν ἐποχὴ». Ἄλλη ἀξία εἶχε ὁ Λανσόν ὄχι μόνο ἐγκωμιάσει τὴν ἐφαρμογὴ στὴ μελέτῃ τῆς λογοτεχνίας τῆς ἱστορικῆς μεθόδου, — ὅπως κιόλας τόκανε ὁ Σαιντ-Μπερ, ποὺ ὅμως στάθηκε μεγαλύτερος ψυχολόγος παρ' ἱστορικός, καὶ δὲ μελέτησε τόσο μιὰ γενικὴ κίνηση παρὰ μόνο μιὰ ἢ διαφορὲς προσωπικότητες, — μὰ κατάλαβε πὼς τὰ λογοτεχνικὰ γεγονότα ἔχουνε σχέσεις μὲ τὴ ζωὴ, πὼς δὲν εἶναι πάντα «καθαρὴ τέχνη», μὰ συχνὰ ἡ ἔκφραση πραγματικότητων ὁ Λανσὸν ξανατοποθέτησε τὴ λογοτεχνία μέσα στὴ ζωὴ, στὸ σύμπλεγμα τῆς ἱστορίας, κι ἀνοῖξε τὸ δρόμο στὴν «κριτικὴ τῆς πολυμάθειας», ἀφοῦ ἡ κατανόηση τοῦ λογοτεχνικοῦ γεγονότος προϋποθέτει τὴ γνώση τοῦ κοινωνικοῦ, φιλοσοφικοῦ περιβάλλοντος ὅπου ἐτυλίχτηκε. Ἡ κριτικὴ ἔχει ἔτσι νὰ κρίνει νὰ ὑπολογίσει, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε πάθος, φαινόμενα ποὺ, καμμὶὰ φορὰ ἄθελά τους κι ἀσυνείδητα, ἐξαρθήθηκαν ἀπὸ ὅρους ποὺ τίποτα λογοτεχνικὸ δὲν εἶχαν. Τέλος, ἡ ἀξία τοῦ Λανσόν στάθηκε ν' ἀναθεωρήσει παλιὲς κρίσεις ποὺ δὲ στέκουν πιά, ὅσο προχωρεῖ ἡ γνώση μας τῶν διαφορῶν περιόδων τῆς λογοτεχνίας. Ἄν καὶ κατέγινε μ' ὅλη τὴ γαλλικὴ λογοτεχνία, ὅπως τὸ δείχνει τὸ περίφημό του «Ἐγχειρίδιο», εἰδικεύτηκε στὴ μελέτῃ τοῦ XVIII αἰῶνα, ποὺ ἀκόμη δὲ γνωρίζεται καλά.

Τὸ παράδειγμά του πολλοὶ τὸ ἀκολουθήσανε. Φτάνει νὰ ἀναφέρω τὰ ὀνόματα τοῦ Ζοζέφ Μπεντιέ γιὰ τὸ μεσαιῶνα, τοῦ Πιερ ντε Νολ-γὰν καὶ τοῦ Πιερ Βιλλέ γιὰ τὸ XVI αἰῶνα, τοῦ Γκουστάβ Ῥενιέ καὶ τοῦ Φορτουὰν Σαρποβὺ γιὰ τὸ XVII αἰῶνα, τοῦ Φελίξ Γκαίφ καὶ τοῦ

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο

Ζωρζ 'Ασκολι για τὸ XVIII αἰῶνα, τοῦ 'Αντρέ Λεμπρετόν καὶ τοῦ Βικτώρ Ζιρὼ για τὸ XIX αἰῶνα κ.τ.λ.

Ἐνῶ ξετυλιγότανε μιὰ ἱστορικὴ μελέτη τῆς λογοτεχνίας ἐμφανίζοταν ἄλλη τάση, γειτονική, ποὺ θεωρεῖ τὴν ἐξέλιξη τῶν λογοτεχνικῶν γεγονότων ὄχι μόνο σὲ μιὰ χώρα καὶ στὴ διαδοχὴ τοῦ χρόνου, μὰ στὶς σχέσεις ποὺ προσφέρουν μὲ ἄλλα σύγχρονα λογοτεχνικά γεγονότα ἄλλων χωρῶν, ὄχι στὴ **διάρκεια**, δηλαδή, μὰ ἐπὶ τὸ **χώρο**· ἔτσι γεννήθηκε ἡ «συγκριτικὴ λογοτεχνία», ποὺ φαρδαίνει τὸ ἐπίπεδο τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς, ἀφοῦ ξετάζει τὰ λογοτεχνικά γεγονότα «κατὰ πλάτος» ἄς ποῦμε· ποιά γενικά ρεύματα ἐπηρέασαν ἢ παρήγαγον τὸ δεῖνα ἢ τὸ τάδε ἔργο, ποιά ἐπίδραση ἔνα ταξίδι ἢ μιὰ διαμονὴ σὲ ξένη χώρα ἐξασκήσανε στὶς ἀντιλήψεις ἑνὸς συγγραφέα, ποιά ἀντίκτυπο ἔχει ἡ παραγωγὴ ἑνὸς ἔργου σὲ μιὰ ξένη κοινωνία ἢ σὲ ξένους διανοητικούς κύκλους, ἢ τοῦναντίο ποιὸ ἀντίκτυπο ἔχει ἕνα κοινωνικό, πολιτικό ἐξωτερικὸ γεγονὸς στὴ λογοτεχνία ἑνὸς τόπου, νὰ μερικά ἀπὸ τὰ κυριότερα προβλήματα ποὺ θέτει ἡ «συγκριτικὴ λογοτεχνία», καὶ ποὺ στὴ ξεδιάλυσή τους διαπρέπουν λόγιοι ὥστερ, ἐδῶ καὶ μερικά χρόνια, ὁ Ζωζέφ Τέξτ, καὶ τώρα οἱ Πῶλ Χαζάρ καὶ Φερνάν Μπαλντενσπερζέ.

Ἄλλες φορές, τέλος, ὁ κριτικὸς περιορίζεται στὴ μελέτη μιᾶς Κίνησης, ἢ μιᾶς διάθεσης τοῦ νοῦ, ποὺ δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκη λογοτεχνική, μὰ ποὺ τὴν παρακολουθεῖ στὶς λογοτεχνικές της ἐκδηλώσεις· ἔτσι, λόγου χάρη, ὁ Πῶλ Ρενωὼντὲ μελέτησε τὴν προπαρασκευαστικὴν περίοδο τῆς Μεταρρύθμισης καὶ τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ στοὺς XV. καὶ VXI. αἰῶνες· ὁ Πιερ Μαρτινὸ, τὸ γινώρισμα τῆς «Ἀνατολῆς» στοὺς XVII. καὶ XVIII. αἰῶνες· ὁ Ντανιέλ Μορνέ, τὸ Ρομαντισμὸ καὶ τὸ αἶσθημα τῆς Φύσης στὸ XVIII. αἰῶνα· ὁ μακαρίτης Πῶλ-Μωρίς Μασσὸν ἔκανε τὴν ἀνάλυση τῆς θρησκείας στὴν ἐργασία τοῦ Ζὰν-Ζὰκ Ρουσσώ· ὁ Ζυμπέρ Σινάρ περιέγραψε τὶς λογοτεχνικές ἐκδηλώσεις τοῦ «ἐξωτισμοῦ», κ.τ.λ.· μὰ πρὸ πάντων, ὁ Ἐνρί Μπρεμόν μελέτησε τὴ μυστικοπάθεια καὶ τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα στὴ λογοτεχνία μας ἀπὸ τὸ XVI. αἰῶνα (τέλος τῶν θρησκευτικῶν πολέμων).

4ο) Ἡ τάση ποὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσει τώρα εἶναι φιλοσοφική· χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι της κοιτάζουν πρὸ πάντων τὰ λογοτεχνικά ἔργα ἀπὸ τὴ γενικὴ ἀποψη τῶν μεγάλων ἰδεῶν, ποὺ καταρτίζουν τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπότητος, περισσότερο ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ ἀξία τοῦ ἔργου. Δὲν εἶναι ὁ λόγος νὰ ὑποτάσσουν τὴ λογοτεχνία στὶς προτιμήσεις τους, ὅπως οἱ «πολιτικοὶ κριτικοί», μὰ ἡ λογοτεχνία θεωρεῖται σὰν ἡ πιὸ γενικὴ καὶ παγκόσμια ἔκφραση τῆς αἰσθηματικότητας καὶ τῆς ἰδεολογίας τῆς ἀνθρωπότητος, πιὸ φυσικὴ ἀπὸ τὴν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ φιλοσοφικὴ ἔκφραση, γιατί δὲ μεταχειρίζεται τεχνικὸ λεξιλόγιο, μὰ χρησιμοποιοῖ τὴ γλῶσσα καθενός, σὰν ἀπλὸ ὑπο-

στήριγμα τῆς ἰδεολογίας. Τὶ ρόλο ποίει στὴν ἱστορία τῶν ἰδεῶν, καὶ πῶς χρησιμεύει στὴ μετάδοσή τους, εἶναι ἡ δουλιὰ τῶν κριτικῶν αὐτοῦ τοῦ εἶδους νὰ τὸ καθορίζουνε. Για νὰ σημειώσω τὴ διαφορὰ μὲ τοὺς τελευταίους, ποὺ σ' αὐτοὺς ἔκανα ὑπαινιγμό, ἐνῶ ἕνας Μπρεμόν ξετάζει τὴν ἐπίδραση, τὸ καθρέφτισμα τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς μέσα στὰ φιλολογικά καὶ λογοτεχνικά ἔργα, οἱ κριτικοί, ποὺ προσπαθῶ τώρα νὰ ὀρίσω τὴν τάση τους, θεωροῦν τὴ λογοτεχνία πρῶτα σὰν τὸ μοναδικὸ μέσο γιὰ τὴν ἔκφραση κάθε τεχνικοῦ διανοητικοῦ ἐπιπέδου ποὺ νὰ πλουτίζει τὴ γενικὴ μόρφωση, δεύτερα σὰν τὸ σκοπὸ ὅπου κατασταλάζει ἡ τέχνη, ὅταν ἀφίνει κατὰ μέρος τὴν ὑποκειμενικότητα τοῦ αἰσθηματος ποὺ περνᾷ, γιὰ νὰ τὴν ἀντικαταστήσει μὲ τὴν ἀντικειμενικότητα τοῦ λογισμοῦ ποὺ διαρκεῖ.

Τέτοια τάση εἶναι, πλουτισμένη, ἀνανεωμένη, ἡ ἐπανάληψη τῆς κριτικῆς ἀντίληψης τοῦ Ταῖν. Συχνά, ἐξ ἄλλου, οἱ κριτικοὶ ποὺ τὴν ἔχουνε, δὲν εἶναι μόνον κριτικοί, μὰ καὶ δημιουργοί· εἶνε ἡ περίπτωση γιὰ τὸν Ἀντρέ Ζίντ, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ δυνατὰ πνεύματα τῆς σύγχρονης Εὐρώπης, ποὺ τὸ δημιουργικὸ του ἔργο συνεχίζει καὶ συμπληρώνει τὸ κριτικὸ. Ἐκεῖνο ἀναδημιουργεῖ ὅτι αὐτὸ ἀναποδογύρισε. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, τότες, παραβρεθῆκαμε στὴ Γαλλία σὲ μιὰ πάλι ἐναντίο στὸ «ἄτομο», ἢ μᾶλλον στὸ «ἀνθρωπιστικὸ ἄτομο», γιατί, ἂν ξετάσουμε καλὰ, ὁ ἐθνικισμὸς τοῦ Μπαρρές δὲν εἶναι παρ' ἡ παράταση ἑνὸς ἀτομικισμοῦ μὰ ποὺ δὲν εἶναι ἀνθρωπιστικὸς (τὸ ἴδιο θᾶλεγα καὶ γιὰ τὸν ἐθνικισμὸ τοῦ Μωρράς.⁽¹⁾ πού, μ' ὅλη του τὴν ἀπαίτηση νὰ ξαναφτιάσει τὸν ἀνθρωπισμό, μόνον ἐξιδανικεύει τὸ «ἔθνος» σὰ σκοπὸ, κι ὄχι σὰ μέσο, χωρὶς νὰ παραδεχτεῖ τίποτα ἀπάνω του). Ὁ ἐθνικισμὸς, μὲ τὴ μορφὴ ποὺ πῆρε στὴν προπολεμικὴ καὶ ποὺ διατηρεῖ στὴ μεταπολεμικὴ λογοτεχνία, ἐναντιόνηται στὸν **ἀνθρωπο**, γιατί ἐξυμνεῖ τὸ «ἰδιαίτερο», ἀψηφώντας τὸ «παγκόσμιο», τὸ «αἰώνιο», καὶ προβαίνει ἀπὸ ψεύτικη ἰδέα τοῦ ἀτομικισμοῦ. Ὁ ἀτομικισμὸς τοῦ Ζίντ ἐναντιόνηται στὸν ἐθνικισμὸ, γιατί εἶναι ἀνθρώπινος κι ἀνθρωπιστικὸς, καί, ὅτι κι ἂν φανῇ, ὄχι τόσο ἐπαναστατικὸς ὅσο ὁ ἐθνικισμὸς, γιατί ἀκριβῶς πιὸ ἀνθρωπιστικὸς (θὰ εἶταν ἔτσι ὁ Ζίντ ἕνας ἀντιδραστικὸς ποὺ ἀγνοεῖ τὸν ἑαυτό του, ἐνῶ οἱ κορυφαῖοι τοῦ ἐθνικισμοῦ εἶναι, τὶς περισσότερες φορές, ἐπαναστάτες ποὺ ἀγνοοῦν τὸν ἑαυτό τους· ἡ ψυχολογικὴ ὁμῶς δύναμη τοῦ πρώτου εἶναι μεγαλύτερη). Ὁ ἀνθρωπὸς εἶναι ἡ πηγὴ κάθε πράγματος· πρέπει λοιπὸν νὰ μὴν ἐμποδιστεῖ ἡ δράση του, καὶ νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ κάθε πρόληψη, ποὺ μᾶς φερόμενε σὺν ἡ συνὰ ἡ παράδοση.

(1) Εἶναι φανερό πῶς οἱ δύο αὐτοὶ ἀνθρωποὶ μοιάζουνε μόνο σ' αὐτὸ τὸ ὅτι εἶναι ὁ ἕνας τὸν ἄλλο· αὐτὸ μόνο ἤθελα νὰ πῶ, γιατί, σὲ πολλὰ ἄλλα σημεῖα, διαφέρει ἡ ἀντίληψη τοῦ ἐθνικισμοῦ κατὰ τὸν Μπαρρές ἀπὸ τὴν ἀντίληψη τοῦ ἐθνικισμοῦ κατὰ τὸν Μωρράς.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀγνητικὸ τοῦ ἔργου, καὶ διαπιστόνουμε πὼς στέκει. Πιὸ συζητήσιμο μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι τὸ ἀναδημιουργικὸ τοῦ ἔργου, γιατί εἶναι πιὸ ὑποκειμενικό, μὰ δὲν εἶναι πιὰ κριτικό, καί, ἀφοῦ βγαίνει ἀπὸ τὸ θέμα μου, δὲ θὰ ἐπιμένω σ' ἐκεῖνο. Κατάφερε ὁ Ζίντ νὰ κάνει τὴν ὑποκειμενικότητά του ἀντικειμενικὸ σύστημα, ὅταν κρίνει τοὺς ἄλλους μόνο.

Στὸ ἔργο τοῦ Ζουλιέν Μπεντὰ, πιὸ ρασιοναλιστὴ, ἐπιβεβαιώνεται ἡ τάση ποὺ σημείωσα πιὸ πάνω, ὅταν ἐναντιόνηται στίς προλήψεις καὶ στὰ πάθη τῆς «πολιτικῆς κριτικῆς». Φιλόσοφος μεγάλης περιωπῆς, ἀντίπαλος τοῦ Μπεργκσόν, νομίζει ὁ Μπεντὰ πὼς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς φιλολόγους, φιλοσόφους καὶ κριτικούς δὲν ἤξαιραν νὰ κρατοῦν τὴ λογοτεχνία παρὰμερα ἀπὸ τίς κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς πάλες, ἀπὸ τὰ κομματικὰ συμφέροντα, καὶ πὼς «πρόδωσαν» τὰ δικαιώματα τοῦ νοῦ κατὰ συνέπεια θέλει ἡ τέχνη, ὅπως καὶ τὴ διάνοια, πρῶτα νὰ ὑποτάσσεται στὸ λογισμό, δεύτερα νὰ στέκεται πάνω ἀπὸ τὰ ὕλικά συμφέροντα, κ' ὄχι στὴ διαθεσή τους. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, θεώρησε ὁ Μπεντὰ τὴ λογοτεχνία στίς σχέσεις της μὲ τὴ φιλοσοφία.

Στίς σχέσεις της μὲ τὸ θρησκευτικὸ ζήτημα, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὸ Θωμισμὸ, τὴ θεώρησε ὁ Γκονζάγκ Τρουκ, ποὺ δὲ βλέπει τὴν τέχνη, γιὰ τὸν καλλιτέχνη, παρὰ σὰν ἔκφραση τοῦ προβλήματος τῆς μοίρας. Μὰ, ἂν κι ἀξίζει αὐτὸς ὁ κριτικὸς, δὲ θὰ σταματήσω περσότερο στὴν προσωπικότητά του, γιατί μόνο περαστικὸς ἄγγιξε στὰ λογοτεχνικὰ ζητήματα.

5) Ἡ τελευταία τάση τῆς σημερινῆς μας κριτικῆς ἐνώνει καὶ τὴν ἱστορικὴ ἀντίληψη, καὶ τὴ φιλοσοφική, ἔτσι ὥστε ζητεῖ τὴν ψηλότερη θέση γιὰ τίς ἰδέες, μὰ, χωρὶς νὰ ἐπιβάλλει καμμιά μεταφυσική, ξετάζει θεϊκὰ τὴν ἐξέλιξη καθεμιᾶς μεταφυσικῆς, ὑποτάσσοντας τὴ φιλοσοφία στὴν ἱστορία, καὶ παίρνοντας ἐπ' ὄψη της τὸ γινώρισμα τοῦ «Χρόνου», ἀφοῦ μέσα στὸ χρόνο ξετυλίγεται κ' ἡ λογοτεχνία. Ἐδῶ ἀναγνωρίζει κανεὶς τὴν ἐπίδραση τοῦ Ἐνρί Μπεργκσόν· μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τέτοια τάση καθορίζεται ἡ ἐφαρμογὴ στὴ λογοτεχνικὴ κριτικὴ τοῦ μπερζονισμοῦ. Θὰ προσθέσω ὅτι εἶναι ἰδιαίτερα γόνιμη, καὶ φαίνεται νὰναι ἡ τάση ὅλων τῶν νέων, προικισμένων μὲ ταλέντο, ποὺ γυρίζουν πρὸς τὴν κριτικὴ· εἶναι ἡ παράταξη τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς τῶν Πανεπιστημιακῶν, αὐξανόμενη μὲ τὸ σέβας γιὰ τὴν ἰδεολογία τῆς φιλοσοφικῆς κριτικῆς, μὰ μᾶλλον περιορισμένη, ἐξαιτίας τοῦ δεύτερου αὐτοῦ στοιχείου, στὴν ἐποχὴ μας· τὴ μελέτη ποὺ τὴν κάνανε γιὰ τίς περασμένες ἐποχές, γιὰ τὴ δική μας τὴν κάνουν, μὰ, ἐνῶ ὑπῆρχε ὡς τώρα, ἂς ποῦμε, ἕνας χωρισμὸς ἀνάμεσα στὴ στάση τοῦ φιλοσόφου, ἀπ' τὴ μιὰ, ποὺ γυρεύει τὴν ἀλήθεια ποὺ νὰ βασιστεῖ· μὰ ποὺ ἀφαιρεῖ τὸν παρελθόντα καιρὸ, καὶ στὴ στάση τοῦ ἱστορικοῦ, ποὺ γυρεύει

τὴν ἀλήθεια τῶν περασμένων γεγονότων μὰ ποὺ ἀφαιρεῖ τίς ἀπαιτήσεις τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς, τῶρὰ, οἱ κριτικοὶ αὐτοὶ δὲν κáνουν τέτοιο χωρισμὸ, καὶ κοιτάζουν τὴν ἐποχὴ τους καὶ στίς διανοητικὲς της ἀπαιτήσεις, αἰώνιες μ' ὅλη τὴ διαφορὰ τῶν μορφῶν ποὺ παίρνουν, καὶ σὰν ἕνα «ζωντανὸ δεδομένο», ποὺ ἀνήκει στὸ χρόνο, στὴ διάρκεια, ὅπως καὶ τὰ περασμένα. Δὲν μπορῶ βέβαια νὰ ξαίρω ποιά θάναί τὰ μελλοντικὰ τῆς κριτικῆς, μὰ, ὡς τώρα, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὰ ἔργα, ἐπηρεασμένα ἀπ' αὐτὴ τὴν τάση, εἶναι τὰ πιὸ στερεὰ ἀπ' ὅσα εἶδαμε ποτές μας.

Λόγου χάρη, ὁ Ἀλμπέρ Τιμπωντέ, ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κριτικὰ πνεύματα τοῦ καιροῦ μὲς, ἔκανε τὴν ἀνάλυση τῶν κυριότερων λογοτεχνικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς μας, καὶ τῶν ἐπιδράσεων ποὺ ἦ αὐτὰ τίς προκάλεσαν ἢ ἀπ' αὐτὲς προκαλεστήκανε. Ἄν καὶ ἀναγνωρίζει τὴν τέλεια ἀνεξαρτησία τῆς τέχνης, δὲ χωρίζει τὴ λογοτεχνία ἀπὸ τὸν ἀναβρασμὸ τῆς διανοητικῆς ζωῆς, καί, πιὸ γενικὰ καὶ πιὸ ἀπλά, τῆς ζωῆς. Πῶς συνδέεται ἡ ἐποχὴ μας στίς περασμένες, αὐτὸ εἶναι τὸ πρόβλημα· εἶναι ὁ καιρὸς μας μιὰ στιγμὴ μόνο στὴν ἱστορία· τὰ φιλοσοφικὰ στοιχεῖα ποὺ τὸ σχηματίζουν παίρνουν τὴ σωστή τους ἀξία ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ πείρα.

Ὅχι τόσο δυνατός, μὰ πολὺ λεπτὸς, καὶ πιστὸς στὴν ἔξοχη μέθοδο τοῦ προηγούμενου, ὁ Ραμόν Φερναντέζ, ποὺ ὅμως δὲν ἔγραψε παρ' ἄρθρα περιοδικῶν, ξεμπερδεψε στὴν ἐποχὴ μας τίς δυὸ μεγάλες γενικὲς παλιὲς ἀντίθετες ἀντιλήψεις τῆς τέχνης, ποὺ ἡ πάλι μεταξὺ τους ἀποτελεῖ τὸν ἄξονα τῆς διανοητικῆς ζωῆς στὴ Γαλλία, τὴ μιὰ συντηρητικὴ, τὴν ἄλλη ἐπαναστατικὴ, μ' ὅλη, φυσικά, τὴν ποικιλία, ποὺ καθεμιὰ περιέχει, — μὰ ποὺ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ πὼς θεωροῦνται οἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσης.

Ὁ Σενὲ Ζιλλουὲν κι αὐτὸς προσκολλήθηκε στὴ μελέτη τῶν διὰφορων ἰδεολογιῶν στὴ σημερινὴ λογοτεχνικὴ Γαλλία· μὲ τὴν ἴδια μέθοδο, ἀνάτρεψε τὸ δογματισμὸ μερικῶν, καί, χωρὶς ν' ἀρνιέται καθόλου τὸν ἰδεαλισμὸ, καθόρισε τὴ θέση τους στὰ φιλοσοφικὰ ἢ θρησκευτικὰ συστήματα ποὺ ἀπαιτοῦν νὰ ὀδηγοῦν καὶ κυριεύουν τὴν τωρινὴ λογοτεχνικὴ σκέψη.

Τέλος, ὁ Πιερ Λασσέρ, πρὶν πέθανε εἰς τὸν δέκα μῆνες, καί ποὺ δὲν μπορῶ νὰ μὴν τὸν ὀνομάσω, τόσο εἶναι ἀκόμη κοντὰ μας, ἄφισε τὸ δογματισμὸ ποὺ στάθηκε ἡ ἀφετηρία του, ὄχι ὡς πίστη, μὰ ὡς ἀνάγκη γιὰ ἀντίδραση σ' ἕναν ἄλλο δογματισμὸ, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ ἐξήγησε καὶ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν στὴ «διανοητικὴ φιλελευθερία», ὅπως ὁ Ρενάν, σπῆρα γεγονότος, γιὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν εἶναι ἡ φιλελευθερία παρὰ πρόφασιν ἢ πρόσχημα ἄλλου δογματισμοῦ· κατάφερε ὁ Λασσέρ νὰ μένει φιλελεύθερος, μ' ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξης, νὰ καθορίσει τὴ φιλελευθερίαν χωρὶς νὰ τὴν περιορίσει, οὔτε νὰ τὴν κάνει δόγμα. Ἐλάττωσε

τὴ σκληρότητα τῆς κρίσης ποῦχε φέρει πρὶν γιὰ τὸ Ρομαντισμό, κ' ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν ἱστορία τοῦδειξε τὸν κίνδυνο τῆς ἀποκλειστικότητος καὶ στὸ ἐπίπεδο τέχνης.

★ ★

Μεγάλη λοιπὸν προσπάθεια ἔγινε στὴ σημερινή Γαλλία γιὰ τὴν κριτική. Τὸ ξετύλιγμα τῶν τριῶν τελευταίων τάσεων ἀποδείχνει μιὰ ἐπιθυμία ἀμεροληψίας καὶ μιὰ ἔννοια ἀλήθειας ποὺ τιμοῦν ἑκείνους ποὺ τὶς φανερόνουν. Ἀντὶς νὰ καταπολεμοῦνται, τοῦναντίο συμπληροῦνται, κι αὐτὸ δικαιολογεῖ τ' ὄνομα «τάσεις» ποὺ μεταχειρίστηκα κι ὄχι «σχολές». Πολλὰ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, πὶο βαθιὰ ξετάζοντας τὰ πρόσωπα καὶ ἀναλύοντας τὰ ἔργα. Δὲν ἀπαίτησα νὰ ἐξαντλήσω τὸ θέμα, τόσο εἶναι πλούσιο. Πρῶτα εἶχα περιοριστεῖ στὴ λογοτεχνική κριτική, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κριτικούς ποὺ ὀνόμασα, πρὸ πάντων ἀπ' ἐκείνους ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὶς δυὸ τελευταῖες τάσεις, δὲ γράψανε μόνον γιὰ τὴ λογοτεχνία, μὰ καὶ γιὰ τὴ φιλοσοφία· ἔπειτα εἶχα περιοριστεῖ μόνον στὴ γαλλικὴ κριτική, καί, σήμερὰ ποὺ κάθε μέρα μεγαλώνει ἡ διεθνὴς συνεργασία ἀνάμεσα στοὺς διανοούμενους διαφόρων χωρῶν, θὰ ἔπρεπε νὰ μιλήσω γιὰ κριτικούς σὰν τοὺς Μπερνταέφ, Σεστερτόν, Κουρτιούς, Κάτσερλιγκ, Ζβεϊγκ. Μὰ μόνον, στὸ ἐπίπεδο ποὺ διάλεξα, δὲν ἤθελα παρὰ νὰ δείξω ποιά σημασία παίρνει τώρα ἡ κριτικὴ στὸν κόσμον τῆς λογοτεχνίας. Ἡ ποικιλία της δείχνει ἀρκετὰ, φαίνεται, πὼς, ἂν ἡ τέχνη εἶναι δύσκολη, ὅπως τὸ διαβεβαίωσε ἄλλοτε ὁ Μπουαλὼ, ὅμως οὔτ' ἡ κριτικὴ εὐκολὴ δὲν εἶναι.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΡΑΜΠΕΛ

Καθηγητὴς τῆς νεοελλ. στὴ Σχολὴ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν τοῦ Παρισιῦ.

Παρίσι, 'Ιούλ. 1931

Στὴν ἀρχὴ τοῦ τόσον ἐνδιαφέροντος ἀρθροῦ στὸ προηγούμενο φύλλο μπήκαν τὰ πάρα κάτω λάθη ποὺ ἀλλάζονε τὸ νόημα.

Σελ. 186 γραμμὴ 5 παραλήφθηκε μιὰ φράση. Πρέπει νὰ διορθωθῇ ἔτσι: ... θὰ πεῖ ὅτι, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας δὲν ὑπῆρχε ποτὲ κριτικὴ τοῦναντίο ἀπὸ τὸ δέκατο ἔχτο αἰῶνα ... κτλ.

Σελ. 189, γραμμὴ 7 τέλος, διάβασε: μὰ ὁ σκοπὸς εἶναι ...

Σελ. 190, γραμμὴ 27 διάβασε: ... μὰ ἔχει κανεὶς τὸ δικαίωμα νὰ πεῖ ...

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

(Συμπλήρωμα)

Στὸ τεῦχος Μαρτίου δημοσιεύτηκε μελέτη μας σύντομη, γραμμένη τὸ Γενάρη τοῦ 1930 γιὰ τὰ ἐπιθέτα τῆς Θεοτόκου, κυρίως τὰ λαογραφικά. Πρὶν νὰ δημοσιευτῇ ἡ μελέτη εἶχαμε στείλει συμπλήρωμα διὰ νὰ καταχωρηθῇ μαζί. Δυστυχῶς χάθηκε κι' ἀναγκάζομαι νὰ ἐπανέλθω στὸ ἴδιο θέμα ὕστερα ἀπὸ ἀρκετοὺς μῆνες, σκαλίζοντας τὰ σχετικὰ δελτία.

Τὸ συμπλήρωμα ἔγινε ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξῆς δημοσιεύσεων:

1) **G. Gerola.** Topografia delle chiese della città di Candia (Rivista di studi Orientali) Roma 1918. Ἐκεῖ ἀναφέρονται οἱ ἐκκλησίαι ποὺ ὑπῆρχαν στὸ Μεγάλο Κάστρο ('Ηράκλειο) τὸν 17^ο αἰῶνα κατὰ τοὺς σημειώσεις τοῦ παπᾶ κυρ Ἰωάννη Κομητᾶ, τῶν ὁποίων ἀντίγραφο κράτησε ὁ γιατρὸς Νικολετάκης. Τὸ ἀντίγραφο σώζεται στὸ Μουσεῖο 'Ηρακλείου.

2) **Μιχ. Δέφνερ.** Τοπωνυμῖαι τῆς νήσου Σκύρου. Λαογραφία τόμος 10^{ος} σ. 564-97. Ἀθῆναι 1928.

3) **Σίμου Μενάνδρου** Τοπωνυμικὸν Μυκόνου. Ἐπετηρὶς Βυζαν. Σπουδῶν τόμος Ζ' σ. 240-52. Ἀθῆναι 1930.

Καὶ ἀπὸ διάφορες δικές μου σημειώσεις, κρατημένες ἀπὸ παντοῦ. Ἀφοῦ δώσαμε στὴ μελέτη μας τὴν ἐξήγησι τῶν ἐπιθέτων, κατατάσσοντας αὐτὰ σὲ τέσσερις τάξεις, παραθέτομε ἐδῶ ἀλφαβητικὰ τὰ ἐπιθέτα τοῦ συμπληρώματος.

Ἀγιοσοριτίσσα. Κων/πολις. **Ἀκρωτηριανή** (μεσαιων.) 'Ηρακλείου. **Ἀλευροῦ** (κτητ. ἀπὸ τινος Ἀλευροῦ) Μύκονος. **Βαγγελίστρα.** Μύκονος. **Βλαχέρνα** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Βλαχερωνίτισσα** (χωριὸ Κυθωνίας) Κρήτη. **Γαληνὴ** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Γλαστριανή** (ἀπὸ τινος Γλαστριανοῦ) Μύκονος. **Γοργοπάκονος** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Γριὰ Παναγιά.** Μύκονος παράβαλλε Γρε-Κερε Κισάμου. **Δραπανιώτισσα.** Κεφαλληνία. **Ἐλεοῦσα** (μεσ.) 'Ηρακλείου, Μύκονος. **Θαλασσιώτισσα.** Μήλος. **Θαλασσομάχισσά** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Θεοσκέπαστος** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Καλαβρέζα** Κεφαλληνία. **Καλαμιώτισσα** (μεσαιωνικὴ Μονή) Ἀνάφης. **Καρδιανή.** Τήνος, Μύκονος, παράβαλλε Καρδιώτισσα (Κρήτης). **Καταφυγὴ** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Κεραπολίτισσα** (Φουρνὲς Μεραμπέλλου) Κρήτης. **Κεχριωνίτισσα.** Κεφαλληνία. **Κιουρὰ τῶν ἀγγέλων.** Μύκονος, Ζάκυνθος. **Κουμαροῦ** (23 Ἀγίουστου ἴσως ἐπειδὴ εὐρίσκεται μέσα σὲ κουμάρους) Μύκονος. **Κονίστρα.** Σκιάθος. **Κρεμαστή.** Ρόδου. **Κρητικιά.** Μονεμβασία. **Κυρία τῶν ἀγγέλων** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Δεμονήτρα** (8 Σεπτ.) Τήνος, Μύκονος. **Διμνιώτισσά** (τοπων.) Μύκονος. **Δουλουνδιανή** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Δυμπιανή** (πάνω στὸν Ὀλυμπον, ὄρος) Σκύρος. **Μανωλίτισσα** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Μεγάλῃ Παναγιά** (Μητρόπολις) Μύκονος. **Μεσαμπελιτίσσα** (τοπωνυμ.) Χανιά (κατὰ Μπουκαλῆν 17^{ος} αἰῶν). **Μισοχωριανή** (ἐξωκλήσιον εἰς τὰ Μεσόχωρα) Σκύρος. **Μούσαινα** (ἐκκλησίαν) Μύκονος. **Μονσταπίδαινα** (εἰς ἐλαιῶνα) Ἀττικῆς. **Νέα Μονή** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Ὀδηγήτρια** (μεσ.) 'Ηρακλείου. **Παλαιόχτιστη** Κεφαλληνίας. **Παλιοκαστρινὴ** (μονή, τοπων.) Μύκονος.

Πανάχρα. Μύκονος πρβλ. **Πανάχραντη. Παντάνασσα** (μεσ.) Ἡρακλείου, Μύκονος. **Πανύμνητος** (μεσ.) Ἡρακλείου, Μύκονος. **Παραπορτιανή** (σὺν παραπορτίδι τοῦ κάστρου) Μύκονος. **Περιήβλεπτος** (μεσ.) Ἡρακλείου. **Περίλγγοῦ Κεφαλληνία. Πισωτοιχιώτισσα** (μεσ.) Ἡρακλείου. **Πολίτισσα** (μεσ.) Ἡρακλείου. **Πυργιανή** (κοντὰ στὸν πύργο τοῦ Κάστρου) Μύκονος. **Πυργιώτισσα** (κάτ' ἀπ' τὴν Ἀκρόπολι στὸ Πυργί) Ἀθῆναι. **Ρόδου τὸ ἀμάραντον** (ἀπὸ εἰκόνα ὁμώνυμῃ) Μύκονος. **Σκιτιώτισσα** (τοπωνυμ.) Κίσαμος Κρήτης. **Σκορδύλλιανή** (κητικῶς ἀνῆκε στοὺς Σκορδύλληδες) Κρήτη. **Σκουλουδοῦ**, (γιατὶ ἀνῆκε σὲ κάποιον Σκουλούδη Μύκονος). **Σπηλιώτισσα**, (μέσα σὲ σπηλιὰ) Σκῦρος. **Τελωναριά**, (ἀπὸ καλόγρια πὺν τὴν ἔλεγαν ἔτσι) Μύκονος. **Τουρλιανή**, (μονή. τοπων.) Μύκονος. **Τριμάργυρος** (μεσ.) Ἡρακλείου. **Φανερωμένη**, (μεσ.) Ἡρακλείου, Μύκονος, Σκῦρος. **Φιλέρημος.** Ρόδος. **Φουρτούνια**, (Παναγία στὰ—τοπων.) Σκῦρος. **Φρόκαλα**, (Παναγία στὰ—τοπων.) Σκῦρος. **Χιλιαρμενίτισσα** (ἀπὸ παραδόσεις σχετικὲς) Κρήτη. **Χρυσαφιώτισσα.** Μονεμβασιά. **Χρυσοκελλαριά.** Κορωνίς. **Χρυσοπηγή.** Σκῦρος. **Χωστή.** (μεσ.) Ἡρακλείου. **Ψυχοσώστα.** (μεσ.) Ἡρακλείου.

Ἀνάγκη εἶναι νὰ σημειώσω πὺς στὸ τύπωμα τῆς μελέτης (σ. 27—30) 1931 ἔγιναν ἀρκετὰ τυπογραφικὰ λάθη γι' αὐτὸ μερικὰ ἐπίθετα (ὅχι περισσότερα ἀπὸ 5—6) δημοσιεύω στὸ συμπλήρωμα αὐτά.

(Χανιά)

N. B. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

ΑΛ. ΒΕ-Ι-ΝΟΓΛΟΥ

Η Φ Υ Γ Η

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΙΤΗ

Εικὼν Β'.

(Ἡ ἴδια σκηνογραφία. Βράδυ τῆς αὐτῆς ἡμέρας. Τὸ σάλοنى ἔχει ὕψος ἔγκαταλειμμένο. Τὰ περισσότερα μικροαντικείμενα ἔχουν ἀφαιρεθῇ. Ἐνα κηροπήγι, μὲ δυὸ κεριά, πάνω στὸ τραπέζι, ἀνάβει, φωτίζοντας ἑλαφρὰ τὰ ἐπιπλα, τὶς τζαμόπορτες. Ἡ βεράντα κι ὁ κήπος εἶναι θεοσκοτεινά. Μόνο ἓνα ἀβέβαιο φῶς φαίνεται μακρὰ, στὸ φρούριο τοῦ Ναυαρίνου).

Σκηνὴ I

Γεώργιος, Σταῦρος, Ἀχμέτ.

Ὁ Γεώργιος Σταῦρος βρίσκεται στὴν ἴδια θέσιν ὅπου ἔπεσε. Κάποιος βιαστικά, ἀδέξια, τοῦ τύλιξε τὴν πληγὴ πὺν εἶχε στὸ μέτωπο. Ἐνας βαρὺς ρόγχος ξεφύγει κάπου-κάπου ἀπὸ τὸ στήθος τοῦ. Ἐξαφνὰ ἀκούονται ποδοπατήματα ἀλόγων πὺν ὀλοένα γίνονται πὺν εὐδιάκριτα καὶ τέλος πάντων, βήματα στὴ σάλα τῆς βεράντας. Ὁ Ἀχμέτ, ἀξιαματικὸς τοῦ Μαχμούτ Πασᾶ, μὲ ἀρβανίτικη στρατιωτικὴ στολή, στέκεται στὴν κεντρικὴ πόρτα καὶ κυττάζει. Βλέπει γύρω προσεκτικὰ καὶ μὴ ἀνακαλύπτωντας κανένα, εἰσέρχεται. Προχωρεῖ δεξιὰ, ἀριστερὰ καὶ στέκεται ἀπότομα, παρατηρήσας τὸν πληγωμένο.

Ἀχμέτ.—Ἀ!

(Γονατίζει, τὸν κουνᾷ. Τίποτα. Τοῦ πιάνει τὸ σφιγμό. Τὸν ξανακουνᾷ, χωρὶς ἀποτέλεσμα. Τέλος βγάζει ἀπ' τὴ ζώνη τοῦ ἓνα μπουκαλάκι κονιάκ, τοῦ ἀνοίγει τὸ στόμα, τοῦ χύνει μέσα).

Γεώργιος Σταῦρος, μ' ὀδύνη.—ᾠ!...

Ἀχμέτ.—Δὲν εἶναι κανεὶς ἔδῳ;

Γεώργιος Σταῦρος.—Φύγατε!

Ἀχμέτ.—Πολλὴ ὥρα;

Γεώργιος Σταῦρος.—Ποῦ θέλεις νὰ ξέρω, Ἀχμέτ, παιδί μου! Κύτταξε... (Μιὰ παύση). Ἀχμέτ, παιδί μου, τρέξε, τρέξε γρήγορα!...

(Ὁ Ἀχμέτ ἐξέρχεται βιαστικά. Ποδοπατήματα πάλιν ἀλόγων πὺν σβήνουν στὴν ἀπόσταση. Τὸ φῶς τοῦ Ναυαρίνου τρέμει ἀνεπαίσθητα.

Εἰσέρχεται ὁ Βάγνερ, μισοκοιμισμένος, ἀνήσυχος. Φορεῖ, πάνω ἀπ' τὰ νυχτικά του, μιὰ robe de chambre.)

Σκηνὴ II.

Γεώργιος, Σταῦρος, Βάγνερ.

Βάγνερ, (βλέποντας τὸ Γεώργιο Σταῦρο).—Ἀ!

Γεώργιος Σταῦρος.—Κύριε Βάγνερ!

Βάγνερ.—Πρὸς Θεοῦ, τί συμβαίνει;

Γεώργιος Σταῦρος. (θριαμβευτικά).—Ἐνα ἀπόσπασμα καταδιώκει τὸν Γκρόπιους!

Βάγνερ.—Ἀ! (Μιὰ παύση). Μὰ ἐσεῖς, τί ἔχετε;

Γεώργιος Σταῦρος.—Δὲν ξέρετε;

Βάγνερ.—Ποῦ θέλετε νὰ ξέρω! Νόμιζα πῶς ὅλοι εἶχαν φύγει ὅταν γύρισα ἀπ' τὸ Χρυσό...

Γεώργιος Σταῦρος.—Ὁ Γκρόπιους θέλησε νὰ μὲ δολοφονήσῃ. ᾠ! (φωνὴ ἀγωνίας).

(Ὁ Βάγνερ γονάτισε κοντὰ του, ἔφερε πλησιέστερα τὸ κηροπήγι καὶ ἐπεξεργάζεται τὴν πληγὴν τοῦ).

Βάγνερ.—Ἀ, ἀμυχή στὸ μέτωπο. Ἀσήμαντη; ἐντελῶς ἀσήμαντη! Ἡ σφαῖρα σᾶς πῆρε λοξά. Ἐτσι, λοιπόν, χμ! Ἐ, μεταξύ μας, βρίσκω πῶς ὁ δυστυχὴς ὁ Γκρόπιους ἐν μέρει εἶχε δίκιο. Πέρανατε, τί διάβολο, πολλὰς ἐλευθερίες μὲ τὴ γυναῖκα τοῦ. Ἐννοῶ, ἐννοῶ, ἐννοῶ τί θὰ μοῦ πῆτε, μὰ βλέπετε ὅταν τὸ ἔκανε ἐκεῖνος, ἐξ ἰδίας προαιρέσεως, γιὰ δικό του συμφέρον, τὸ πρᾶγμα ἄλλαζε... (Ὁ Γεώργιος Σταῦρος ῥέει. Ὁ Βάγνερ τοῦ πιάνει τὸ σφυγμό). Ἐχετε πυρετὸ, πολὺ πυρετὸ. Σταθῆτε. (Σηκώνεται πᾶσι στὸ buffet, ἀνοίγει ἓνα γιουλαπάνι μονολογώντας). Ἐδῶ κάπου μιὰ φορὰ εἶχε γάζες καὶ οἰνόπνευμα καὶ... Ἀ. νά... (Βγάζει κάτι μπουκαλάκια, κάτι πακετάκια καὶ ἐπιστρέφει στὸν πληγωμένο). Ἐν πρώτοις πλύση μὲ

οινόπνευμα γὰρ νὰ φύγουν τὰ ξεραμένα αἵματα. (Πλένει). Πονεῖτε ; (Ὁ Γεώργιος Σταῦρος ἀφίνει ἕναν ἀναστεναγμό). ὦ Α, ὦραϊα. Θὰ σᾶς βάλλω λίγο βαμβάκι μὲ huile camphrée προχείρως. Πολὺ ἀποτελεσματικό. Ἐν τάξει. Σηκῶστε τώρα τὸ κεφάλι νὰ σᾶς περάσω τὸν ἐπίδεσμο. Μπράβο ! Αὔριο τὸ πρωὶ θὰ πάω νὰ φέρω ἕνα γιατρό . . .

Γεώργιος Σταῦρος, (μὲ φωνὴ μισοσβησμένη).— Νερό !

Βάγγελ, (δίνοντάς του).— Πονεῖτε ;

Γεώργιος Σταῦρος.— Ναί !

Βάγγελ.— Θὰ σᾶς βοηθήσω νὰ πᾶτε στὸν καναπέ. (Τὸν βοηθᾷ).

Γεώργιος Σταῦρος, (δείχνοντας τὴν βεράντα).— Ἐκεῖ !

Βάγγελ.— Μὰ γιατί ; Ἀστειεύσθε ;

Σταῦρος, (μὲ φωνὴ πού μόλις ἀκούεται).— Σᾶς ἰκετεύω !

Βάγγελ.— Καλά, καλά, μὴν ταράττεσθε ; (Τὸν τοποθετεῖ σὲ μιὰ πολυθρόνα, κοντὰ στὴ μεσαῖα πόρτα). Πονεῖτε ; Λιγώτερο ; Ὁραϊα ! Νερό ; (Τοῦ δίνει πάλι νερό). ὦ Α, νεαρέ μου, τί λίγο πού ξέρεις τὸν κόσμο ! Ἐγὼ ἀπ' τὸ μεσημέρι κατὰλαβα πῶς κἂτι δυσάρεστο θὰ σοῦ συνέβαινε. Ἦθελα νὰ σὲ προειδοποιήσω, ἀλλὰ δὲν τόλμησα. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα σὲ εἶχε μαγέψει ! Νὰ ἤξερες, νὰ ἤξερες ! Δὲν ἄξιζε, ἀλήθεια, ὁ κόπος νὰ ἐκθέσης τὴ ζωὴ σου . . . (Ἕνας μακρυνὸς πυροβολισμὸς ἀντηχεῖ. Ἡ θάλασσα πέρα ἀπ' τὸ κάστρο τοῦ Ναυαρίνου φωτίσθηκε ἀπὸ μιὰ λεπτὴ κόκκινη γραμμὴ). ὦ, τί συμβαίνει ;

(Τρέχει ἔξω στὴ βεράντα. Ὁ Γεώργιος Σταῦρος δείχνει σημεῖα ἀνησυχίας. Κάνει νὰ σηκωθῇ, ἀλλὰ πέφτει πάλι στὴν πολυθρόνα ἐξαντλημένος. Τρέμει. Γέρνει ἀπ' τὴν πολυθρόνα. Κι' ἄλλος πυροβολισμὸς, κι' ἄλλος, κι' ἄλλος. Ἀλλεπάλληλες λάμπεις φωτίζουν τώρα τὴ μακρυνὴ θάλασσα).

Γεώργιος Σταῦρος (βραχνά, ἀσθενικά).— Κύριε Βάγγελ !

Βάγγελ, (πλησιάζοντας).— Πονεῖτε ;

Γεώργιος Σταῦρος.— Ἀκούσατε ;

Βάγγελ.— Ναί.

Γεώργιος Σταῦρος.— Στὸ Ναυαρίνο. Βουλιάζουν τὴν κορβέττα τοῦ Τζὼν Οὐέλλερ. Πᾶμε !

Βάγγελ, (μὲ φρίκη).— Ποῦ ;

Γεώργιος Σταῦρος.— Στὸ Ναυαρίνο !

Βάγγελ.— Τρελλάθηκες ; (Οἱ πυροβολισμοὶ δυναμώνουν. Μιὰ φωτιὰ ἀνεβαίνει ἀπ' τὴ θάλασσα).

Γεώργιος Σταῦρος, (πού σηκώθηκε σὰν αὐτόματο, μὲ μιὰ φωνὴ ἀπερίγραπτη, παραπαίοντας καὶ σπρώχνοντας συνάμα τὸ Βάγγελ πρὸς τὴ βεράντα).— Πᾶμε ! . . .

ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΜΑΡΙΕΤΤΑΣ ΜΙΝΩΤΟΥ

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΥΛΙΚΟ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

(Στὸ ἀρχεῖο τοῦ Κόντε Διον. Ρώμα)

Ἡ δευτέρα ἐπιστολὴ τοῦ Ward στὸ Διον. Ρώμα πού δημοσιεύεται στὸ τεῦχος αὐτό, εἶναι πολὺ πιὸ σπουδαία ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενό της δείχνεται ὀλοφάνερα τὸ πὼς τὴν περισσότερη ἀντίδραση γιὰ τὴν Ἑνωσὴ ἔδειχναν οἱ ἴδιοι οἱ Ἑπτανήσιοι διαμαρτυρόμενοι στὸν Ἀρμοστή πὼς ἡ προστάτιδα Ἀγγλία φαίνεται πολὺ ἀπλοχέρα στὸ «μικρὸ λαὸ» μὲ τὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ 17. Κι' αὐτὸ γιὰ νάχουν μεγαλύτερη τὴν ἐξουσίαν στὰ χέρια τους. Ἐξαφνα μέσα στὴν ἐπιστολὴ βλέπομε τὸ πὼς καὶ μὲ αὐθαιρεσίαν ἀκόμη ζητοῦσαν οἱ Μεταρρυθμιστὲς νάχουν ἀπόλυτην ἐξουσίαν στοὺς διορισμοὺς δικαστικῶν, τελωνειακῶν καὶ ταμιακῶν θέσεων, μιὰ καὶ πού Πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος κόντε Ρώμας. Αὐτὸς θυσιάζοντας κάθε πρωτοβουλία του, σ' ἕνα σημεῖον εἶχεν ἐντείνει τὴν προσοχὴν του. Νὰ βαδίζει σύμφωνα μὲ τὴ θέληση τοῦ Οὐάρδου. Αὐτὸ ἦταν ἀφορμὴ νὰ τὸν μισοῦν οἱ ἄλλοι Ἑπτανήσιωτες. Ἰδίως κατάπεσε στὴ συνείδηση τῶν συμπολιτῶν του ὅταν ἀποσύρθηκε ἀπὸ τὴν Συνέλευση τὴν ὥρα πού ὁ Τυπάλδος διάβαζε τὸ ψήφισμα τῶν Ριζοσπαστῶν γιὰ τὴν Ἑνωσὴ.

Οἱ Κερκυραῖοι βουλευτὲς ἦταν ἐπίσης καταγαναχτισμένοι μαζί του γιὰ καὶ ὅταν τοῦ πῆγαν τὸ ψήφισμα τῆς Ἑνώσεως νὰ τὸ ὑπογράψει στὸ σπίτι του, αὐτὸς ἀρνήθηκε νὰ τὸ δεχτεῖ ἀπὸ φόβο μὴ δυσαρεστήσει τὸν Ἀρμοστή. Γράψανε τότε πολλὰ ἐναντίον του στίς ἐφημερίδες. Καὶ ἄλλα χειρότερα γυροῦσαν ἀπὸ ἕνα στόμα στ' ἄλλο στὰ νησιά. Ὅμως δὲν ἦταν τέτιος πού ἡ στάση του αὐτὴ νάχει γιὰ δικαιολογίαν τὸ συμφέρον. Ἐνεργοῦσεν ὥς τότε ὅπως τοῦ ἐνέπνεε ἡ συνείδηση καὶ ἡ πεποίθησή του. Ἦταν πατριώτης ἀλλ' εἶχε τὶς ἀρχές του ἀρχὲς τῆς βενετσιάνικης ἀριστοκρατίας. Θαρροῦσε πὼς κάθε ἀπόπειρα χειραφέτησης ἀπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ Ἀρμοστή θὰ ἦταν ἀποτυχημένη καὶ θάφευγε κακὸ παρὰ καλὸ στὴν πατρίδα του. Ἐπὶ τοῦτο, ὅταν τὸ λαϊκὸ ρεῦμα ἐσποῦσεν ἀκράτητο πᾶ ἐναντίον τῆς Προστασίας, ἀρχίζει αὐτὸς νὰ συνεννοεῖται μυστικά μὲ τὸν Καλεργὴ καὶ τὸν Μαυροκορδάτο. Ὁ Ἀρμοστής Οὐάρδος βλέποντας τὴν ἐπικρασίαν τοῦ ἐξασθενημένου, ἐκεῖ πού τὴν ἐφαντάζετο ἀτράνταχτη, ἔλασκει μέτρα καταθλιπτικώτερα καὶ αὐστηρώτερα καὶ ἀπὸ τὸν δῆθεν

φιλέλληνα Μάιτλανδ καὶ γράφει παραπονετικά στὸ Ρώμα, ποὺ ἀψηφᾷ πλέον νὰ ἐχτελεῖ τίς διαταγές του καὶ ἀδιαφορεῖ ἂν χάσει τὴν ἐμπιστοσύνη του. Μὰ τότε ὁ Ρώμας στάθηκεν ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε πιά. Τοῦ πέταξε στὰ μοῦτρα τὴν παραίτησή του.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'.

Ἀνάκτορο Φλεβάρης, 21, 1853

Ἀγαπητέ μου Κόντε Ρώμα,

Διάβασα μὲ προσοχὴ τὸ μυστικὸν ὑπόμνημα, ποὺ ἡ Ὑψηλότης σας εὐαρεστήθηκε νὰ μοῦ στείλει. Στὴν ἀρχὴ νόμισα πὼς γράφθηκε μὲ τὴ συγκατάθεση τῆς Γερουσίας. Τότες τὸ πρᾶγμα θὰ ἦταν πολὺ σοβαρὸ. Βεβαιώθηκε ὁμως πὼς οἱ Συνάδελφοί Σας δὲν πῆραν εἶδηση, οὔτε γνωμάτεψαν γιὰ τὸ περιεχόμενό του. Ἔτσι κ' ἐγὼ θαρρῶ πὼς εἶμαι ἐλεύθερος νὰ σχοληθῶ μ' αὐτό, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ μιὰν ἰδιωτικὴ ἐπιστολή, γραμμένη μὲ πολλὴν ἔξαψη.

Μιλᾶτε ἀπ' ὄνομα τοῦ Κόμματος τῶν Μεταρρυθμιστῶν. Μοῦ λέτε πὼς τὸ κόμμα δὲν ὑποστηρίζεται ἀρκετὰ ἀπὸ μένα, πὼς ὁ τόπος πιστεύει ὅτι ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας ἐνεργεῖ σύμφωνα μὲ τίς μυστικὰς ὁδηγίες ποὺ λαβαίνει ἀπὸ μένα· πὼς μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκδηλώνω τὴν ἀποστροφή μου καὶ τὴ δυσπιστία μου σ' ἓνα κόμμα ποὺ θυσιάζει τὴ δημοτικότητά του γιὰ νὰ ὑποστηρίξει τὴν Προστασία καὶ τὸ ὁποῖο σύντομα θὰ ἔχει ἄσχημο τέλος ἀκριβῶς γιὰτὶ ἡ Προστασία τὸ πολεμᾷ.

Θὰ παρατηρήσω πὼς αὐτὴ ἡ ὑπόνοια εἶναι ἀβάσιμη καὶ—θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ τὸ πῶ—ἔχει δόση ἀγνωμοσύνης. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα τί ἄλλο εἶναι τὸ Μεταρρυθμιστικὸ Κόμμα, ἂν ὄχι δημιούργημά μου; Ἐγὼ ἐδημιούργησα τίς περιστάσεις ἀπάνω στὶς ὁποῖες στηρίχτηκε.

Ἰδοὺ καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἱερέα Καραλῆ ποὺ τόσα ψέλνει γιὰ τοὺς Ριζοσπάστες.

Μεσολόγγι 5 Ἀπριλίου 1854

Κύριε Δραγῶνα,

Τὴν σήμερον σὰς φανερώνω τὰ γεγονότα ὁποῦ ἀκολούθησαν καὶ ἀκολουθοῦν περὶ τοῦ στρατοπέδου. Ἡμεῖς οἱ Ζακύνθιοι ἀντὶ λάβωμεν ἔπαινον νὰ εὐγάλωμεν κατηγορίαν, ἀντὶ φήμην κατάκρισιν; Οἱ Κεφαλλῆνες λέγουν ὅτι ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον δὲν ἔστειλαν οὔτε ἓνα λεπτὸν ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα τους καὶ ἀπὸ τὴν Κέρκυραν. Εὐρίσκομαι μὲ πενήντα ἐξήντα ἀνθρώπους καὶ ἀπεθένον ἀπὸ τὴν πείναν καὶ δὲν ἔχω νὰ πάρω οὔτε πενήντα δράμα μισοπῶτα καὶ φάγω οὔτε ἐγὼ οὔτε οἱ ἄνθρωποι καὶ δὲν ἤξεύρω τί νὰ γίνωμεν τόσοι ἄνθρωποι ὁποῦ εὐρισκώμεθα. Τώρα λοιπὸν περιμένω ἔως οὐ νὰ τιμηθῇ ἡ πατρίδα μας καὶ νὰ παύσῃ ἡ τόση κατάκρισις ὁποῦ ἔλαβε ἀπὸ τοὺς Κεφαλλῆνας καὶ ἀπὸ τοὺς Πελοποννησίους, ὁποῦ καθημερινῶς μᾶς κατακρίνουν. Λοιπὸν σὰς παρακαλῶ νὰ τὰ εἰδοποιήσετε ὅλα αὐτὰ ὁποῦ τρέχουν ἐδῶ, εἰς ὅλους, καὶ ἐὰν ἔχουν εὐχαρίστησιν ἄς βοηθήσουν ἐτούτην τὴν ὥραν μὲ γενναιότητα διὰ νὰ τιμηθῇ ἡ πατρίδα καὶ νὰ παύσῃ ἡ τόση κατάκρισις, καὶ νὰ μεταστρέψῃ εἰς ἔπαινον. Τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἦλθαν ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν Καρβασαρά καὶ μᾶς εἶπαν ὅτι θὰ διαλυθῇ τὸ σῶμα τὸ δικόν μας ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι εἶναι γυμνοὶ καὶ τετραχειλισμένοι καὶ ἀπεθένουν ἀπὸ τὴν πείναν. Ἡ πολιορκία τοῦ Γρίβα ἐδιδάθη καὶ κατέστρεψε χιλίους πεντακοσίους Τούρκους, 800 σκωτωμένους καὶ οἱ ἐπίλοιποι λαβωμένοι.

Στυλιανὸς Ἱερεὺς Καραλῆς

Ἐγὼ ἐπέτυχα τὴ συγκατάθεση τῆς Κυβερνήσεως τῆς Μεγαλειότητος γιὰ τίς μεταρρυθμίσεις (1). Ἐγὼ τίς ὑπέβαλα στὰ Ἐφτάνησα μὲ τὸ διάγγελμα τοῦ Δεκέμβριου τοῦ 1851. Εἶχα τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ συγκατάθεσί μου στὶς μεταρρυθμίσεις θὰ ἀποτελοῦσε σοβαρὸ βῆμα στὴ διευθέτηση τῶν πραγμάτων. Πλανήθηκα. Ἡ γνώμη μου δὲν ἄλλαξε ὕστερ' ἀπ' αὐτό. Συνέστησα στὴ Μεγαλειότητά της ν' ἀνταμείψῃ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Μεταρρυθμιστικοῦ Κόμματος δηλ. τὴν Ὑψηλότητά σας καὶ τὸν κόμητα Καρούσο (2). Ἄλλοι θὰ κρίνουν ἂν παράλεια τίποτε, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ αὐτό. Γι' αὐτὴ τὴν αἰτία ἐπέτυχα τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν Γραμματέα τοῦ ἀποικιακοῦ τμήματος τῆς Μεγαλειότητος νὰ δημοσιέψω τὸ διάγγελμα ποὺ μοῦ ἀπηρτίθυε τὸν περασμένον Ὀκτώβριον σχετικῶς μὲ ὅσα συνέβησαν στὴν προηγουμένη Συνέλευση. Οὔτε συμβούλεψα τὴ Μεγαλειότητά της, ὅπως θὰ μοῦ ἐπέτρεπαν νὰ κάμω οἱ Συνταγματικὲς ἀρχές, νὰ καλέσει τὸ Κόμμα ἐκεῖνο ποὺ ζητᾷ τὴν ἐπιστροφή στὸ χάρτη τοῦ 1817 (3) καὶ νὰ ζητήσει τὸ αἶσθημα τοῦ λαοῦ μὲ μιὰν ἄλλη διάλυση.

Ἐχω ἐκδηλώσει φανερά τὴν ὑποστήριξή μου στὸ Κόμμα, ποὺ πάντοτε μὲ μεταχειρίσθηκεν τίμια, ἐπειδὴ, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἔχει τίς περισσότερες πιθανότητες νὰ βελτιώσει τὴν πολιτικὴ κατάστασι τῶν Νησιῶν. Σ' αὐτὰ ἡ Ὑψηλότης σας τί ἄλλο ἔχει νὰ ἀντιπαρατάξῃ ἀπὸ μιὰ σειρὰν ἔριδες μ' ἓναν ἄνθρωπο ἀγνωστὸ μου μέχρι τῆς στιγμῆς ποῦ ἡ Ὑψηλότης Σας μοῦ τὸν σύστησε γιὰ τὴν ὑψηλὴ θέσιν τοῦ Γερουσιαστοῦ;

Ἡ διαγωγή τοῦ Δρακούλη εἶναι ἐπιτιμητέα καὶ χωρὶς δράση. Τὸ παραδέχομαι ἂν καὶ οἱ κατηγορίες ἐναντίον του δὲν στηρίζονται ὡς τώρα σὲ γεγονότα. Ἡ Ὑψηλότης σας ὁμως γνωρίζει πὼς γιὰ τὸ ἴδιο συμφέρον τοῦ Με-

(1) Οἱ μεταρρυθμίσεις ποὺ ἐξητοῦσαν ἦταν οἱ ἀκόλουθες :

α') Ἐτησία Σύνοδος τῆς Βουλῆς ἐπὶ δίμηνον.

β') Κανονισμὸς νέος τῶν καθηκόντων τῆς Γερουσίας. Τὰ μέλη της νὰ ἔχουν περισσότερεν εὐθύνῃ στὶς ἀποφάσεις τους καὶ νὰ ἀποφαίνονται συχνότερα γιὰ διάφορα ἐνδιαφέροντα ζητήματα.

γ') Νὰ μὴν εἶναι ὁ Ἀρμοστής ἢ ὁ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἔλυνε ἐνδεχόμενη διχονομία μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἀνωτάτου Συμβουλίου γιὰ δικαστικὰς ἀποφάσεις, ἀλλὰ ἓνας τρίτος, Ἐφτάνησιος.

δ') Νὰ γίνῃ νόμος ποὺ νὰ κανονίζει τοὺς θεσμοὺς τῶν Νησιῶν καὶ τῶν τοπικῶν Κυβερνήσεων.

Αὐτὲς οἱ προτάσεις γίνηκαν δεχτὲς ἀπὸ τὸν Ὀυάρδο ἐχτὸς ἀπὸ τίς δυὸ ἄλλες περὶ Τύπου καὶ ὑψηλῆς Ἀστυνομίας.

Ὁ νόμος περὶ δημοσιογραφίας ἦταν πειστικώτατος. Ἀπορρίφθηκαν λοιπὸν μὲ ἀγανάκτηση ἀπὸ τοὺς ριζοσπάστες καὶ τὸ λαό.

(2) Ὁ Καρούσος ὡς ἐπαρχος Κεφαλληνίας ὁργισαμένος κυριολεκτικὰ στὶς ἐκλογὰς τοῦ 1852 γιὰ νὰ πιτῇ δολόκληρος ὁ συνδυασμὸς του ἐκεῖ.

Ὁ Ἀρμοστής Ουάρδος θὰ τὸν ἔκανε σάνταμοιβή Πρόεδρο τῆς Γερουσίας, ἂν δὲν ἔφερναν σοβαρὰς ἀντιρροήσεις ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Γερουσίας Λαμασινός, ὁ Βραΐλας καὶ ὁ γενικὸς Εἰσαγγελεὺς Κουρκουμέλης, ὅτι ἡ Κέρκυρα ἔχει δικαίωμα νὰ δώσει τὸν Πρόεδρο τῆς Γερουσίας.

Τέλος ἡ θέσις δόθηκε στὸν κόμητα Κανδιάνο Ρώμα, στὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται ἡ ἐπιστολὴ αὕτη. Περιέοργη εἶναι ἡ λεπτομέρεια τοῦ διορισμοῦ. Ὁ Καρούσος τοῦ ἀνήγγειλε τὸ γεγονός, λέγοντάς του ὅτι πρέπει νὰ δεχθῇ, ἐπειδὴ σπουδαῖες υποθέσεις δὲν τὸν ἀφῆραν αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἀξίωμα. Μ' αὐτὸ ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὸς τοῦ παραχωροῦσε τὴν θέσιν.

(3) Ἐννοεῖ τὸ Σύνταγμα ποὺ συνετάχθη ἀπὸ τὸν Μάιτλανδ.

ταρρυνθμιστικοῦ Κόμματος εἶναι καθήκον μου νὰ φροντίσω ν' ἀποφευχθεῖ ἓνα σκάνδαλο.

Ἐκεῖνο πού μπορῶ νὰ κάμω εἶναι νὰ εἰδοποιήσω τὸ Δρακούλη πὼς στὸ ἐξῆς θὰ ἐπιτηρεῖται αὐστηρῶς. Σὲ πρώτη δὲ περίπτωσι πού θ' ἀνακαλύψω πὼς δὲ σεβάστηκε τὴν Ὑψηλότητά σας ἢ πὼς ἔκαμε χρῆση τῶν δικαιωμάτων του ὡς Τοπικὸς Διευθυντῆς, ἢ ἀπομάκρυνσέ του ἀπὸ τὴν ἀρχὴ θὰ εἶναι βεβαία.

Λυποῦμαι πὺν δὲν μπορῶ νὰ διορίσω Ἀστυνομικὸν Ἐπόπτη τὸ Σαρλί. Οἱ σχέσεις του μὲ χαρτοπαιχτικὰ κέντρα τὸν δυσφημίζουν. Θὰ προσπαθῇσω ὁμως νὰ τὸν διορίσω σ' ὅποιαδήποτε ἄλλη θέσι πού θὰ μοῦ ἐπρότεινε ἡ Ὑψηλότης σας ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἄμεσον εὐθύνη σας.

Ὅσο γιὰ τὸν τρόπο ποῦνι νῆ τελευταία ἀνάκρισις, συμμερίζομαι κατὰ μέγα μέρος τὴ γνώμη σας. Ἐξέφρασα γι' αὐτὸ ἐπισήμως τὴ σκέψη μου στὸν Πρόεδρο καὶ στὸ Γενικὸ Διευθυντή.

Ἀπέρριψα ἐπίσης τὸν προβιβασμὸ τοῦ λοχία Θεοχάρη καὶ διέταξα τὴ μετάθεσίν του σ' ἄλλο νησί. Ὁ Ἐπόπτης πού θὰ διορισθεῖ στὴ θέσι τοῦ Σαρλί θὰ εἶναι ἀπὸ τὴν ἀστυνομία Κερκύρας ἢ Κεφαλληνίας.

Σχετικῶς μὲ τοὺς νεοδιορισθέντες ἀπὸ τὴν Ὑψηλότητά σας ὑπαλλήλους πιστεύω πὼς ὁ Τοποτηρητὴς εἶχε δίκαιο πὺν φρόντισε νὰ ζητήσῃ πληροφορίες. Ὁ νόμος τοὺς βάζει ὑπὸ τὴν ἄμεση ἐπίβλεψη τοῦ Λόρδου μεγάλου Ἀρμοστοῦ, αὐτοὶ δὲ ἀνήκουν σὲ μιὰ τάξι πού ἡ Ὑψηλότης σας δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίζῃ καλά.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἔρευνας ἦταν πὼς δὲν ἤξεραν νὰ διαβάσουν.

Καλύτερα λοιπὸν πὺν διαλευκάνθηκε ἀπὸ πρὶν τὸ ζήτημα καὶ ἔτσι δὲν ἔγιναν διορισμοὶ πὺν λίγο θὰ σᾶς τιμοῦσαν, καὶ πὺν στὸ τέλος τὴν εὐθύνη τοὺς θὰ ἔφερνα ἐγώ. Ἡ Ὑψηλότης σας λέει πὼς δὲν εἶμαι ὑπεύθυνος, ἐπειδὴ οἱ τελευταῖες μεταρρυθμίσεις τοῦ Συντάγματος ἀφήνουν ὅλη τὴν εὐθύνη καὶ τὴν ἐξουσία στὸν Πρόεδρο πὺν θὰ ἐξέλεγα.

Ἀν βασιστοῦμε σ' αὐτὴ τὴν ἀρχὴ εἶναι δικαίωμα τῆς Ὑψηλότητός σας νὰ μοῦ προτείνει τὴν ἄμεση ἀπόλυση ἀπὸ τὴν Ἀστυνομία καὶ τὸ Ὑγειονομεῖο ὅλων ἐκείνων πὺν θεωρεῖ ὡς ἀντίθετους μὲ τὸ καθεστὼς, καὶ μὲ τὴ συναίνεση τῆς Γερουσίας, τὸ διορισμὸ ἐκείνων πὺν θὰ συσταίνατε.

Εἰς τὸ ἐξῆς ἐπίσης, ἀπὸ τὴν Ὑψηλότητά σας νὰ καθοδηγοῦνται τὰ πολιτικὰ τμήματα τῆς Ἀστυνομίας δηλ. γραφειοκρατικὲς θέσεις.

Ἡ Ὑψηλότης σας φρονεῖ, πὼς αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ ἐπανέλθῃ ἢ ἁρμονία μὲ τὴν Κυβέρνησι. Τότες τὰ Ἐφτάνησα θὰ προσδέσουν θὰ γίνουν πράγματα τέτοια πὺν θὰ δοξάσουν τὴν Ἀρμοστίαν μας καὶ θὰ σφίξουν τοὺς δεσμοὺς τοῦ Προστατευόμενου λαοῦ μὲ τὸν Προστάτη. Δὲν θὰ μπορούσα νὰ δεχθῶ αὐτὴ τὴ μεταρρύθμιση χωρὶς συζητήσεις σὲ μιὰ στιγμὴ πὺν ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο εἶχαμε τόση ἀποθάρρυνση, ἀφοῦ δὲν μοῦ δίνετε οὕτε μιὰ ψήφον ὡς στήριγμα τῆς πολιτικῆς πὺν ἐτοιμαζόμεν ν' ἀκολουθήσω.

Ἐγὼ συνέστησα στὴν Μεγαλειότητά της, νὰ σᾶς δώσει τὴν ἀνώτερη θέσι στὰ Ἐφτάνησα. Προτιμῶ νὰ δώσω δείγματα καλῆς πίστεως καὶ συντηρητικότητος ὡς τὸ τέλος.

Θὰ Σᾶς πῶ ἀκόμη, πὼς ὁλόκληρο τὸ πνεῦμα τοῦ ὑπομνήματος δείχνει μιὰ κακὴ ἀντίληψη τῆς μεταξύ μας θέσεως. Ἀν ἡ Ἰόνιος Γερουσία ἦταν πραγματικὰ ὑπεύθυνη, μιὰ Γερουσία πὺν ν' ἀντιπροσώπευε τὰ αἰσθήματα τῆς πλειονότητος τῶν ἐκλογέων, θὰ ἦταν φυσικὸ καὶ δίκαιο, μιὰ Κυβέρνησις σχηματισμένη κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ ἔχει ἀπόλυτο δικαίωμα στοὺς ἀνθρώπους πὺν εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσία της.

Στὶς συζητήσεις μὲ τὴν Ὑψηλότητά σας καὶ τὸν Μπράϊλα (4) ἐξέθεσα τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους θεωροῦσα αὐτὸ τὸ σύστημα ἀνεφάρμοστο.

Πιστεύω πὼς ἱκανοποιήθηκεν ἡ Ὑψηλότης σας ἀπὸ τὸ δίκαιο πὺν εἶχαν οἱ παρατηρήσεις μου. Ἡ Κυβέρνησι σας εἶναι ἐτοιμοθάνατη, καὶ διατηρεῖται στὴν ἐξουσία ὄχι ἀπὸ τὴ φωνὴ τοῦ λαοῦ, πὺν φανερώθηκε ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ τῶν ἀντιπροσώπων του, μὰ γιατί τὸ θέλει ἡ Προστάτιδα Βασίλισσα, ἐπειδὴ πιστεύει πὼς ἡ πολιτικὴ πὺν σχηματίζει τὴν παρούσα Γερουσία δίνει τὴν καλύτερη ἐλπίδα γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ μιᾶς Κυβέρνησις πὺν θὰ ἐξακολουθήσει ὅτι ἄρχισα ἐγώ.

Μιλώντας ἔτσι δὲν ἐκδηλώνω ἀντιπάθειαν ἢ δυσπιστίαν στὸ ἐδῶ Κόμμα ἢ σὲ κείνον τῆς Ζάκυνθος, πὺν εἶναι τώρα ἔξω τῆς ἀρχῆς. Ἴσως νὰ μὴ ἀποδειχθεῖ ἐσφαλμένη ἡ γνώμη του πὼς δώσαμε πολλὰς ἐλευθερίες στὸ μικρὸ τοῦτο λαὸ στὰ 1849.

Μιὰ καὶ ἔγινεν αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ, ἡ Ἀγγλία θὰ τὴν ἐφαρμόσει πιστὰ σ' ὅλο της τὸ πλάνο. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ Ὑψηλότης σας καὶ οἱ ἄλλοι σας νὰ περιμένετε ἀπὸ μένα τὴν πιὸ ἐγκάρδια συνεργασία. Μὰ ὡς τὴ στιγμὴ πὺν θὰ εἶμαι ὑπεύθυνος γιὰ τὶς ὑποθέσεις τῆς Ἐφτάνησος, σὲ περιπτώσεις τόσο δύσκολες, ὡς πὺν κάθε ἔργο τῆς Κυβέρνησις θάποδίδεται σὲ μένα, καὶ θὰ κρίνεται καὶ θὰ συζίζεται ὡς ἔργο μου ἀπὸ τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων στὴν Ἀγγλία, θάνα ἡ μεγαλύτερη ἀκρισία νάφήσω τυφλὰ στὰ χέρια σας τὴ γνώμη μου, νὰ βλέπω μὲ τὰ μάτια σας, νὰ υἱοθετῶ τὶς προσωπικὰς φιλίαις ἢ ἐχθρότητες, καὶ νὰ ἐπιτρέπω ἀκόμη νὰ γίνουν ὄργανα κομματικῆς διαμάχης οἱ θέσεις ἐκεῖνες πὺν εἶναι ὑπὸ τὴν ἄμεση ἐγκρισή μου.

Ποὺς θὰ ἦταν ὁ σκοπὸς σας νὰ διορίζετε τοὺς πολιτικούς ὑπαλλήλους τῆς Ἀστυνομίας παρὰ μόνον νὰ θέσετε τὸ Σῶμα ἐκεῖνο στὴ διεύθυνση δύο Ἀρχηγῶν, καὶ νὰ κάμετε κείνους πὺν πραγματικὰ διευθύνουν νάπευθύνονται μᾶλλον στὸν Πρόεδρο ἢ στὸ Λόρδο Μέγαν Ἀρμοστή γιὰ πληροφορίες;

Αὐτὸ θάκανε τὴν οὐδέτερον αὐτὴν ἀρχὴ ἓνα ὄργανον ἀκατάπαυσης φιλονικίας πὺν θὰ διασάλευε τὴ δημοσίαν τάξι. Στὴν Ἀγγλία τὸ ξέρουν καλά. Τώρα ὁμως ἡ διεύθυνση τῆς Ἀστυνομίας εἶναι στὰ χέρια ἀνθρώπων τελείως ἀνεξάρτητων, πὺν δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν τίποτα ἀπὸ πολιτικὰς μεταβολὰς. Ὅλα τὰ κόμματα συναινοῦν σ' αὐτό.

Ὡς πρὸς τὸ Ὑγειονομεῖον, ἐγὼ ἀποβλέπω περισσότερο στὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμη καὶ στὴ μακρὰν ὑπηρεσίαν, παρὰ στὸ πολιτικὸ φρόνημα, ὅταν ἐννοεῖται δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἐπιλήψιμον στὴ διαγωγὴ τοὺς ἀπέναντι τῆς Κυβερνήσεως. Ἐνα φανατικὸ Ριζοσπάστη ἔξαφνα ποτὲ δὲν θὰ τὸν κρατοῦσα στὴν ὑπηρεσίαν. Ἀλλὰ ποὺ δικαίωμα ἔχω νάπολύσω ἓνα φιλήσυχο καὶ σεβαστὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος μοῦ λέει τίμια πὼς οἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Λόρδου Σίτωνος ἔγιναν πολὺν γρήγορα, καὶ πὼς τὰ Ἐφτάνησα θὰ ἦταν εὐτυχέστερα, καὶ ἡ Κυβέρνησι καλύτερη, ἂν ἡ Πρασιτάτρια Βασίλισσα κρατοῦσε περισσότερα δικαιώματα; Ἐπειτα αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ δική μου γνώμη. Κοιμᾶμαι σὲ στρῶμα ἀπὸ τριαντάφυλλα τρία χρόνια τώρα. Ἐχω καμμιὰ πιθανότητα πὼς ἡ πολιτικὴ πὺν ἀκολουθῶ τώρα μὲ τὴ συμβουλὴ τῆς Ὑψηλότητός σας καὶ τοῦ Μεταρρυθμιστικοῦ Κόμματος, θὰ θριαμβέσῃ; Ἐχει τὴν ἴδια δύναμη στὴ Βουλὴ πὺν εἶχε πρὸ ἑνὸς χρόνου.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ κείνον πὺν ἡ Ὑψηλότης σας μοῦ λέει ὅτι ὁ σόφος αὐτὸς Κερκυραῖος, ἀρχηγὸς τοῦ Μεταρρυθμιστικοῦ κόμματος στὴν πρωτεύουσα τῶν Νησιῶν, μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Μεταρρυθμιστοῦ εἶχε. Στὴν οὐσίαν δίκαια θὰ μπορούσε νὰ καταλάβῃ τὴν πρώτη θέσι μεταξὺ τῶν Ριζοσπαστῶν.

προτείνει νὰ εἶστε ἀπὸ πάνω μου σάν Ἀντιβασιλεὺς μου. Εἶμαι ὑπεύθυνος ἀπέναντι τῆς Βασιλίσσας καὶ τῆς κοινῆς Ἀγγλικῆς γνώμης. Δὲν ἔμπορῶ ν' ἀφήσω νὰ διαδοθεῖ πὼς στοὺς δικαστικούς διορισμούς, ἔδωσα σὲ Σᾶς περισσότερη σημασία, ἀπ' ὅτι ἔδωκα πρὶν στοὺς ἄλλους. Εἶναι τὸ μόνο ἐπιλήψιμο σημεῖο πού οἱ ἐχθροί μου σκέφτονται νὰ μοῦ ἐκτοξέψουν. Γιὰ τοῦτο ἡ Ὑψηλότης Σας, ἃς μοῦ τὸ συγχωρήσει πού θὰ τὸ πῶ, γιὰ ὅποιαδήποτε μεταβολὴ γίνεται στὴ Ζάκυνθο ἢ ἄλλου, πρέπει νάχει πρῶτα τὴ γνώμη μου.

Οὐδέποτε ἐπεχείρησα, σ' ὅσοδήποτε σοβαρὰ περίπτωσι, ν' ἀναγκάσω τὸ Κόμμα πού εἶναι τώρα στὴν ἐξουσία ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν προορισμό του, ἢ νὰ παύσει νὰ εἶναι ἄρρηκτα δεμένο μετὰ τὴν ἀρχὴν πού ἔχει. Ὅσο γιὰ Σᾶς προσωπικά, πάντοτε ἔδειξα προθυμία στὶς ἐπιθυμίες σας ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀποδεχτήκε πὼς ἐπιζητοῦσατε τὸ καλύτερο τόσο γιὰ τὸν ἑαυτὸ Σας, ὅσο καὶ γιὰ τὸν τόπο Σας. Ἔτσι εἶμαι πρόθυμος νὰ συνεργαστοῦμαι καὶ στὸ μέλλον. Ὅχι ὅμως γιὰ χάρι Σας ν' ἀφήσω ὅλη τὴν ἐξουσία πού μοῦ ἀνήκει. Οὔτε μπορῶ νὰ συστήσω στὴ Μεγαλειότητά της ν' ἀκολουθήσει ἀνεπιφύλακτα ἓνα Κόμμα πρὶν ἰδεῖ μιὰ σταθερότερη κατεύθυνση στὶς ὑποθέσεις, μιὰν ἐκδηλωμένη κοινὴ γνώμη ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς του.

Τὸ καλύτερο πού ἔχετε νὰ κάμετε εἶναι νὰ συνεννοεῖστε μαζί μου ὅσο τὸ δυνατό συχνότερα καὶ εὐκρινέστερα. Νὰ μοῦ πῆτε τίς ἀπόψεις Σας καὶ τίς ἀπόψεις τῆς Γερουσίας σχετικῶς μετὰ τὴ νέα κατάσταση πού παρατηρεῖται στὰ Νησιά.

Σᾶς προσκαλῶ ἀκόμη νὰ μοῦ προτείνετε τὸ μέτρα ἐκεῖνα κοινῆς ὀφελείας πού θὰ δοξάσουν τὴν Ἀρμοστίαν μου ἐδῶ καὶ θὰ συσφίξουν τοὺς δεσμούς τῆς Προστάτριας Βασιλίσσας μετὰ τὸν Προστατευόμενο λαό. Δὲν ἔδειξα ποτέ δυσφορία γιὰ παρόμοιες συζητήσεις μετὰ κανένα Κόμμα.

Συσταίνω ἀκόμη στὴν Ὑψηλότητά Σας νὰ ἐπισπεύσει τίς κανονικὲς Συνεδριάσεις τῆς Γερουσίας, πού τελευταῖα διακόπησαν δίχως καμμιὰν αἰτία. Οἱ τοπικὲς Κυβερνήσεις δίκαια παραπονοῦνται γι' αὐτό. Ἐμποδίζει τὴν πρόοδόν τους καὶ ζημιώνει τὰ συμφέροντά τους.

Κατὰ τὴ γνώμη μου, μετὰ αὐτὰ τὰ μέσα, τὸ εἰς τὴν ἐξουσία Κόμμα, θὰ ἡσυχάσει τὰ ἐξημμένα πάθη, καὶ θὰ ἐδραιώσει στὸν τόπο τὸ χαρακτῆρα τῆς δικαιοσύνης. Αὐτὸ θὰ δώσει βαρύτητα στὶς συστάσεις Σας σὲ προσεχὴ Συνέλευση, γιὰ ζητήματα ἅλτα ἀκόμη σχετικῶς μετὰ τὸ Ἰόνιο Σύνταγμα. Ἐξεδήλωσα δημοσίᾳ τίς ἀπόψεις μου γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ἐπιθυμῶ ἓνα Σύνταγμα ἐλεύθερο μετὰ τὴν ἥσυχην καὶ κανονικὴ διατήρηση τῆς Ἀγγλικῆς Προστασίας.

Πιστεύω, πὼς γιὰ τὴν τωρινὴν κατάστασιν τῆς Ἀνατολῆς καμιά πολιτικὴ δὲν ἔτο καταλληλότερη γιὰ τὰ Ἐφτάνησα γιὰ μιὰ συνεργασία τῶν πρὸ διακεκριμένων Πολιτῶν τῆς. Τὸ λάθος δὲν εἶναι δικό μου ἂν παραμελοῦνται κάποτε τὰ κοινὰ συμφέροντα ἀπὸ τίς τοπικὲς ἀντιζηλίες καὶ τὰ προσωπικά πάθη, αὐτὲς τίς δυὸ μάλιστα τῶν μικρῶν αὐτῶν τόπων. Ἐκαμα ὅτι μοῦ ἦταν δυνατό, μεσολάβησα ν' ἀπομακρύνω τίς ἀφορμὲς τῆς δυσπιστίας, νὰ τοὺς ἐξηγήσω τὴν ἀνάγκη τῆς ἀλληλοβοήθειας. Μὲ λύπη προσθέτω, πὼς τὸ ὑπόμνημά Σας μ' ἔπεσε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο, πὼς ἡ προσπάθειά μου αὕτη εἶναι πολὺ δύσκολη.

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι τῆς ὑψηλότητάς Σας ταπεινὸς καὶ ἀφοσιωμένος δοῦλος.

H. Ward.

ΚΩΣΤΑ ΠΑΣΑΓΙΑΝΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

Ο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΙΡΣΙΟΣ

Ο Φιλελληνισμὸς τοῦ σοφοῦ Γερμανοῦ

Λίγες ἡμέρες πρὶν νὰ δολοφονηθῇ τόσο βάρβαρα καὶ τόσο ἀγρία ὁ ἄνακτος καὶ εὐγενικοῦ Κυβερνήτης, ὁ πρῶτος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, πού μαζί τῶν ἐδολοφονήθηκε τότε καὶ αὐτῇ, εἶχε δεχθεῖ στὸ Ναύπλιο, τὴν πρώτη Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, τὸν ἐνθουσιώδη φιλελλήνων καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου τῆς Βαυαρίας, Εἰρηναῖο Θεΐριον.

Ὁ σοφὸς Γερμανὸς κατέβηκε τότε γιὰ πρώτη φορὰ νὰ περιηγηθῇ τὴν Ἑλλάδα, ἐλεύθερη πιά τώρα, σύμφωνα με τοὺς θερμοτάτους πόθους του, νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ ἀπὸ κοντὰ τὸν οὐρανὸ τῆς, τὰ μνημεῖα τῆς, τὴν παλιὰ καὶ τὴ νέα ζωὴ τῆς.

Ὁ ἴδιος μαζί μετ' ἄλλα του ἐπίσημα συστατικὰ γράμματα, ἔφερε στὸν Κυβερνήτη Καποδίστρια καὶ μιὰ ἀναφορὰ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες, σπουδαστὲς καὶ ἰδιώτες, πού βρισκόνταν τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνη στὸ Μόναχο. Ἡ βαθύτατη συγκίνηση καὶ εὐγνωμοσύνη, πού ἐμπνέουν τὸ συστατικὸ αὐτὸ γιὰ τὸ μεγάλο Γερμανο φιλελληνα, μπορεῖ νὰ δώσει τὸ μέτρο τῆς ἀπεράντης ἀγάπης του καὶ τοῦ θαυμασμοῦ του γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀντιγράφω ἐδῶ πιστὰ τὴν περιέργη αὐτὴ ἀναφορὰ στὸν ἀείμνηστο Καποδίστρια τῶν ξενητεμένων τότε Ἑλλήνων τοῦ Μονάχου ἢ «Μοναχίου,» ὅπως φαίνεται ἔλεγον καὶ ἔγραφαν τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη τὴν πρωτεύουσα τῆς Βαυαρίας, καὶ γιὰ τὸ ἱστορικὸ της περιεχόμενο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν παράξενη γλωσσικὴ μορφὴ τῆς.

Τὸ γράμμα τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μονάχου.

«Ἐξοχώτατε Κυβερνήτα. Οἱ ἐνταῦθα παρεπιδημοῦντες Ἕλληνες θεωροῦντες τὸν γνήσιον φίλον τοῦ ἡμετέρου γένους, τὸν εὐγενῆ Ἀδελφὸν Σύμβουλον καὶ Καθηγητὴν Κύριον Εἰρηναῖον Θεΐριον, ἀποδημοῦντα εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα χάριν περιηγήσεως, ἐνομίσαμεν χρὸς ἡμῶν ἀπαραίτητον, νὰ τὸν συνοδεύσωμεν μετὰ τὴν παροῦσαν ἡμῶν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, παρακαλέσαντες θεομῶς τὴν εὐγένειάν του νὰ ἀξιώσει νὰ τὴν δεχθῇ, ὡς δῆγμα τῆς πρὸς αὐτὸν μεγάλης ἡμῶν εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν πρὸς πάντας ἡμᾶς εὐνοίαν καὶ περὶθαλπὴν του.»

«Δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς μας νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἀξίαν καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνας τοῦ σεβασμοῦ τούτου ἀνδρός. Διότι ἡ Ἑλλὰς τοὺς γνωρίζει καλῶς, καὶ μαρτύριον τούτου εἶναι ἡ δωρηθεῖσα αὐτῷ παρ' αὐτῆς πρὸ χρόνων πολιτεία. Ἐξαιρέτως δὲ ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης γνωρίζει διὰ τῶν κατὰ μέρος φιλελλήνων οὕτως μάλιστα δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ θερμοτάτος φίλος καὶ εὐεργέτης αὐτῶν, διότι πρῶτος οὗτος ἐκίνησε τὸν κάλαμόν του μετὰ τὴν ἐπὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, πρῶτος ἀνέβηκε τὴν φωνὴν του προτρέπον, παρακαλῶν καὶ κατὰ πάντα τρόπον πείθων τὸν φιλόανθρωπον ἔθνος τῶν Γερμανῶν εἰς βοήθειαν τῶν ἀναξιοπαθούντων Ἑλλήνων, καὶ ἐστάνη τὸ πρῶτον ἐλατήριον, τὸ ὅποιον ἐκίνησε πολλὰ καὶ μεγάλα εὐεργετήματα καὶ ἐπὶ τῶν ἐκείνων ἐπὶ τῶν ἐκείνων ἀναγκῶν τῆς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀποσιωπώμεν ὅλα ταῦτα ὡς μακροτέρου λόγου ἔργον.

«Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποσιωπήσωμεν καὶ τὴν εὐκρινὴ εὐνοίαν, καὶ τὰς καθημερινὰς χάριτας, τὰς ὁποίας ἀθορυμῶς χορηγεῖ πρὸς πάντας ἡμᾶς τοὺς

ἐνταῦθα διατρέβοντας. Ἡ ἐντιμος αὐτοῦ οἰκία εἶναι τοῖς πᾶσι κατὰ πᾶσαν ὥραν ἀνοικτή, καὶ ἡ εὐγενεία του ὑποδεχόμενος πάντας εὐμενῶς, συμβουλεύει μὲ σύνεσιν καὶ εὐλογοῦσαν ἑκάστον εἰς τὰ συμφέροντά του, προστατεύει μὲ ζῆλον τοὺς πάντας εἰς τὰς ἀνάγκας των, ἀγωνιζόμενος νὰ γίνῃ εἰς ὅλους ὀφείλιμος, καὶ ἐξαιρέτως νὰ ἐμπνέῃ μὲ τὰς σοφῆς νοουθεσίας εἰς τὰ ἐνταῦθα σπουδάζοντα μειράκια ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας περὶ τὴν σπουδὴν φρονήματα, καὶ χαίρων φιλοστόργως διὰ τὰς προόδους των, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ εὐγενεία του εἶναι ὁ ἐνθερμος ἡμῶν κοινὸς ἐνταῦθα προστάτης.

Διὰ ταῦτα καὶ πλήρεις εὐγνωμοσύνης ἀναγγέλλομεν ταῦτα εὐχαρίστως εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα, τὴν σεβαστὴν λέγω, Κυβέρνησιν, νομίζοντες τοῦτο ἀπαρά-
τητον χρέος μας, διὰ νὰ δεῖξωμεν εἰς τὸν σεβάσιμον τοῦτον συμπολίτην μας, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξεύρουνσι νὰ τιμῶσι τοὺς εὐεργέτας, καὶ αἰσθάνονται ζωηρῶς τὰ τῇ εὐγνωμοσύνῃ αἰσθήματα.

Ἐνθὺ δὲ ὁμολογοῦμεν ταῦτα παρηγορία περὶ τοῦ ἀξιότιμου τούτου ἀνδρός, προσφέρομεν τὸ βαθύτατον σέβας καὶ δὴν ἡμῶν τὴν ὑπόκλησιν εἰς τὰς πατρικὰς προσταγὰς.

Ἐν Μοναχίῳ τὴν 14 Αὐγούστου 1831.

Τῆς Υ.Ε., Σεβαστὴ Κυβερνήτῃ τῆς Ἑλλάδος, ταπεινότητι καὶ εὐπειθέστιατος οἱ ἐν Μοναχίῳ Ἕλληνες, Ἀρχιμανδρίτης Μισαήλ Ἀποστολίδης, Φ. Ι. Θετταλομάγνης Κ. Κοντογιάνης. Π. Κόβας. Π. Καλημέρης. Ι. Δοξαράς. Ε. Κόκκινος. Π. Σουμαρίπας. Ν. Κοτζιάς. Α. Σαχίνης. Ν. Λωρέντης. Σ. Ο. Ἰασονίδης. Ι. Μ. Ἰωαννοῦλης. Ι. Π. Χ. Βερώνης. Ι. Ἀντωνιάδης. Ι. Ἀπαλύρας. Ι. Α. Ποντίκης. Χ. Νικολαΐδης. Α. Λωρέντης. Ι. Φωτιάδης. Χ. Ι. Ἀνδρῆς. Ι. Καρπούνης. Α. Μ. Βότσαρης. Α. Μισούλης, Ν. Μισούλης Α. Σαχτούρης, Α. Πένδης. Κ. Στορνάρης.

Διαταγὴ τοῦ Καποδίστρια γιὰ τὸ Θείρισιο

Ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας δολοφονήθηκε τὸ πρωὶ τῆς 27 τοῦ Σεπτεμβρίου 1831. Δεκαπέντε περὶπου ἡμέρες πρὶν νὰ δολοφονηθεῖ, ὑπόγραφε γιὰ τὴν περιοδεία τοῦ Θείρισιοι στὴν Ἑλλάδα, τὸ παρακάτω ἱστορικὸ ἔγγραφο.

«Ἐλ λ η ν ι κ ῆ Π ο λ ι τ τ ε ῖ α . Ὁ Κ υ β ε ρ ν ῆ τ η ς τ ῆ ς Ἑ λ λ ᾶ - δ ο ς . Ἀριθ. 2,652 Ἐγκύκλιος. Πρὸς τοὺς Πολιτικούς Διοικητὰς καὶ Στρατιωτικούς Ἀρχηγούς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας.

«Ὁ Ἀδελικὸς Σύμβουλος τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας, καὶ Προφῆσωρ τοῦ ἐν Μοναχίῳ Πανεπιστημίου Κύριος Εἰρηναῖος Θεΐριος ἐπιφέρει τὴν παροῦσαν.

«Ὁ γνωστὸς οὗτος ἀνὴρ εἰς τὴν σοφὴν Εὐρώπῃν διὰ τὰ φῶτα του, καὶ ἀγαπητὸς εἰς τοὺς Ἕλληνας δι' ὅσα ἐξ ἀρχῆς διεπράξατο ὑπὲρ αὐτῶν πολλὰ καὶ μεγάλα καλὰ, ἦλθε νωστὶ εἰς τὴν φιλὴν του Ἑλλάδα διὰ πόθον περιηγήσεως, ἐφοδιασμένος μὲ συστατικὰ τῆς Α.Μ. πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

«Ἐπιθυμοῦντες διὰ ταῦτα νὰ λάβῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἑλλήνων δείγματα τῆς πρὸς τὸν Σ. Μονάρχην εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους, καὶ τῆς πρὸς τοὺς εὐεργέτας τιμῆς, οἳς διατάττομεν νὰ τὸν ὑποδεχθῇτε μετὰ πάσης φιλοφροσύνης, συνοδευόντες μὲ τὴν ἀναγκαίαν στρατιωτικὴν φρουρὰν εἰς τὴν περιήγησιν τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησίν σας τόπων καὶ χορηγοῦντες ὅλας τὰς δυνατὰς ἐνκομίας εἰς τὴν ὁδοπορίαν του, καὶ εἰς τὰς ὁποίας μέλλει νὰ ἐπιχειρησθῇ ἀνασκαφὰς πρὸς ἀνακάλυψιν Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων. Ἐν Ναυπλίῳ, τῇ 13 Σεπτεμβρίου 1831. Ὁ Κυβερνήτης, Ι. Α. Καποδίστριας. Ὁ ἐπὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδεως Γραμματεὺς, Ν. Χρυσόγελος.»

Ἀθήνα 56[11]1931.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΗΣ

BIBLIOGRAPHIE IONIENNE

(Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις)

57.—Ἱστορία σύντομος τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας, περιέχουσα τὴν ἀρχαίότητα αὐτῶν καὶ ἡρώϊκους μετὰ τῶν Τούρκων πολέμους καὶ μάλιστα τοὺς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, κατοίκου τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡγεμόνος τῆς Γραικίας καὶ Μακεδονίας. Ἐν Παρισίῳ, κατὰ τὸ 1803.

Εἰς 8ον. Τόμοι 2, σελ. 123 ἀμφότεροί. Ὁ Α'. τόμος περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν ταῦ Σουλίου, περαιούται δὲ εἰς τὴν σελ. 79 ἐν ἀρχῇ τοῦ τόμου τοῦτον ὑπάρχει προσφώνησις τοῦ συγγραφέως Χρυστοφῶρου Περίου, κρυπτομένου ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Στέφανος Ἀναγυράσιος, πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα, ἀκολουθοῦσι δὲ ἐξάστιχα ἱεροσυνεγεία ὑπὸ τοῦ λογίου Ἰερέως Ἀνδρέου Ἰδρωμένου, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἀνδρόνικος Ὀλύμπιος. Ὁ Β', τόμος περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τῆς Πάργας ἀπὸ τῆς σελ. 81 μέχρι τέλους. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετετυπώθη τὸ δεύτερον ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸ 1815, τὸ τρίτον δὲ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1857 ἐπανεξηθὲν καὶ διορθωθὲν κατὰ τὸ λεκτικὸν ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως ἄξιον ὁμῶς περιοργείας εἶνε, ὅτι ὁ σ. ἐν τῷ προλόγῳ τῆς τρίτης ἐκδόσεως ἀναφέρει μίαν μόνον ἐκδοσιν προγενεστέραν, ἣς ἐκλειψάσης—ἐκρίνεν ἀναγκαῖον κατὰ παρακίνησιν πολλῶν ὁμογενῶν νὰ δευτεροτυπώσῃ.

58.—Sopea la necessità di un Codice per li giudizi criminali delle isole Jonie, dissertazione di Pietro P. Petrizzopulo Leucadio. Corfù, nella stamperia del Governo 1817.

Εἰς 8ον, σελ. 16, ἐν σ. 3—5 ἀφιέρωσις τοῦ συγγραφ. εἰς τὸν εὐγενὴ κύριον τῆς νήσου Λευκάδος Πατρίκιον Ρόος. (Βλέπ. καὶ Π. Λαμπρον ἐν «Χρυσολίδι» ἀρ. 96 σ. 625).

59.—Ἡ Ἑπτάνησος. Ἱστορία, κυβερνήσις, νομοθεσία: (Ἀποθήκη τῶν ὀφελίμων γνώσεων). Σ μ ὕ ρ ν η 1841.

Εἰς 8ον μικρὸν; Τόμ. 5ος σελ. 5, 29, 47, 77, 98, 133 περιέχονται σύντομοι περιγραφαὶ τῶν Ἰονίων νήσων. (Βλέπ. Α. Μηλιαράκη. Νεοελληνικὴ Γεωγραφ. Φιλολογία σ. 79, ἀρ. 910).

60.—Παυσανίας ἢ περὶ καταχρήσεως, χαρτοπαιξίας καὶ λοιπῶν παιγνιδίων διασκεδαστικῶν λεγομένων (ὀπισθεν). Ἐν Ἀθήναις, τὴν 8 Δεκεμβρίου 1866. Ἀναστ. Μαυροκέφαλος.

Εἰς 8ον, σελ. 7, ἀνεν προμετώπης τὰ τοῦ διαλόγου πρόσωπα: Πανσας, Βασίλειος, Νικόβουλος, Ἄρατος, καὶ Κλεότιμος.

61.—Μελέτιος ἢ περὶ πρωΐγαμίας καὶ ὀψιγαμίας ἀκαταλλήλου, καταλληλογαμίας καὶ ἐγκαιρογαμίας. (ὀπισθεν). Ἐν Ἀθήναις, τὴν 8 Δεκεμβρίου 1866. Ἀναστ. Μαυροκέφαλος.

Εἰς 8ον, σελ. 8, ἀνεν προμετώπης τὰ τοῦ διαλόγου πρόσωπα: Μελέτιος, Νικόλαος, Δημήτριος, Μιχαήλ καὶ Βασίλειος.

62.—Ἐπιστολὴ τῆς Εὐστίας, ἥτοι ἱστορικὴ σύντομος ἀπάντων τῶν γενομένων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου καταλύσεως τῆς Δημοκρατίας, ἣς ἐπίσης ἀφήγησις τῶν ἡδῶν καὶ ἐθίμων τοῦ τόπου, βιογραφίαι ἐνδόξων ἀνδρῶν κλπ. μεταφρασθεῖσαι ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ Δ. Σ. Λαυράκη. Τόμος Α'. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, τυπογραφεῖον ἢ «Ἠχώ» 1878.

Εἰς 8ον, σελ. 55 καὶ μία λευκή.

63.—Χωρογραφικός χάρτης Κεφαλληνίας καὶ Ἰθάκης, ἐκδοθεὶς ὑπὸ Γεωργ. Ν. Καλλινίκου 1890. Λιθ. Κ. Γρουνδμαν, Ἐν Ἀθήναις.

Διαστ. 0,24×0,32 ἐκ. μ.

64.—Originalkarte der Insel Zante, and grund der Englischen Seekarte und der Beobachtungen des prof. Dr G. Partsch. Entworfen und gezeichnet von Dr Karl Pencker. (κάτω) Gotha: justus perthes 1891. Red. v. Dr B. Hass eustein aut. v. C. Schmidt.

(Peter manus Geographische Mitteilungen).

Διαστ. 0,36×0,44 ἐκ. 4. Κλ. 1:100.000.

ΔΙΟΝ, ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΙ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΟΙ ΣΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ

Τὰ τελευταῖα λείψανα ἀπὸ τὴν προεπαναστατικὴ οἰκογενειακὴ ἐγκατάστασι τῶν Κολοκοτρωναίων στὴν Ζάκυνθο, τὰ παρέλαβε, κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1862, ὁ στρατηγὸς Γενναῖος Κολοκοτρώνης, γνῖος τοῦ γέρου τοῦ Μωρηᾶ, πρῶτος ὑπασπιστὴς καὶ τελευταῖος πρωθυπουργὸς τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

Τὰ λείψανα ἐκεῖνα ἦσαν τὰ κόκκαλα τῆς μάννας του, τῆς πρώτης καὶ νόμιμης γυναικας τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, θυγατέρας τοῦ περιφημοῦ Καρούσου, προεστοῦ ἀπὸ τὸ Λεοντάρι τῆς Κυνουρίας. Ὁ πατέρας της, στὰ παλὰ προεπαναστατικὰ χρόνια εἶχε κατατομηθῇ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ὅλης τῆς οἰκογενείας του κατὰ διαταγὴν τοῦ αἰμοβόρου Σαλτάμπαση πασσᾶ τοῦ Ναυπλίου. Τότε, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, εἴκοσι χρόνων παλληκάρι μόλις βγαλμένο στὸ κλαρί, ἐπὶ ἀντρεύθηκε τὴν κόρη τοῦ Καρούσου, Αἰκατερίνη, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε τὸν Γενναῖο, τὸν Πᾶνο ποὺ σκοτώθηκε στὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτοῦ καὶ τὸν Κολλῖνο, ποὺ τὸν ἐπὶ ἀντρεψε, στῆς παραμονὲς τοῦ αἰφνιδίου θανάτου του, μετὰ τὴν φαναριώτισσα, πριγκιπέσσα Ραλλοῦ Καρτζᾶ, θυγατέρα τοῦ παλαιοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας. Ἀπὸ τ' ἀγόρια του ὅμως, ὅπως ἐξάγεται ἀπὸ τὴν βιογραφίαν του ποὺ ἔγραψεν ὁ ἴδιος μετὰ τ' ἀπλὰ του λόγια, προηγεῖτο καὶ μία κόρη ποὺ ἐπὶ ἀντρεψε, στὴν Μεγάλῃ Καστάνισσα τῆς Μάνης, μετὰ τὸν γιὺ τοῦ προεστοῦ Δουράκη.

***

Μετὰ τὸ 1806, τὴν ἐποχὴν, δηλαδὴ, ποὺ κατεδιώκοντο στὴν Πελοπόννησο, μετὰ τὸν Σουλτάνο, οἱ ἀποστάτες ῥαγιάδες καὶ ἰδίως οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἀρμάτων, ὁ Κολοκοτρώνης μετέφερε καὶ ἐγκατέστησεν ὁλόκληρην τὴν οἰκογένειάν του στὴν Ζάκυνθο, ὅπου ἀνετράφησαν καὶ ἐμεγάλωσαν τ' ἀγόρια του καὶ ἂν ἐκεῖ ἐξεκίνησαν, ἀργότερα ἀκολουθώντας τὸν πατέρα τους στὸν μεγάλο ἀγῶνα.

Στὴν περιπετειώδη, ὅμως, ζωὴ τοῦ πολέμαρχου, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς οἰκογενειακῆς τοῦ ἐγκαταστάσεως στὴν Ζάκυνθο, ἡ διάφορος στρατιωτικὴς του ὑπηρεσίης πρὸς τὸ ἐπτανησιακὸν κράτος, ἀναφέρονται παρὰ μὴ μίᾳ περιέργῃ παρένθεσι τοῦ ἐπιγγέλματος τοῦ χασάπη, ποὺ ἐξήκασεν ὁ Κολοκοτρώνης στὸ ὠραῖο νησί. Καὶ αὐτό, ὡς φαίνεται, ἔγινε ἀπὸ μεγάλη βιοτικὴ ἀνάγκη, πολὺν καιρὸ προτοῦ νὰ σηκωθοῦν τ' ἄρματα τοῦ Μωρηᾶ καὶ τῆς Ρούμελης.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς φθονεροὺς ἐχθροὺς τοῦ γερο-Κολοκοτρώνη, τοῦ κτι-

ποῦσαν κάπου-κάπου, ἐπάνω στὴ διαμάχη, ὅτι » ἀπὸ χασάπης τῆς Ζακύνθου ἔγινε στρατηγός » καὶ ὅτι «κατόπιν ἀφέντεψε καὶ ἐμπῆκε στοὺς ἀρχοντικούς κύκλους τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Ἀθήνας». Ἐνας ἂν αὐτοὺς, ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης, περιγράφοντας τὸν ἐμφύλιον πόλεμον στὴν Ἀρκαδία (χειμῶνας τοῦ 1824) ἀναφέρει μετὰ πάθος ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εἶπε στοὺς ἀπεσταλμένους του ὅτι «μετὰ θέλει ζωντανὸ γιὰ νὰ μὲ γδάρη σὰν πρόβατο». Αὐτὴν τὴν φράσιν ἐκρατοῦσε μέσα του ὁ Μακρυγιάννης καὶ γι' αὐτό, στὰ ἀπομνημονεύματά του προσθέτει ὅτι τὴν ἐξεστόμησε ὁ Κολοκοτρώνης «γιατὶ ἦταν χασάπης στὴ Ζάκυνθο καὶ γινώριζε τὴν τέχνη αὐτὴ» καὶ ἀφοῦ ἦρθε γυμνὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πλούτηναν καὶ ἔγιναν Κιαμιλμπέδες αὐτοὺς καὶ οἱ σύντροφοί του, καθημερινῶς ἐδοῦλεσαν τὴν πατρίδα μ' ἐμφυλίους πολέμους καὶ νέες φατρίες!...

Οἱ Γριβαῖοι, πάλι, παλαιοὶ ἐχθροὶ τῶν Κολοκοτρωναίων ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Ναυπλιακῶν, ἀποκαλοῦσαν τὸν γερο-Κολοκοτρώνη χασάπη τῆς Ζακύνθου ἀκόμα καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, ποὺ συνέβη ξημερώνοντας, 3 Φεβρουαρίου 1843, στὴν Ἀθήνα. Δύο περίπου χρόνια μετὰ τὸν θάνατόν του, πιάστηκαν σὰν σκυλλιά στὴ Βουλὴ (Νοέμβριος 1845), ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Θεοδωράκης ὁ Γρίβας. Ὁ τελευταῖος ἐπάνω στὴν ἑξαψὶ του ἐφώνασε:

«Ἄν ἦτανε κλέφτης ὁ πατέρας του, οἱ ἄλλοι ἦταν ἀρχοντες, κοτζαμπασῆδες καὶ ἀφεντάδες! Ἐμεῖς δὲν εἴμαστε Κλέφτες! Ἄμ' βέβαια! Οὔτε κλέφτες εἴμαστε ποτέ, οὔτε χασάπηδες στὴν Ζάκυνθο! Ὁ πατέρας του ἦταν χασάπης στὴν Ζάκυνθο καὶ ὕστερα ἔγινε στρατηγός!»

Ὡστόσο, μετὰ ὅλο τὸν θόρυβο ποὺ ἐπροκάλεσαν, στὴ Βουλὴ, αὐτὰ τὰ προσβλητικὰ λόγια τοῦ Θεοδωράκη τοῦ Γρίβα, ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἐκράτησε στάσιν ἀξιοπρεπῆ καὶ περιφρονητικὴ, ἀντιπάλου τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὅλες ἡ συμπάθειες τῆς Βουλῆς ἐστράφησαν πρὸς τὸν γιὺ τοῦ ἐνδόξου ἀρχιστρατήγου, ποὺ παρέμεινεν ἄθικτος ἀπὸ τὰ ταπεινὰ λόγια τοῦ ὑβριστοῦ τοῦ ἀποθαμένου μεγάλου πατέρα του.

***

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Κολοκοτρώνη ἐκάθησε στὴν Ζάκυνθο μέχρις ὅτου ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις τοῦ Εἰκοσίου. Ἀρχετὸν καιρὸ πρὸ αὐτῆς ἡ γυναῖκα τοῦ Κολοκοτρώνη ἀρρώστησε καὶ ἀπέθανε. Τὴν ἔθαψαν ἔξω ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ ἐξωκλήσι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στὸν ἴδιον τόπον ὅπου προσήρχοντο καὶ συνεδρίαζον οἱ φιλικοί, ἐκεῖ ὅπου ἔμαθαν τὸ μυστικὸν τῆς ἑταιρείας οἱ Κολοκοτρώνης, Νικηταράς, Βασίλης καὶ Κωνσταντῆς Πετιμεζαῖοι, ἐκεῖ ὅπου ὥρμισθησαν οἱ Κολλιόπουλοι, ὁ Μαρτελάος, ὁ Πλαπούτας, ὁ Δραγώνας, ὁ Καλύβας καὶ πολλοὶ ἄλλοι μεγάλοι παρὰγοντες τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος.

Ὅταν ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ τ' ἄρματα ἀστράψαν καὶ βρόντησαν στὸν Μωρηᾶ καὶ τὴν Ρούμελη, τὰ παιδιὰ τοῦ γέρου τοῦ Μωρηᾶ, ἀπεφάσισαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο γιὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ συμπολεμήσουν μετὰ τὸν πατέρα τους ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Ἡ Ἰονικὴ κυβέρνησις ὅμως ποὺ ἐκράτει τὴν περιλάλητον οὐδετερότητα ἀπέναντι τοῦ ἀγῶνος, εἶχεν ἀπαγορεύσει τὰς ἀναχωρήσεις τῶν φιλοπολέμων Ζακυνθίων καὶ αὐτοὶ κατῴρθωναν νὰ φεύγουν μ' ἐνθουσιασμό ἀκράτητο κρυφὰ ἀπὸ τὸ νησί καὶ ν' ἀποβιβάζωνται εἰς τὰς πηλαιοστέρους ἀκτὰς τοῦ Μωρηᾶ.

Ὁ αὐστηρὸς ἀστυνόμος Τζέν εἶπε στὰ παιδιὰ τοῦ Κολοκοτρώνη:

— Ἀδεῖα θέλετε γιὰ νὰ πάτε καὶ σεῖς στὴς κλεφτουριγιὰς τῆς Κολοκοτρωνεῖας τοῦ πατέρα σας! Φύγετε ἂν' ἐδῶ.. μὰρς!...

Ἀλλ' οἱ νεαροὶ Κολοκοτρωνεῖδες δὲν ἔφυγαν μόνον ἀπὸ τὸ ἀστυνομικὸν κατὰστημα. Ἐφυγαν καὶ ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο κρυφὰ καὶ κατῴρθωσαν σύντομα νὰ βρεθοῦν στὸ πλάϊ τοῦ πολέμαρχου πατέρα των, ἐπάνω στὴν βράσι τοῦ ἀγῶνος.

Στὰς 3 Ἰανουρίου 1863, τρεῖς μῆνες περίπου, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Ὀθωνος, ἀφοῦ εἶχεν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ πρῶθυπουργικά του καθήκοντα ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἔφθασε στὴν Ζάκυνθο, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ ἓνα ἀπὸ καὶ ἱερὸ καθήκον ἀπέναντι τῆς μητέρας του. Εἶχε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τάφο της χρόνια πολλά ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ πρῶτου μνημοσύνου της, ἀπὸ τὴν ἡμέρα δηλαδὴ πού ὁ πατέρας του μετέφερε στὸ κεφάλι του τὸν δῖσκον μὲ τὰ κόλυβα ἀπὸ τὸ σπίτι του ἕως τὸν Ἀϊ—Γιώργη, σημεῖον τῆς ἀγάπης του πρὸς τὴν γυναῖκα του.

Ὁ στρατηγὸς ἐζήτησε νὰ πάρῃ τὰ κόκκαλα τῆς μητέρας του Αἰκατερίνης Κολοκοτρώνη καὶ νὰ τὰ μεταφέρῃ στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ τὰ θάψῃ στὸν κοινὸ Τάφο τῆς οἰκογενείας του, ἐκεῖ ὅπου ἦτο θαμμένος καὶ ὁ ἑνδοξος πατέρας του. Τότε, μόνο, στὸ ἐξοχικὸ ἐκκλησάκι ἐψάλλη ἀρχιερατικὸ μνημόσυνο καὶ στὸ ἐρμηρικὸ ἔκλειον κοιμητῆρι ἀντήχησαν συγκινητικὲς ψαλμωδίες, μὲ συγκεντρωσι ἐπίσημη. Αὐτὴ ἦτο καὶ ἡ μεγαλειότερη καὶ τελευταία ἐπίσημη ἱεροτελεστία στὸ ἱστορικὸ ἐξωκλήσι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, μετὰ τὴν ὁποῖαν μετεκομίσθησαν καὶ τὰ τελευταῖα Κολοκοτρωνεῖα λείψανα ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον. Ἐκτοτε στὸν ἱερὸ τόπο πού ἐγράφη κάποια ὥρα ἡ σελὶς τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, ἐβασίλευσεν ἡσυχία, ἄγνοια, καὶ ἀδιάκοπη καὶ θλιβερὴ σιωπὴ...

Δ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΘΝΙΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑΙ ΔΥΟ ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ἐτέρα γυνὴ σπουδαίαν παρασχούσα ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ἔθνος αὐτῆς εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς ἀνεψιάς τοῦ κόμητος Καμίλλου Καβούρ δεσποίνης Ἀλφίερη προσενηθούσα. Ἡ μνησθεῖσα κυρία ἠρόσκετο εἰς τὰς πολιτικὰς συζητήσεις, ἐμελέτα τὴν ἐν γένει πολιτικὴν κατάστασιν καὶ εἰδικώτερον τὴν ἐξωτερικὴν, ὡς σπουδαίως τὸ ἔθνος αὐτῆς ἐνδιέφερον. Διεκρίνετο ἐπὶ εὐθυμῶσι καὶ τόλμῃ ἀσυνήθει εἰς τὸ φύλον της. Ὁ Καβούρ εὗρισκεν ἱκανοποίησιν εἰς τὰς κρίσεις της καὶ εἰς τὰς γνώσεις της. Ἡ Ἰταλία τότε 1851—1857 ἦτο διηρημένη εἰς κρατίδια, στερούμενα πολιτικῆς συνοχῆς καὶ ἐνότητος, ὑπὸ Βασιλείους τῶν Βουρβόνων, τὸ μόνον δὲ Κράτος τὸ ὁποῖον ὑπελογίζετο ἦτο τὸ Βασίλειον τῆς Σαρδηνίας, ὑπὸ τὸν ἐθνικὸν καὶ ἡρωϊκὸν Βασιλέα Βίκτωρα Ἐμμανουήλ, οὗτινος τὰς ἰσχάς τότε διηύθυνεν ὁ μεγαλόφρων Καβούρ, ὅστις σκοπὸν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ εἶχε νὰ συνενωθῶσιν ὅλα τὰ μικρὰ ἔθνη Κράτη, καὶ δι' αὐτῶν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἑνωσις τῆς ὅλης Ἰταλίας. Πρὸς ἐπιτυχίαν τὸσον μεγαλοφυοῦ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολιτικῆς ἀπληροῦτος συμμαχίαι μετ' ἄλλων ἔθνων ὅπως ὑποστηρίξωσι τὴν πολιτικὴν τοῦ Καβούρ καὶ ἰδίως μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἡ εὐκαιρία παρουσιάσθη, ἀπαιτεῖτο δημοὺς μεγάλη τόλμη καὶ σύνεσις. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκέρχυν πόλεμον ἡ Ρωσσία, ἡ διαρκῶς προφασιζομένη διὰ προστατεύει τοὺς χριστιανούς ἀπὸ τῶν ἀγροικέων τῶν Τούρκων, πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς Τουρκίας συνεμάχοντο οἱ Ἀγγλογάλλοι. Εἰς τὴν Σεβαστούπολιν ἔνθα ἤδρευεν ἡ ἐστία τοῦ πολέμου ὁ Καβούρ διεσκέπτετο νὰ ἀποστείλῃ 15—20.000 Ἰταλικὸν Στρατὸς πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Ἀγγλογάλλων, ὅπως δι' αὐτῶν προκαλέσῃ τὴν συμμαχίαν των. Ἐδίσταζεν ὅμως καὶ ἐκνέμεινε, διότι ὅλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸ τότε Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ αὐτὸς ὁ φίλιτος αὐτοῦ ὡς ὁμολογεῖ, ὁ Λαμόρμουρας, ὅλοι ἦσαν ἐναντίον· μόνος ὁ Βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουήλ ἤθελεν, ἀλλ' ἀνεκρίνετο καὶ οὗτος, ὡς ἐκ τῆς ἐναντίας γνώμης ὅλων τῶν τότε Ὑπουργῶν του ἐσπέραν τινὰ ἐπιτυχίαν τῆς περὶ τοῦτου συζητήσεως μετὰ τῆς ἀνεψιάς του Ἀλφίερη παρετήρησεν αὐτὸν αἰφνης εἰς ἄκρον σιωπῆλον οἱ

δὲ ὀφθαλμοὶ του ἀπῆστραπτον ἀνθρώπων. Ἔδρε τὴν εὐκαιρίαν ἢ ἀνεψία του καὶ τοῦ λέγει: τί ἔχεις Θεῖε διατὶ τόσον ἀνθρώπων καὶ σιωπηλός; δὲν στέλλεις στρατὸν εἰς τὴν Σεβαστούπολιν, νὰ ἀποσβέσῃς καὶ τὸ ἐκ τῆς Ναβάρα ἡττης ὄνειδος;

Ὁ Καβούρ ἀπήντησεν αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ πράξω. Θὰ συνεννοηθῶ μὲ τὸν Βασιλέα νὰ παραιτηθῶ τοῦ νῦν Ὑπουργείου, ὅπως παραιτηθῇ ὁλόκληρον τὸ Ὑπουργεῖον, καὶ μοὶ ἀναθήσῃ τὸν σχηματισμὸν νέου Ὑπουργείου εἰς ὃ νὰ προσλάβῃ ἐκ τῶν προτέρων συμφωνούντας πρὸς τὴν γνώμην μου συνυπουργούς. Ἀμ' ἔπος ἂμ' ἔργον· ἐν διαστήματι τριῶν μηνῶν ὁ Καβούρ συνεννοήθη κατὰ πρῶτον μὲ τὸν δοῦκα τοῦ Δραμὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας περὶ συμμαχίας, ἀπέστειλεν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ πολέμου 15,000 στρατοῦ ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας, οἵτινες ἔλαβον μέρος καὶ εἰς τὰς μάχας, κατήγαγον νίκας μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων, ἀρεβίωσε τὸ γόητρον τῆς Ἰταλίας ὡς καὶ ἐδραΐωσε τὴν συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων, ὧν αἱ συμμαχίαι ἀνεδείχθησαν αἱ γρηνητικαὶ στήλαι τοῦ Ἰταλικοῦ μεγαλοεργήματος. Τὸ περιέργον εἶναι, ὅταν ὁ Καβούρ συνεζήτη μὲ τοὺς ὑπουργούς του, οἱ ὑπουργοὶ του τοῦ ἔλεγον δι' οὐδὲν θὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς τοιαύτης εἰς Σεβαστούπολιν ἐστρατείας ἢ Ἀλφίερη ἔλεγε τοῦναντίον· οἱ δι' αὐτῆς θὰ ὠφεληθῶσιν περισσότερον παντὸς ἄλλου μέσου καὶ θὰ ἦτο κρῖμα, θὰ ἦτο μία ἀνοησία (absurdité) νὰ παραλείψωσι τοιαύτην εὐκαιρίαν. Καὶ τὰ πράγματα ἐβεβαίωσαν τὸν λόγον τὸ ἀσφαλές. Τοιαύτη ἡ ἔθνικὴ ὑπηρεσία ἦν παρέσχεν ἡ εὐφυΐς καὶ φιλόποιστος ἀνεψία τοῦ Καβούρ Ἀλφίερη· ἐὰν δὲν παρέσχεν αὕτη, καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην βεβαίως ἐπὶ πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ της ληφθεῖσαν ἐθνικωτάτην ἀπόφασιν.

Ἐν Ἀθήναις 7 Μαΐου 1924

+ ΔΙΟΝ. ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ

ΔΙΑΦΟΡΑ

—Στὶς 30 Ἰανουαρίου ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, δεξιόθις ἐπίσημα τὸ νέο της Μέλος κ. Γρ. Ξενοπούλου. Τὸν προσεφώνησε ὁ κ. Βουρνάζος μὲ ὥρα ἡ λόγια καὶ μίλησε γιὰ τὸ ἔργο του ὁ κ. Νιρβάνας. —Ἀνταπήντησε ὁ κ. Ξενοπούλος μιλῆσας γιὰ τὸ Ἑλλ. Μυθιστόρημα. Ἀληθινὰ ὁ λόγος του ἦταν ἀπὸ τὰ ὡραιότερα ἔργα του — ἡ σοβαρώτερη μελέτη ποῦχει γίνεῖ ὡς τώρα πάνω στὸ θέμα αὐτό. —Λυπούμαστε πού δὲν μπορούμε νὰ τὴ δημοσιεύσουμε ὁλόκληρη, παραπέμπομε ὅμως τοὺς ἀναγνώστες μας στὸ τεῦχος 15 Φεβρουαρίου τῆς «*Νέας Ἑστίας*», πού δημοσιεύθησαν καὶ οἱ τρεῖς λόγοι ὁλόκληροι, καὶ στὶς Ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες τῆς 31 Ἰανουαρίου, πού ὅλες ἀφείρωσαν στήλες γιὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν δεξίωση. Ἡ «*Ἰόνιος Ἀνθολογία*» εἶναι εὐτυχὴς βλέποντας τὴ Ζάκυνθο νὰ στέκει ἀκόμη στὶς πρῶτες ἐπάξεις τῆς Ἑλληνικῆς διανοήσεως.

—Στὴν αἴθουσα «τῶν φίλων τοῦ λαοῦ» στὶς 21 Φεβρ. μίλησε ὁ κ. Ἀ. Ζῶντος γιὰ τὸν Ζακυνθινὸ ποιητὴ Γιάννη Τσακασιάνο.

—Πέθανε στὸν Εὐαγγελισμό ἓνας ἀπὸ τοὺς λιγοστοὺς Ἕλληνας λογοτέχνες τοῦς ὁποῖους προστάει μῆς οἱ νεώτεροι πολλὰ, ὁ Κώστας Παρορίτης. Τὸν ἀποκατέστησεν ἐκτενῶς τὸν νεοεργαζόμενον ὁ Ρήγας Γκόλφης.

—Σὲ συνεδρίασιν τῶν λογίων Ἑπτανησίων στὸ σπῖτι τοῦ κ. Θεοδ. Βελιανιτῆ ἀποφασίστηκε ὁριστικὰ ἡ ἔκδοσις «*Ἑπτανησιακῶν Χρονικῶν*» μὲ συντακτικὴν Ἐπιτροπὴ τοὺς κ. Β. Δούμανην, Θεόδ. Βελιανίτην, Α. Ρωμάνον, Α. Ἀνδρεάδην, Α. Μάτεσιν, Λιβαθινὸπουλον, Μαριέτταν Μινώτου.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

ΜΙΧ. ΡΟΔΑ.—'Η ζώη καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κώστα Κρυστάλη.
'Αλεξάνδρεια 1931 σελ. 52.

'Η γραμματολογικὴ ἔρευνα τῶν ποιητῶν τῆς περασμένης γενεᾶς, ἀρχίζει σιγὰ σιγὰ νὰ τραβᾷ τὴν προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὧσιν ξέρουνε νὰ ἐχτιμήσουν τὴν προσπάθειαν μᾶς δόκιμης ἐποχῆς πὺν συμβολίζει τὴν αὐγὴ τῆς ἀναγέννησης τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. 'Η ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας δὲ θὰ μπορῇ νὰ πάρῃ τὴν τελειωτικὴν της μορφήν, ἂν δὲν προηγηθῇ ἡ ἀπαραίτητη αὐτὴ ἐπιμέλεια γιὰ ν' ἀναλυθῇ, γνωρισθῇ καὶ τοποθετηθῇ μὲ μιὰ μέθοδο συγκριτικὴ καὶ ἱστορικὴ, ἡ ἐργασία ἐκείνων πὺν βάλανε τὰ θεμέλια στὴ νεώτερη ἐξέλιξη καὶ πορεία τῶν νεοελληνικῶν φιλολογίας.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μιχ. Ροδά γιὰ τὸν Κώστα Κρυστάλη, περιέχει τὴ διάλεξιν πὺν ἔγινε στὴν Ἀθήναι (8 τοῦ Μᾶν 1926) στὸ θέατρο Κοτοπούλῃ γιὰ νὰ στηθῇ τὸ ἀγαλμα τοῦ 'Ηπειρωτῆ ποιητῆ στὴν πλατεία τῆς Ἀρεῖας. Καὶ ἡ διάλεξι αὐτὴ δὲν περιορίζεται στὰ σύντομα μᾶς συνηθισμένης ὁμιλίας, μὰ εἶναι ἀναλυτικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη ἀτόφια ὅλων τοῦ ἔργου τοῦ μοναδικοῦ τραγουδιστῆ τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης. Μὲ φροντίδα, μὲ ἀγάπην, μὲ στοργὴν συγκέντρωσε ὁ κ. Ροδάς κάθε πληροφορία γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Κρυστάλη καὶ παρουσιάζοντας τὴν ἐποχὴ πὺν ἔζησε κ' ἔγραψε, μᾶς διηγείται τίς δραματικὰς του περιπέτειας καὶ μᾶς ἐξηγεῖ τὸ χαρακτῆρα καὶ τὴ σημασίαν τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας. «Δούλευε τὴν ἡμέραν καὶ τὴ νύκταν ἔγραφε τοὺς ποιητικούς κατακλυσμούς τῆς ψυχῆς του».

'Η καθαρευουσιάνικη ἀντίληψις τὴν τέχνης δὲν εἶχε ἀκόμα μπορῇ ν' ἀποτιναχθῇ καὶ διαλυθῇ, καὶ ἡ σχολαστικότης θάμπωνε τὴν κριτικὴν παρατήρησιν τῶν τότε ἐπισημῶν λογίων. 'Ο Κρυστάλης σπερῶμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην νὰ συντηρῇ τὴν ἀοιωνικὴν του ὑπαρξιν, λάβαυε μέρος σιὸς Φιλαδέλφειους ποιητικῶν ἀγῶνις τῆς ἐποχῆς. 'Επαίνους μάζευε βέβαια ἀπὸ τοὺς κριτὰς, μὰ τὰ χρηματικὰ βραβεῖα τοῦ διαφεύγανε. 'Η στερηρὴ του καὶ καλύτερη συλλογὴ «'Ο Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης» (1893) παραγκωνίστηκε ἀπὸ τὸ ποίημα «'Ερως καὶ Ψυχὴ» τοῦ Στρατήγγη, σὲ ἀνεγὰδιαστη καθαρεύουσα συνθεμένο.

'Ενας καὶ μόνος τότες, ὁ Γαβριηλίδης, ἔντονα διαμαρτυρήθηκε μ' ἕνα πύρινον ἄρθρον του στὴν ἐφημερίδα «'Ακρόπολις», πὺν χαρακτῆριζε τοὺς φιλολογικούς λογοκριτὰς τοῦ καιροῦ του ὡς «λογίους ἄνευ λόγου, ἐλληνιστὰς χωρὶς ἐλληνισμόν, σοφοὺς μετὰ περισσῆς μαωρίας», χαρακτῆρισμοὶ πὺν δὲ χάσανε ἀκόμα τὴν ἐπικαιροτήτά τους. 'Η φωνὴ τοῦ Ψυχάρη ἂν καὶ εἶχε προηγηθῇ (1888), δεῖλιαξε τὸς νεώτεροις καὶ ἡ ἐπαναστατικὴ τῆς ὁρμῆς δὲν εἶχε ἀκόμα ἐπιβληθῇ γενικώτερα. 'Οπως καὶ ἂν εἶναι ὁ πρόωρος χαμός τοῦ Κρυστάλη, τὸ μαράζι πὺν τοῦ καταβρόχθισε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ κορμὶ, εἶναι καὶ αὐτὸ στὸ παθητικὸ τῆς δασκαλοκρατίας πὺν τόσα θύματα πνευματικὰ εἶδε νὰ λυγίσουν μπροστὰ στὴ δύναμιν της. Γιὰ τοῦτο, ὅσοι μελετοῦνε φροντισμένα καὶ δίκαια τὴ δύσκολη αὐτὴ περίοδον τῆς λογοτεχνίας μας, ὅπως ὁ κ. Μιχ. Ροδάς, δὲν μποροῦνε νὰ μὴν ἐκφράσουν τὴν κατάπληξίν τους γιὰ τοὺς φτωχοὺς ἐκείνους λογιτέχνες, γιὰ τοὺς ἀληθινὰ «ἀποφασιστικούς ἥρωας τῆς ἐλευθερίας» πὺν μὲ τῆς ζωῆς τους τὸ αἷμα πλημμυρίσανε τὸ ἀξιοθαύμαστο πνευματικὸ τους ἔργο.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ.—'Α ν τ ι φ ω ν α , (ποιήματα), 1932.

Μερικά, καὶ πολλὰ ἴσως, ἀπὸ τὰ ποιήματα τῶν «'Αντίφωνων» τοῦ κ. Μαλακάση, θὰ μποροῦσαν νὰ τὰ γράφουν καὶ ἄλλοι καὶ νεώτεροί του. Κανείς ὅμως δὲν θὰ μπορῇ νὰ τὰ γράψῃ ὅλα... Αὐτὴ εἶναι ἡ διαφορά... Ἀρεῖς ν' ἀνοίξῃ κανεὶς ὅποιανδήποτε σελίδα τοῦ βιβλίου, νὰ διαβάσῃ ὅποιανδήποτε στροφὴν, γιὰ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν ἴδιον ποιητὴν, τὸν ἕνα, τὸν κ. Μαλακάση. Ἀληθινὰ, πιστεύω, ὅτι, μέσα

στὸ ἔργο του ἡ τελευταία του συλλογὴ εἶναι ἡ πὺν ἀντιπροσωπευτικὴ. Δὲν εἶναι βέβαια δυνατό νὰ παραδεχθῶμεν γι' ἀνώτερους τοὺς «'Ασφοδέλους», σιὸς ὁποίους, ἂν δὲν γελιόμαστε, εἶχε σταματήσει ὁ ποιητὴς. 'Οχι. Τὰ «'Αντίφωνα» ἔχουν τώρα ἔτοιμη ὅχι μόνον τὴ γλῶσσα, στὴν ὁποία ἀνέκαθεν εἶχε στραφῇ, — τὴν ἀστικὴν μεσαιωνικὴν γλῶσσα, — (προσπάθεια, γιὰ τὴν ὁποίαν ἐμίλησε καὶ τελευταίως στὴ συνέντευξίν του μὲ τὸν κ. Μλασιτᾶ, στὸ περιοδικὸ «'Εβδομάς»), ἀλλὰ καὶ τὴν πλαστικὴν τους μορφὴν καμωμένην στὴν ἐντέλεια. Ναι, πιστεύω, ὅτι, ξεκινώντας μὲ τὰ «Συντερίσματα» καὶ τὰ «Πεπωμένα», ὁ κ. Μαλακάσης ἤθελε νὰ φθάσῃ ἐδῶ. Αὐτὸς εἶναι. 'Οσοι παραδέχονται τὸ τελευταῖον του ἔργο γιὰ κατώτερον ἀπὸ τὰ προηγούμενα, σημαίνει ὅτι καὶ τὰ προηγούμενα καταδικάζουν καὶ τὸ σύνολον. Αὐτὸ πρέπει νὰ ἐννοηθῇ.

'Απὸ τ' «'Αντίφωνα» λείπει, ἐξ ἄλλου, κάτι. — Λείπει; — ἡ ὥριμος, ἔγινε πειστικώτερον καὶ δὲν φαίνεται πιά, καὶ δὲν χτυπᾷ κανὰ; 'Οπωςδήποτε, λείπει ὁ ὑποκειμενισμός, ὁ ἀπότομος, ἀλλὰ πάντα ἀπροσδόκητος καὶ ἀσθενὴς ὑποκειμενισμός, τῶν προηγούμενων συλλογῶν. «Κ' ἐγώ», ἢ «'Ετοι κ' ἐγώ», ἢ «Μοιάζω κ' ἐγώ», — ἦταν ἄλλοτε συχνὰ οἱ ἀγαπημένους του στροφές, τὰ coups de la fin, στὰ παλαιὰ του. Τὴ μεγαλόπρεπην εἰκόνα ἀπὸ τὴ φύσιν ὑποκατιστοῦσα βροντερὰ τὸ ἐγὼ τοῦ ἀνθ' ὧπου. Ὑποθέτω, ἦταν μιὰ ἀπομίμηση τοῦ μηχανισμοῦ τῶν Stances τοῦ Μωρεῖας, οἱ ὁποῖες μᾶς ἐπηρέασαν ὅλους στὴ νεότητά μας. Δὲν ἔσταναν ὅμως στὰ ποιήματα τοῦ κ. Μαλακάση, κ' ἐφαινόταν μᾶλλον μιὰ τυπικὴ οἰκονομία, γιὰ νὰ κλείσῃ τὸ περίγραμμα τοῦ ποιήματος κάπως ὀριστικά. Στὰ «'Αντίφωνα» τίποτε παρόμοιον δὲν ὑπάρχει. 'Η ἀνάμειξις, ἡ ἀνταπόκρισις τοῦ ποιητοῦ μὲ τὸ περιβάλλον του δὲν ξεφριάζει, ἀλλ' εἶναι ἀνθρώπινη, μετριοπαθὴς, καὶ βαθειὰ λυρική. Εἶναι καὶ τὰ δύο. 'Ο οὐσιαστικὸς λυρισμός, ἡ περιπάθεια τοῦ τόνου, αὔξησε κ' ἐβάθυνε, καὶ ἐξ ἄλλου ὁ ἐγωκεντρισμός ἔγινε ἡπιώτερος, φιλοσοφικώτερος, ἀξιοπρεπέστερος, σωστός.

Μερικὲς φράσεις, μερικὲς διατυπώσεις, μερικὲς λέξεις τῆς καθαρεύουσας σοκάρον τοὺς παλαιούς θαυμαστὰς τοῦ κ. Μαλακάση. Ἄς μὴ βιάζονται! 'Ο κ. Μαλακάσης θέλει νὰ εἶναι αὐτὸς πὺν εἶναι. Θέλει νὰ μείνουν αὐτὰ στὸ ἔργο του. Καὶ θὰ μείνουν. Θὰ σταθοῦν. Ἀπὸ τὸ ἔργο του βγαίνει νέο αἶσθημα φουκότητος, — σὲ μιὰ καινούργια μορφή. 'Ο ποιητὴς ἤξερε νὰ στρώσῃ καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μέσα στὴν ὁμοιογένειαν τοῦ συνόλου μὲ τρόπον ἀπολύτως ἱσορροπο. 'Ο κ. Βλαχογιάννης εἶπε κάποτε ὅτι τὸ ἔργο τῆς τέχνης, ὅταν εἶναι ἄριστον, νομίζουμε πὺν βγαίνει ἀπὸ μέσα μας καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη. Μὲ τὰ «'Αντίφωνα» αὐτὸ συμβαίνει. Εἶναι ἔργο, ὅπου οἱ προθέσεις ἔχουν ὁλοκληρωθῇ. Κ' ἐξ ἄλλου, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ πούμε; τὸ ἔργο ἐνός μ α ι τ ο ρ .

Α.

'Επανορθώσεις

Στὸ τελευταῖον μέρος τῆς ὥριας μελέτης τῆς κ. Δεντρινῶν μπεχαν πολλὰ τυπογραφικὰ λάθη. Ἐπανορθώνουμε ζητώντας συγγνώμην.

Φίλην Κα Μινώτου

'Ενα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα τυπογραφικὰ λάθη τῆς μελέτης μου εἶναι — στὴ σελίδα 184, τεύχος 32 — τὸ ἀκόλουθον. «Ἐπρωτίμην — τυπώετε σεις — τὸ δεκατρισύλλαβον, ὅπως τὴν ἔγραψε ὁ Φλωρεντινὸς ποιητὴς...» Ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατον αὐτὸ νὰ τῶνται ἐγῶ. Θὰ πηδήσατε κάποιαν ὀλάκαιρη γραμμὴν. Καὶ ὁ περὶ ἀνίδεος τοῦ μέτρου ἔρει, πὺν ἡ Κόλασις τεῦ Dante γράφτηκε στὸν ἐντεκασύλλαβον. Ὑποθέτω — τὸ χειρόγραφο τῶν σεις, καὶ δὲν κράτησα ἀντιγράφοι — πῶς ἔγραψε: «Ἐπρωτίμην τὸ δεκατρισύλλαβον καὶ ὅχι τὸ ἐνδεκασύλλαβον μέτρον, ὅπως τὴν ἔγραψε ὁ Φλωρεντινὸς ποιητὴς; κ. τ. λ. Ἐκαθαρίστε παρακαλῶ τὰ πρᾶγματα στὸ ἐρχόμενο φύλλον. Μὲ χαριστικούς

ΕΙΡΗΝΗ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

NEA BIBLIA

- 'Αγγελικῆς Χατζημιχάλη: «*Ελληνικὴ λαϊκὴ τέχνη—Ρομλουῦκι, Τρί-
κερι—'Ικαρία*».—Πολυτελέστατη ἔκδοσις «Πυρσοῦ».—'Αθήνα, 1931, δρχ. 200.
—Κώστα Κаланτζή: «*6 Συνομιλίες μου γύρω ἀπ' τὴν σύγχρονη πνευ-
ματικὴ ζωὴ*».—'Αθήναι, 1931, δρχ. 12
—Ζαχ. Παπαντωνίου: «*Τὰ θεῖα δῶρα*».—Ποιήματα, ἐκδ. «Δημητράκου»
'Αθήναι, 1931, δρχ. 40.
—Γ. Κορδάτου: «*Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατο-
ρίας*».—'Εκδ. «Ράλλης», 1932, δρ. 15.
—Δημ. Π. Πασχάλη: «*Οἱ ἱππότες τῆς Μάλτας καὶ ἀπόκρυφοὶ ἐνέρ-
γειαι αὐτῶν περὶ καταλήψεως διαφόρων νήσων τοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν
διάρκειαν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως*».—'Αθήναι, 1932.
—Β. Κυριακοῦ—Μιτρώτακη: «*Οἱ ἀδύναμοι*».—'Ιστορίες. Ἐκδοσις «Γκοβό-
στη», 'Αθήνα 1932, δρχ. 25.
—'Αντρέα Καραντώνη: «*Ὁ ποιητὴς Γιώργος Σεφέρης*». — 'Αθήνα,
Τύπ. τῆς Ἑστίας, 1931, δρχ. 20.
—Ε. Π. Φωτιάδης: «*Ἀπὸ τὸν Ἀλκίφρονα*».—'Αθήνα, 1932. — ('Ανα-
τύπωση Ἡμερ. Μεγ. Ἑλλάδος).
—Λώρου Φανταζή: «*Δίχως κανένα τίτλο*».—Ποιητικὴ συλλογὴ, Ἐκδοσι
Ζερίγγα, 'Αθήνα, 1932, δρχ. 10.
—Μιχ. Α. Ροδά: «*Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κώστα Κρυστάλλη*». —
'Εκδ. «Γραμμάτων» Ἀλεξανδρείας, 'Αθήνα, 1931, δρχ. 25
—'Αριστείδη Πρόκου: «*Πρῶτα ποιήματα*». — 'Αθήνα, 1932, δρχ. 30.
—'Αδελφότητος Ζακυνθίων (Σικάγου): «*Πανηγ. λεύκωμα*». Σικάγο, 1932.
—Κώστα Πασαγιάνη: «*Ἑλληνικὰ ταξίδια*». — Τόμος Α',—τόμος Β'.
(Ἐφτάνησα).—Ἐκδότης Σιδέρης, 'Αθήνα, 1931, δρχ. 20 καὶ 25.
—Valentino Piccoli: «*Dei nuovi Sepolcri*» — Carme alla memoria
di Italo Alessandro Mussolini, Milano, 1931
—M. Valsa: «*Le Théâtre crétois au XVII siècle*» — (Extrait de
l'«Acropole», Juillet—Sept. 1931).
—Κούλη Ἀλέπη: «*Ἐρημικοὶ περίπατοι*».—'Αθήνα, 1931, δρχ. 25.
—Κώστα Καιροφύλα: «*Ἡ Ζάκυνθος ὅπως τὴν εἶδαν οἱ περιηγηταὶ*
Α'. (1931), Β'. (1932).—'Ανατύπωση ἀπὸ τὸ «Ἡμερ. τῆς Μεγ. Ἑλλάδος» τῶν
ἐτῶν 1931 καὶ 1932).
—Θεόδ. Βρίκου: «*Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι στὴν Νότιον Ἰταλία*». — ('Ανα-
τύπωση ἀπὸ τὴν «*Ιόνιο Ἀνθολογία*» ('Ιαν. 1932).
—Γ. Κ. Σταμπολῆ: «*Συμφωνία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου*».—Ποιητικὴ
συλλογὴ.—Ἐκδοσις «Μουσικῶν Χρονικῶν», 'Αθήνα 1932.
—Γερσ. Σπαταλά: «*Ὁμήρου Ὀδύσσεια. Τεύχος Α'. Ραψωδία Α'.*». —
(Μετάφρασις). 'Αθήνα 1932, ἔκδοσις «Μουσικῶν Χρονικῶν».
—Γεωργ. Δέλιου: «*Νέοι κόσμοι*» (Comédie). — Θεσσαλονίκη 1932.
—'Αγγ. Κασιγόνη: «*Τὸ αἶσθημα*». — «Ἐρευνα» Ἀλεξανδρείας, 1931.
—Α. Ι. Ζώντου: «*Γιάννης Τσακαριάνος—Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ποιη-
τής*».—'Αθήναι, 1932, δρχ. 25.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Στὴν «*Εβδομάδα*» 21 'Ιαν. μελεῖ ὁ ποιητὴς Μ. Τοιομῶκος.
—Στὸ «*Ρόδο*» (Ζακύνθου) ἄρθρον γιὰ τὰ ἀφιερῶματα στὸν «*Αγ. Διονύσιον*, ποὺ
πρόκειται νὰ ἐκπονηθοῦν ἀπὸ τὸ ΟΔΕΠΑ.

- Στὴν «*Ἀνατολὴ*» (Ζακύνθου) ἐν' ἄρθρῳ τοῦ νέου ποιητῆ Σπύρου Γκούσκου
γιὰ τὸν σκοπὸ τῆς ποιήσεως.
—Στὸ «*Μεσολόγγιον*» (31 'Ιαν.): «*Ἡ συμβολὴ τοῦ Μεσολογγίου εἰς τὰ Ἑλ-
ληνικὰ Γράμματα*» πολὺ ἐνδιαφέρονσα μελέτῃ τῆς Ἀλδος Νύνιας Εὐαγγελιάτου.
—Στὴν «*Κέρκυρα*» (Κερκύρας) 2 'Ιαν.: «*Ὁ Δον. Σολωμὸς ὡς ἀνθρωπιστὴς
καὶ λυρικός*».—διάλεξις ποὺ ἔδωκε ἐκεῖ ὁ κ. Φανῆς Μιχαλόπουλος.
—Ἡ ἐφημερίς «*Ἡμέρα*» ἄρχισε δημοσιεύοντας συνεντεύξεις τοῦ συντάκτου
τῆς κ. Κ. Κаланτζή μὲ τίς διανοούμενες ἐλληνίδες.—Στὸ φύλλο τῆς 24 'Ιανουαρ.
εἶναι ἡ συνέντευξις τῆς Κας Μαριέτας Μινώτου. Ἡ κ. Μινώτου ἔχει τὴ γνώμη
ὅτι ἡ λογοτεχνία μας εἶναι καθυστερημένη τοῦλάχιστον κατὰ 20 χρόνια καὶ ὅτι στὸ
διάστημα αὐτὸ οἱ παλιοὶ δὲν ἔδειξαν καμμιὰ διαφορὰ. Δὲν κινήθηκαν σχεδὸν καθόλου.
Σχολῇ καμμιὰ δὲν ἐδημιουργήθηκε, ἔχτος κείνης τοῦ Καβάφη, ποὺ εἶναι
καὶ λανθάνουσα.—Ἡ μερᾶ ἀνασιτάτωσις ποὺ συντελεῖται μὲ τάσεις γοργῆς ἀνατρο-
πῆς τῶν πάντων δὲ συγκίνησις κανένα (βγάζοντας βέβαια τὸν πεζογράφο Μυριβίλην).
—Καὶ τελειώνει λέγοντας πὼς θάπρεπε νὰ ἐρχόμαστε οὐδὲ συγκρότησις ἐπικοινωνία
καὶ ἀμεσώτερη μὲ τοὺς ξένους διανοούμενους, ποὺ θάπρεπε νὰ προσκαλοῦνται
γιὰ διαλέξεις—ἀπαράλλακτα ὅπως προσκαλοῦνται ἄλλοι καλλιτέχνες—γιὰ τὰ πιὸ
ἐνδιαφέροντα θέματα ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὴ σκέψιν.
—Στὰ «*Ἀθηναϊκὰ Νέα*» (3 'Ιανουαρ.): «*Νέος Σολωμὸς*».—Ἐν βιβλίον ποὺ
συκοφαντεῖ καὶ παρεξηγεῖ τὸν Ἑθνικὸν Ποιητὴν τοῦ κ. Κώστα Καιροφύλα.—Στὶς
17 'Ιανουαρ. ὁ κ. Καιροφύλας ἀνταπαντᾷ στὸν κ. Μιχαλόπουλο.
—Στὴν «*Ἐργασία*» (6 Φεβρ.): «*Ἡ σημερινὴ λογοτεχνία μας καὶ ἡ ἐξέ-
λιξις τῆς ἐν τῷ μέλλοντι*» τοῦ κ. Νικ. Ποριώτη.—Ἄρθρον σημερινότατον. Πέ-
ρουμε δυὸ περικοπές: «*Ἐτοί μᾶς κάνουν κ' οἱ ἀνίδεοι βιβλιοκάπηλοι τὸν κριτικὸν
καὶ δὲ βροῖσκει ἐκδότῃ, παρὰ ὑποχρεώνεται νὰ τυπώῃ μ' ἐξοδὰ του τὰ ἡρωϊκά,
ὄνομα καὶ ποῦμα, οὐδὲν ῥυθμὸ καὶ νόημα ἔργα του, ὁ πρῶτος σήμερα καὶ μὲς στοὺς
ζωντανούς ζωντανὸς πεζογράφος μας, ὁ Βλαχογιάννης. Ἐτοί βάζουμε οἱ μαρσανοὶ
κριτικοὶ μας στὴν ἀράδα, μαζί μὲ τοὺς ἀδέξιους στιχοπλόκους τῆς ἀράδας, τὴ θεό-
μορφη λύρα τοῦ Μαλακάση. «... Γι' αὐτὸ ἴσως καὶ προχτές, στὴν ὑποδοχὴ τοῦ
νέου Ἀκαδημαϊκοῦ, ἐνῶ θέμα εἶτανε «τὸ ἐλληνικὸ μυθιστόρημα κατὰ τὰ τελευταῖα
100 ἔτη» κανεὶς δὲν ἔγινε λόγος γιὰ τὴν τέχνην τοῦ Ψυχάρη, ἀν καὶ εἶναι τυπωμένο
ἀπὸ τὰ 1797 «Τὸνεργο τοῦ Γιαννίρη», τὸ πρῶτον λογοτέχνημα στὸ νέο μας πεζὸ
λόγο, τὸ πρῶτον ἀληθινὸ μυθιστόρημα τῆς νέας ἐλληνικῆς ψυχῆς...»
—Στὴ «*Νέα Ἑστία*» (1 'Ιανουαρ.) μετάφρασις τοῦ «*Κόρακα*» τοῦ Edgard
Roe ἀπὸ τὸν Μαρτίνου Σιγοῦρο. Τὴν 1 Μαρτ. μετάφρασις τῆς «*Νύμφης τῆς Κορίν-
θου*» τοῦ Γκαίτε ἀπὸ τὸν Μαρ. Σιγοῦρο, νέα ὡραιότατα ποιήματα τοῦ Τέλλου Ἄγρα.
—Στὸν «*Νεολόγον*» Πατρῶν 6 'Ιανουαρ.: «*Ὁ κεφαλήν σατυρικός Ἀνδρέας
Λασκαράτος καὶ τὸ ἔργον του*», διάλεξις τοῦ κ. Χαρ. Κακούρη στὴν Πάτρα.—
Στὶς 11 'Ιαν. 1932: «*Ἰούλιος Τυπάλδος*» ὁ «*αἰθεροπλάνητος*», τοῦ Θάνου Τσου-
καλά, ποὺ εἶναι σχεδὸν ἀνατύπωση ἀπὸ τὴ μελέτῃ τοῦ Μαρ. Σιγοῦρου γιὰ τὸν Τυ-
πάλδον.—Στὶς 10 Φεβρ.: «*Ὁ λοξευτὴς τοῦ στίχου Μιχαὴλ Ἀβλιχος*».
—Στὴν «*Ἑστία*» ἐξακολουθοῦν τὰ πολλὰ ἐνδιαφέροντα ἱστορικὰ σημειώματα
τοῦ κ. Γατόπουλου: «*Ἀναφοραὶ πρὸς Κυβερνήτην*», «*Ἐπήραμε τὴν Πόλιν*», «*Ἡ
θυσία τοῦ βιβλίου*», «*Πρέσβυς στὴν Ἑλβετία*», «*Ρωξάνη Στουρτζιὰ*», «*Βίαιος καὶ
ἀγνουστίνος Καποδίστριας*», «*Ὁ πληρεξούσιος Καποδίστριας*».
—Στὴν «*Ἑστία*» ἐξακολουθεῖ ἐν ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ Σκίπη «*Ἐπιστορφή εἰς τὸν
Γκαίτε*» (6 'Ιανουαρ.) καὶ «*Ἡ μεταφράσις Κολώνα*» τοῦ Καμπούρογλου. Ὁ
κ. Σκίπης ποιεῖ ἐπίσης ἐνδιαφέροντα τὴ συλλογὴ τῆς Ἡβης Μελισάνδης.
—Στὴν «*Καθημερινή*» ('Ιανουάριος): «*Ὅταν αἱ λέξεις χάνουν τὴν σημασίαν**

των . . . Καὶ πάλιν περὶ Σολωμοῦ» τοῦ κ. Φ. Μιχαλόπουλου, πὺν εἶναι ἀπάντησις
 εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Καιροφύλα στὰ Ἀθηναϊκά Νέα.

— Στὴν «Πρωΐα» πολὺ ἐνδιαφέροντες ἐπιφυλλίδες τοῦ κ. Γ. Βλαχογιάννη.
 Σημειώνουμε: «Πομπή καὶ Γάνα» γιὰ τὴν ποιητὴ τῆς διαπόμενωσης μ' ἐνδιαφέρον-
 ος πληροφορίες γιὰ τὴ σχετικὴ ποιητὴ στὴν Ἐφτάνησο.

— Στὸ «Ἐλ. Βῆμα» (1 Ἰαν.): «Ὁ πρὸ τῆς δημοκρατίας σταθμὸς» πολὺ
 ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ κ. Ν. Ἀποστολοπούλου.

— Λαβαίνουμε ἀγγελία προσεχοῦς ἐκδόσεως νέου περιοδικοῦ μὲ τὸν τίτλο:
 «Δελτίο κριτικῆς, μηνιαία ἐκδοσις ἐλέγχου» ἀπὸ τοὺς κ. Κ. Λάφρη, Λ. Φανταζή.

— Στὸ «Mondo classico» (Δεκέμβρ.) κριτικὴ γιὰ τὴν Ἰταλικὴ μετάφραση,
 κ' ἀνάλυση τῶν γυναικῶν τῆς Θράκης τοῦ Σοφοκλέους ἀπὸ τὸν Gennaro Perrotta.—
 Ἐπίσης μιὰ πολὺ σπουδαία μελέτη «Manilio poeta Augusteo — appunti sulla
 divinazione di Augusto».

— Στὴν «Ἑπειανησιακὴν Ἠχώ» (10 Φεβρ.) ἀναδημοσιεύεται τὸ ἄρθρον τοῦ
 κ. Ζώντου στὴν «Καθημερινή» (28 Ἰαν.) σχετικὸ μὲ τὴν τελευταία πολεμικὴ
 Καιροφύλα—Μιχαλόπουλου γύρω στὸ Σολωμό.

— Στὴν «Ἐλευθερία» (Κερκύρας) (5 Ἰαν.) ἄρθρον ἐναντίον τῆς σκέψεως τῆς
 στέγασης Δημοτικῶν Ὑπηρεσιῶν στὸ μέγαρον τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ὅπου ἡ Ἰό-
 νιος Βιβλιοθήκη. — Εὐτυχῶς πὺν ἡ ἐπέμβασις τοῦ κ. Παπανδρέου ἀπεσφόρησε μιὰ
 τέτοια ἐκδοσις.—Στὴν ἴδια ἐφημερίδα (13 Ἰαν.) ἄρθρον τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Βι-
 βλιοθήκης κ. Σολδάτου: «Κέντρον πνευματικῶν ὑπερλάμπρου δόξης» — μιὰ σύν-
 τομὴ ἱστορία τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης τῆς Κερκύρας.

— Ὁ «Κήρυξ» (Σικάγου) στὸ πρωτοχρονιάτικο τεῦχος ἀναδημοσιεύει τὸ παλιὸ
 ἄρθρον τῆς Κας Μαρ. Μινώτου: «Χριστούγεννα στὴ Ρώμη.—Ἐπίσκεψις στὸν Πάπα».

— Μὴ ἐνδιαφέρον παρακολουθοῦμεν στὴν «Πολιτεία» τίς φιλολογικὰς ἀνταπο-
 κρίσεις ἀπὸ τὸ Παρίσι τοῦ Ἀρίστου Καμπάνη. Εἰς τὸ φύλλον τῆς 3ης Ἰανουαρίου
 ὁμιλεῖ διὰ τὴν κυκλοφορίαν στὸ Παρίσι γιὰ τὸν ὑπόγειον οὐδὲν ὁδὸν, γιὰ τὸν
 ὁποῖον γράφει τὰ ἑξῆς: «Διὰ τὰς μεγάλας ἀποστάσεις χρειάζεται ν' ἀλλάξηται ἀλλεπάλ-
 ληλα τραῖνα ὑπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπαξ ἐγὼ λαβὼν πείραν αὐτῆς τῆς μεθόδου κυκλοφο-
 ρίας, τὴν παραμέρισα ὀριστικῶς. Διὰ τοὺς νευρικοὺς, ἰσχυρὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν
 ὁ ἄλλοτε γενικῶς Πρόξενος ἐδῶ, ὁ γνωστὸς λόγιος Μαρῖνος Σιγούρος:—Δὲν μοῦ ἀρέ-
 σουν προγεύσεις θανάτου. Ἀφοῦ πρόκειται νὰ διέλθω μίαν αἰωνιότητα εἰς τὴν χώ-
 ραν τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης, διατὶ νὰ μὴ χαρῶ κατὰ τὴν βραχεῖαν
 αὐτὴν παρενθεσιν ζωῆς τὸν ἀέρα τοῦ ἐπάνω κόσμου;»

— Ἡ «Ἀδελφότης Ζακυνθίων» τοῦ Σικάγου στὸ χορὸ πὺν ἔδωκε μοῖρας
 ἐν' ὁμορφουτικῶν λεύκωμα, στὸ ὁποῖον ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἑνώσεως, πὺν ἐπιμελή-
 θηκε τὴν ὕλην, κ. Χρήστος Ἀκτύπης μάζεψε τὰ πύο καλογραμμένα κομμάτια γιὰ
 τοὺς μεγάλους Ζακυνθινούς, Φώσκολο, Κάλβο, Στ. Μαρτζώκη, Καντούνη, Γουζέλη,
 Μάργαρη, Ἀνδ. Μαρτζώκη, Τσακασιῶν, Τερτσέτη, Μαρῖνο Σιγούρο, μαζί μὲ με-
 ρικὰ τῶν ποιημάτων. Οἱ περισσότερες μελέτες καὶ εἰκόνες ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ τὸ
 «Φωσκολιανὸ Λεύκωμα» καὶ τὴν «Ἰόνιον Ἀνθολογία». — Στὸν κ. Ἀκτύπην
 συγχαρητήρια.

— Στὴν «Ἑσπερινή» (6 καὶ 7 Μαρτίου) μακρὰ συνέντευξις μὲ τὴν Κα Μαρ.
 Μινώτου.

— Στὴν «Ἐργασία» ὁ κ. Σκίπης μάζεψε τίς γνώμης γιὰ τὴν συλλογὴ τῆς Μι-
 λισσάντης τῶν κ. Σιγούρου, Μιχ. Ἀργυρόπουλου κ. τ. λ. — Γράφει σχετικῶς καὶ
 ὁ Μαλακάνης.

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

Ἡ πρώτη

Ἀγγλικὴ Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρεία ΠΥΡΟΣ

Ἐργαζομένη ἀπὸ τοῦ 1720 μὲ κεφάλαια ἰδικὰ τῆς

Λίρας 18.000.000.

Πράκτωρ ἐν Ζακύνθῳ Δ. Β. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ Δρχ. 1.205.000.000.—
 Καταθέσεις (τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1931) » 7.709.000.000.—

Κεντρικὸν Κατάστημα ἐν Ἀθήναις
 Ὑποκαταστήματα εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα
 Πρακτορεῖον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ: 51 Maiden Lane
 Γραφεῖον ἐν Σικάγῳ: 33 S. Clark Street
 Ἀνταποκριταὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἑξωτερικοῦ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης
 φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἑσωτερικὸν καὶ
 τὸ ἑξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὁρους.
 Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προ-
 θεσμῇ καὶ ταμιευτηρίῳ) εἰς δραχμὰς καὶ ἑνὰ νο-
 μίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY NEW YORK, 51 MAIDEN LANE

ΙΑΚΩΒΑΤΙΔΟΥ
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλά-
 δος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς
 Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ
 Ἑλλήνων.

Κεφάλαια ὁλοσχερῶς καταβεβλημένα \$ 1.500.000.—

**ΤΑ ΛΕΥΚΑ ΔΟΝΤΙΑ
ΕΙΝΑΙ ΕΥΤΥΧΙΑ**

Τὰ κιτρινωμένα καὶ χαλασμένα δόντια δὲν συμβάλλουν εἰς τὴν ὑγείαν, ἀλλὰ οὔτε καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν.

Ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς καταστάσεως ὀφείλεται εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ στόματος μικρόβια. Ἡ Κολυνὸς ταχέως ἐξολοθρεύει αὐτά.

Μεταχειρισθῆτε πρωὶ καὶ βράδυ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὴν Κολυνὸς θέτοντες ἓνα ἑκατοστόμετρον ἐπὶ ξηρὰς ψήκτρας καὶ παρατηρήσατε τότε τὰ δόντια σας· θὰ εἶναι κατὰ τρεῖς ἀποχρώσεις λευκότερα.

Ὁ ἀντισηπτικὸς ἀφρὸς καταστρέφει τὰ μικρόβια ἐξουδετερώνει τὰ ὀξέα καὶ ἐπαναφέρει τὰ δόντια σας εἰς τὴν φυσικὴν τῶν λευκότητα, χωρὶς νὰ τὰ βλάβῃ.

ΑΝΤΙΣΗΠΤΙΚΗΝ ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑΝ

ΚΟΛΥΝΟΣ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ:

ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ, ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ 4 - ΑΘΗΝΑΙ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΗΣ ΑΔ' ΕΚΗΣ

ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Ἐπὶ πλεόν τῶν καταθεσεῶν μου, ἔχω τὸν τόκον μου 4 ο)ο, ἔχω τὰ χρήματά μου ὅποτε τὰ χρειασθῶ, κ' ἔχω ἐπὶ πλεόν μίαν

ΔΩΡΕΑΝ

ἀσφάλειαν δι' ἀρρώστειας καὶ ἀτυχήματα τῆς ζωῆς, Οὕτω ἂν ἀρρωστήσω παίρνω τὸν τόκον μου καὶ ἐπὶ πλεόν ἡμερησίαν ἀποζημίωσιν.

ΔΩΡΕΑΝ

Ἄν ἀποθάνω ἡ οἰκογένειά μου θὰ εἰσπράξῃ καὶ τὴν καταθέσιν μου καὶ τὴν ἀποζημίωσιν.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΗΣ ΑΔ' ΕΚΗΣ

ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΔΕΥΤΗΡΙΟΥ